

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Diplomová práce

**Ochotnické divadelní spolky v Plzni
v období první Československé republiky**

Gita Schneiderová

Plzeň 2014

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra historických věd

Studijní program Historické vědy

Studijní obor Moderní dějiny

Diplomová práce

**Ochotnické divadelní spolky v Plzni
v období první Československé republiky**

Gita Schneiderová

Vedoucí práce: PhDr. Lukáš Novotný, Ph.D.

Plzeň 2014

**Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně
a použila jen uvedených pramenů a literatury.**

Plzeň, duben 2014

.....

Děkuji PhDr. Lukáši Novotnému, Ph.D. za veškerou odbornou pomoc při tvorbě této diplomové práce.

Obsah

1 ÚVOD	6
2 VÝVOJ A VÝZNAM OCHOTNICKÉHO DIVADLA V ČESKÝCH ZEMÍCH	8
VÝVOJ OCHOTNICKÉHO DIVADLA V ČESKÝCH ZEMÍCH.....	8
ORGANIZACE OCHOTNICTVA V OBDOBÍ PRVNÍ REPUBLIKY	10
VÝZNAM OCHOTNICKÉHO DIVADLA	13
3 STRUČNÉ DĚJINY ČESKÉHO DIVADLA V PLZNI	14
POČÁTKY ČESKÝCH PŘEDSTAVENÍ V PLZNI	14
ŠVANDOVA ÉRA A NOVÁ BUDOVA MĚSTSKÉHO DIVADLA	16
SPOLEČNOST ČESKÉHO DIVADLA V PLZNI.....	18
PLZEŇSKÉ MĚSTSKÉ DIVADLO V OBDOBÍ PRVNÍ REPUBLIKY	20
4 DIVADELNÍ SDRUŽENÍ „MRŠTÍK“ V PLZNI.....	24
ZALOŽENÍ DIVADELNÍHO SDRUŽENÍ „MRŠTÍK“	24
MRŠTÍK VE DVACÁTÝCH LETECH 20. STOLETÍ.....	26
5 DIVADELNÍ SDRUŽENÍ VOJAN	29
VZNIK DRAMATICKÉHO ODBORU CÍRKVE ČESKOSLOVENSKÉ V PLZNI	29
SCÉNA – DRAMATICKÝ ODBOR CÍRKVE ČESKOSLOVENSKÉ.....	31
DRAMATICKÝ ODBOR CÍRKVE ČESKOSLOVENSKÉ V PLZNI	36
6 DRAMATICKÉ SDRUŽENÍ KLICPERA V PLZNI.....	39
VZNIK A POČÁTKY DRAMATICKÉHO SDRUŽENÍ KLICPERA	39
OCHOTNICKÝ SPOLEK KLICPERA VE TŘICÁTÝCH LETECH 20. STOLETÍ.....	43
ROK 1932 A POSLEDNÍ PRAMENY O ČINNOSTI KLICPERY V OBDOBÍ PRVNÍ REPUBLIKY	47
7 DIVADELNÍ SCÉNA THÁLIE V PLZNI	50
ZALOŽENÍ THÁLIE A JEJÍ ČINNOST V PRVNÍ POLOVINĚ DVACÁTÝCH LET 20. STOLETÍ.....	50
DIVADELNÍ SCÉNA THÁLIE VE DRUHÉ POLOVINĚ DVACÁTÝCH LET A VE TŘICÁTÝCH LETECH 20. STOLETÍ	54
8 DĚLNICKÝ OCHOTNICKÝ SPOLEK (DOS) HAVLÍČEK NA PETŘÍNĚ.....	58
POČÁTKY DOS HAVLÍČEK A ORGANIZACE DĚLNICKÉHO OCHOTNICTVA	58
ČINNOST DOS HAVLÍČEK VE TŘICÁTÝCH LETECH 20. STOLETÍ	61
9 DRAMATICKÝ ODBOR SOKOLA V BOLEVCI.....	66
VZNIK A VÝVOJ SPOLKU VE TŘICÁTÝCH LETECH 20. STOLETÍ	66
10 ZÁVĚR.....	70
11 SEZNAM PRAMENŮ A LIETRATURY	73
PRAMENY	73
LITERATURA	73
SBORNÍKY.....	74
PERIODIKA	74
12 RESUME	75
13 SEZNAM PŘÍLOH	76

1 Úvod

Když jsem se rozhodovala pro téma své diplomové práce, již od začátku jsem byla přesvědčena, že se jím stanou ochotnické divadelní spolky. Chtěla jsem navázat na svoji bakalářskou práci, která pojednávala o Divadelním spolku J. K. Tyla v Mýtě, ochotnickém divadle v mém bydlišti, jehož jsem já osobně členem. Vzhledem k tomu, že jsem v bakalářské práci napsala dějiny DS J. K. Tyla v Mýtě od jeho založení až do současnosti, musela jsem se poohlédnout po jiných ochotnických divadelních spolcích. Při hledání spolků v okolí Rokycan jsem zjistila, že téměř všechny mají své dějiny již zpracované nebo prameny, které se jich týkají, nejsou dostupné veřejnosti. Proto jsem zaměřila svoji pozornost na plzeňské ochotnické spolky.

Původně jsem zamýšlela sepsat dějiny vybraných spolků v době první republiky a po roce 1948 a srovnat jejich činnost, repertoár, organizaci, apod. v těchto rozdílných obdobích československých dějin. Nakonec jsem se však rozhodla pouze pro období první republiky. Cílem této diplomové práce se stalo sepsání dějin vybraných plzeňských ochotnických spolků v období první republiky a nalezení shodných i rozdílných znaků v jejich vývoji.

Pro vybrání divadelních ochotnických spolků jsem využila průvodce po fondech Archivu města Plzně od Miloslava Bělohlávka¹ a pro překontrolování uložení pramenů celorepublikovou internetovou databází fondů.² Vybrala jsem si šest spolků, a to Divadelní sdružení Mrštík v Plzni, Divadelní sdružení Vojan, Dramatické sdružení Klicpera v Plzni, Divadelní scénu Thálii v Plzni, Dělnický ochotnický spolek Havlíček na Petříně a Dramatický odbor Sokola v Bolevci. Tato diplomová práce reflektuje vývoj veškerých divadelních spolků, o jejichž činnosti z období první republiky se dochovaly prameny.

Na začátek práce jsem zařadila obecnou kapitolu o vývoji ochotnického divadla v českých zemích. Mezi základní literaturu této kapitoly patřila monografie Jana Císaře *Cesty českého amatérského divadla*.³ Dále jsem využila brožury, které vyšly ve čtyřicátých letech 20. století a jež dokázaly svým obsahem zprostředkovat organizaci českého ochotnictva v prvorepublikovém období. Mezi ně patřila díla Františka Smažíka⁴ nebo Klementy Rektorisové.⁵ Další obecnou kapitolou se stalo sepsání dějin

¹ BĚLOHLÁVEK, Miloslav, *Archiv města Plzně: průvodce po fondech a sbírkách*, Plzeň, 1987.

² <http://aplikace.mvcr.cz/archivni-fondy-cr/default.aspx>.

³ CÍSAŘ, Jan a kol., *Cesty českého amatérského divadla*, Praha, 1998.

⁴ SMAŽÍK, František, *Ochotnické divadelnictví v přehledech a obrazech*, Praha, 1943.

českých představeních v Plzni od jejich počátku až do období první republiky. Tuto kapitolu jsem zařadila do diplomové práce proto, aby si čtenář uvědomil, že Divadlo J. K. Tyla mělo obdobný vývoj jako jednotlivé ochotnické spolky. K této kapitole jsem využila především brožury, které vycházely k výročí prvních českých představeních v Plzni⁶ a syntézy socialistických autorů o Plzni,⁷ neboť novější literatura k tématu této diplomové práce vlastně neexistuje. Tentokrát jsem však již měla dispozici i dosti rozsáhlou sbírku pramenů České divadelní společnosti v Plzni, která ovlivňovala vývoj městského divadla po celou svou existenci.⁸

Následující kapitoly pojednávají o jednotlivých spolcích, které byly již zmíněny výše. Prameny všech spolků jsou uloženy v Archivu města Plzně. Jednotlivá sdružení jsem uspořádala do kapitol dle roku jejich vzniku nebo dle nejstaršího zachovaného pramene, a to následujícím způsobem: Divadelní sdružení „Mrštík“ v Plzni, Divadelní sdružení Vojan, Dramatické sdružení Klicpera, Divadelní scéna Thálie v Plzni, Divadelní ochotnický spolek Havlíček na Petříně a Dramatický odbor Sokola v Bolevci.

U posledních tří jmenovaných spolků nejsou fondy pramenů příliš rozsáhlé. Ovšem tento nedostatek se dal dobře vykompenzovat využitím posudků v plzeňských ochotnických časopisech. V období první republiky v Plzni vycházelo dokonce několik takových časopisů. První z nich, *Věstník divadelního ochotnictva na českém západě*, začal vycházet již roku 1922 a po čtvrtém ročníku jej redakce přejmenovala na *Jeviště*. Podobným časopisem byl i *Divadelní ochotník*, který se věnoval pouze dělnickým ochotnickým spolkům a ve třicátých letech 20. století byl jeho název změněn na *Dělnické jeviště*.

⁵ REKTORISOVÁ, Klementa, *Kurs pro divadelní ochotníky*. 2. díl, Praha, 1941.

⁶ LÍKAŘ, Karel, *Sto let českých představení divadelních v Plzni 1818–1918*, Plzeň, 1918., ŠTĚPÁNEK, Vladimír, *90 let stálého českého divadla v Plzni*, Plzeň, 1908., ad.

⁷ BĚLOHLÁVEK, Miloslav a kol., *Dějiny Plzně II.*, Plzeň, 1965., PROCHÁZKA, Jan, *Sto let českého divadla v Plzni*, Plzeň, 1965., ad.

⁸ Korespondence, Plzeň 1912–1935, Archiv města Plzně, Společnost přátel českého divadla v Plzni, 1271, 20e51a.

2 Vývoj a význam ochotnického divadla v Českých zemích

Vývoj ochotnického divadla v Českých zemích

Zájmová sdružení je možno na území Čech a Moravy sledovat již ve středověku. Ve 13. století, se na území Čech a Moravy objevovaly nejrůznější latinské i české žákovské hry. V průběhu 13.–14. století byla konána tzv. *officia*. Tyto slavnosti se odehrávaly především v chrámech, kněží představovaly veškeré postavy a všechny dialogy probíhaly v latině. *Officia* obsahovala pouze tři scény, a to *Příhrobní* také zvanou *Tři Marie, Apoštolskou*, v níž vystupovali apoštolové Jan a Petr, a tzv. *Magdaleninu* neboli *Ježíš zahradníkem*. *Ludi* čili hry, které se hrály před chrámem, odpovídaly svým dějem fraškám. Oproti *officiím* obsahovaly sedm scén, jež se nazývaly *Příhrobní, Apoštolská, Magdalenina, Mastickařská, Nevěřící Tomáš, Vzkříšení Páně* a *Předpekli*, přičemž se nám do dnešních dnů zachovala většina textu *Mastickáře* pocházející z první poloviny 14. století. *Pašije*, poslední druh církevních her, byly hrány na náměstích měšťany nebo studenty a představovaly dvě scény, *Umučení Krista* a *Nářky Marie*.

Od konce 16. až do 18. století jezuitští kněží hráli latinská dramata pouze na svých kolejích. Na venkově v té době vznikala tzv. selská sousedská divadla, která divákům předváděla především biblické hry a drastické frašky. Významným se stal rok 1771, v němž bylo poprvé hráno česky v divadle V Kotcích, a to sice představení *Kníže Honzík*.⁹ Patrně nejstaršími dobrovolnými kulturními sdruženími byly pěvecké sbory, o nichž se dochovaly zmínky již z renesance a baroka. Jednalo se o tzv. literární bratrstva.¹⁰ Jako příklad je možné uvést jaroměřický *Jaromír*¹¹ nebo pražský *Hlahol*.¹²

Za vlády císaře Josefa II. došlo k uvolnění poměrů a divadlo se začalo rozvíjet za plné podpory státu i samotného panovníka; v důsledku toho docházelo ke vzniku neprofesionálních divadelních sdružení.¹³ Sám Josef II. považoval divadlo za „ústav morální výchovy a tribunu osvícenských myšlenek“. V období let 1780–1790 bylo

⁹ SMAŽÍK, František, *Ochotnické divadelnictví v přehledech a obrazech*, Praha, 1943, s. 25–26.

¹⁰ ČERNÝ, František a kol., *Jak vzniká spolek*, Praha, 1992, s. 3.

¹¹ Pěvecký sbor Jaromír vznikl roku 1856.

¹² Pěvecký sbor Hlahol vznikl v roce 1869.

¹³ CÍSAŘ, Jan a kol., *Cesty českého amatérského divadla*, Praha, 1998, s. 32.

postaveno nejvíce kamenných divadel na území Čech a Moravy. Mezi nejstarší patřilo divadlo Reduta v Brně¹⁴ nebo Nosticovo divadlo v Praze.¹⁵

Ačkoli v první polovině 19. století vzniklo mnoho profesionálních divadel, která hrála i česká představení, ochotnické spolky svůj význam neztratily. Vedoucí osobnosti národního obrození si uvědomovaly, že pro rozšíření ideových myšlenek do všech společenských vrstev se hodilo právě lidové divadlo. Ochotnická sdružení se stala mocným nástrojem na ovlivňování obyčejných lidí, kteří stále zůstávali většinou negramotní.¹⁶

V letech 1830–1848 docházelo k neobyčejnému rozmachu činnosti divadelních ochotníků na českém venkově. Roku 1841 byl zostřen státní dozor nad divadly. Gubernium¹⁷ zjistilo, že spolky tvořili především mladí lidé, kteří byli snadno ovlivnitelní a mohli se dát do služeb „podvrtných myšlenek“. Krajské úřady dostaly pokyn, aby se představení spolků konala až po souhlasu Gubernia. Zákon z 29. srpna 1843 nařizoval, aby představení úřady povolily po důkladném rozvážení a zcela výjimečně.¹⁸

Počátek druhé poloviny 19. století na českém území charakterizovala především průmyslová revoluce. Ta mimo jiné zasáhla i rozvoj ochotnického divadelnictví, protože sami dělníci začali zakládat své vlastní spolky. Doba bachovského neoabsolutismu a divadelní řád¹⁹ však amatérskou divadelní činnost ochromily. Obtížně se prosazovalo představení pod záminkou nějakého dobročinného nebo kulturního účelu. V některých případech se hrálo ilegálně v soukromí, bez úředního povolení. Primárním účelem divadelního řádu se stalo potlačení svobodomyšlných projevů na divadle.²⁰

Habsburská monarchie povolila zakládání spolků v šedesátých let 19. století. Přesto již za národního obrození působila občanská amatérská sdružení, která se na počátku ústavního života v rakouské monarchii změnila na ochotnické spolky. Jelikož roku 1860 vydal císař František Josef I. Říjnový diplom, v němž se mimo jiné zavázal i k uznání politických práv českého národa, následující léta charakterizoval čilý

¹⁴ Budova divadla Reduta je nejstarší divadelní budovou ve střední Evropě, byla otevřena roku 1767.

¹⁵ Budova Nosticova divadla byla otevřena roku 1783.

¹⁶ CÍSAŘ, s. 43 – 56.

¹⁷ Gubernium byl zemský správní úřad, zřízený v Čechách v roce 1763, na Moravě 1764. V čele stál v Čechách nejvyšší purkrabí, na Moravě zemský hejtman. Gubernium zaniklo roku 1848.

¹⁸ HOFMAN, Karel, *Nejstarší repertoár rokycanských ochotníků*, in: Sborník muzea dr. B. Horáka v Rokycanech, Rokycany, 1990, s. 27–45.

¹⁹ Divadelní řád byl vydán roku 1850.

²⁰ CÍSAŘ, s. 57–66.

politický ruch, s čímž souvisel i kulturní rozmach. Roku 1862 vzniklo mnoho kulturních institucí, např. Prozatímní divadlo v Praze, Sokol, Umělecká beseda a pražský Pěvecký spolek Hlahol.²¹ Úsilí obrozenců vyvrcholilo roku 1867, kdy byl vydán zákon o právu spolčovacím a shromažďovacím.²² Při příležitosti slavnostního kladení základních kamenů Národního divadla roku 1868 se v Karlíně konala valná schůze zástupců ochotnictva z Čech a Moravy. Dohodli se na založení Divadelní jednoty, jež měla vložit řád do živelného vzniku spolků. O dva roky později vznikla Matice divadelní, která však byla roku 1885 nahrazena Ústřední maticí divadelních ochotníků československých (dále jen ÚMDOČ).²³

Organizace ochotnictva v období první republiky

Po první světové válce platil stále Bachův divadelní řád z roku 1850. Po roce 1918 ovšem nastaly změny především v organizaci i umělecké orientaci ochotnických spolků. V této době poklesl primární cíl spolků z 19. století, vštěpování ideji společného českého národa obecnstvu. Kromě toho, že se zrodil tzv. čechoslovakismus, v Československé republice žilo mnoho jiných národnostních menšin. Proto se primárním úkolem divadelních ochotnických spolků stalo rozšíření řady institucí, které měly poskytovat zábavu ve volném čase.²⁴

Většina divadelních ochotnických spolků patřila k členům ÚMDOČ, jež sídlila v Praze a starostou ve dvacátých letech 20. století byl František Hermann. Tato organizace měla „sružovat české ochotnické spolky, po případě dramatické odbory, za tím účelem, aby pracovala na uměleckém a kulturním českého lidového divadelnictví, aby napomáhala k rozvoji české literatury dramatické a umění divadelního a aby podporovala a hájila zájmy ochotnictva“.²⁵

ÚMDOČ se prohlašovala za organizaci nepolitickou a po celou dobu existence Československé republiky odmítala postoje radikálních extremistů, včetně českých fašistů ve třicátých letech 20. století. V jejím programu, mimo jiné, existovala i poznámka, dle níž ochotnická divadla měla působit na „zvýšení vzdělání a mravnosti nejnižších vrstev společnosti“.²⁶ ÚMDOČ roku 1919 převzala redakci časopisu *České*

²¹ KARÁSEK, Josef, *Historie divadelních ochotníků v Mýtě, Mýto*, 1977, s. 8.

²² ČERNÝ, *Jak vzniká spolek*, s. 4.

²³ CÍSAŘ, s. 57–66.

²⁴ Tamtéž, s. 111.

²⁵ REKTORISOVÁ, Klementa, *Kurs pro divadelní ochotníky: 2. díl*, Praha, 1941, s. 259.

²⁶ CÍSAŘ, s. 113.

divadlo, ovlivňovala skladbu repertoáru ochotnických divadel, pořádala dramatické kurzy i školy. Řádným členem ÚMDOČ se mohl stát každý ochotnický spolek nebo dramatický odbor, který se přihlásil za člena na předepsaném tiskopise a jenž byl na základě doporučení příslušného okrsku přijat výkonným výborem ÚMDOČ.

Mezi organizační složky ÚMDOČ patřily valná schůze, výkonný výbor, předsednictvo a okrsek. Valná schůze ÚMDOČ volila na tři roky činovníky a výkonný výbor, jmenovala čestné a zakládající členy, určovala výši zápisného a členských příspěvků nebo schvalovala spolkové řády. Výkonný výbor řídil organizační a spolkové věci, dozíral na činnost okrsků a spravoval spolkový majetek. Předsednictvo ÚMDOČ řídilo vnitřní spolkovou správu a provádělo usnesení výkonného výboru. Okrsek pak měl bezprostřední styk s členskými spolky. Utvoření okrsku schvalovala valná schůze ÚMDOČ. Jeho územní obvod určoval výkonný výbor. Okrsku každoročně volil okrskovou radu a vedl katastr spolků na daném území.²⁷

O důležitosti ochotnického života v období první republiky svědčí také závazná organizace spolků dle vzoru ÚMDOČ. Mezi podmínky založení patřila například nutnost výkonného a přispívajícího členstva, režiséra, divadelního obecního, atd. ÚMDOČ určilo vytvoření stanov prvním úkolem při zakládání nového spolku.²⁸ Ve spolkových stanovách musely být obsaženy informace o ustanovení jména a sídla, o získání a zrušení členství, informace o právech a povinnostech členů nebo opatření pro případ zániku spolku. Schválení spolkových stanov proběhlo na příslušném okresním úřadě. Žádost o schválení stanov spolek opatřil pětikorunovým kolkem a podepsali ji tři členové přípravného výboru. Pokud se měl spolek jmenovat dle osoby, která by v té době ještě žila, nebo by žili její příbuzní, sdružení potřebovalo prohlášení, že osoba nebo příbuzní s pojmenováním souhlasí.²⁹

Po schválení stanov spolek uspořádal nutnou ustavující valnou hromadu s následujícím programem: zahájení valné hromady, volba předsedy a zapisovatele, čtení stanov, přijímání členů, volba předsedy výboru a volné návrhy. Naopak první výborová schůze se primárně zabývala obsazením veškerých funkcí jako režisér, pokladník, správce domu nebo knihovník. To všechno samozřejmě pod kontrolou

²⁷ REKTORISOVÁ, s. 260–261.

²⁸ VOJNAR, Hanuš, *Katechismus ochotnického divadla. Praktická příručka pro zakladatele ochotnických jednot, jich režiséry a členstvo, pro přátele ochotnictva a divadla*, Praha, 1925, s. 8.

²⁹ REKTORISOVÁ, s. 264.

úřadů, neboť spolek, který se přihlásil na okresní správě politické, prakticky neexistoval.³⁰

Avšak ihned po založení nemohl spolek uspořádat představení. Nejdříve musel jednatel spolku zaslat žádost, vybavenou osmikorunovým kolkem, okresnímu úřadu nebo policejnímu ředitelství. K žádosti jednatel přidal ještě jeden osmikorunový kolek na povolení divadla a jeden výtisk připravované hry, opatřený jednokorunovým kolkem. Kromě toho spolek musel pamatovat i na nutnost autorského poplatku, který představoval deset procent z hrubého příjmu představení.³¹ Hry, jejichž autor zemřel více jak před třiceti lety, byly zbavené autorského poplatku, ale přesto spolek musel být oznámit ÚMDOČ.³²

V období první republiky dostal spolkový život jasně vymezená pravidla. Pro ochotníky vycházely i brožury, v nichž autoři popisovali herecké řemeslo. Herec fungoval jako hlasatel spisovného jazyka. Text si mohl upravit pouze tehdy, byl-li zastaralý, nespisovný nebo vulgární. Dále si měl herec také dávat pozor na citové zabarvení hlasu, dynamiku přednesu a souhru dialogů.³³ Jevištní pohyb měl působit uvědoměle, jasně a výrazně. A například mezi režisérovy vlastnosti patřilo umělecké nadání, kompoziční schopnosti, spolehlivost nebo komunikativnost.³⁴

V březnu 1934 zavedla valná hromada ÚMDOČ povinný ochotnický slib následujícího znění: „Slibujete, že chcete věrně státi ve službách českého národa, že budete nezištně a nadšeně pracovat o rozvoji jeho umění a tímto uměním pro osvětové a kulturní povznesení všech vrstev národa, že se proto dobrovolně podřídíte organizační a umělecké kázni.“³⁵

V letech 1939–1945, kdy na území bývalých českých zemí existoval Protektorát Čechy a Morava, se ochotnické divadlo stalo „bojovníkem o duši českého člověka“.³⁶ Tyto snahy byly okupanty perzekuovány, ale i přesto ochotnické divadlo zůstalo široce rozvětveným celkem. Znovu tak spolkový život začal „zachraňovat“ českou kulturu jako v období národního obrození.

³⁰ VOJNAR, s. 11–12.

³¹ REKTORISOVÁ, s. 52.

³² VOJNAR, s. 42.

³³ SMAŽÍK, František, s. 29–31.

³⁴ Tamtéž, s. 38–41.

³⁵ VOJNAR, s. 10.

³⁶ Tamtéž.

Význam ochotnického divadla

Brožury čtyřicátých let 20. století vysvětlují pojem umění následovně: „Umění v širším slova smyslu je každé lidské tvoření a působení, k němuž je třeba zvláštní dovednosti a zručnosti, které nejsou každému dány. Umění v užším slova smyslu je prostorové, obrazové, slovesné nebo hudební vylíčení přírody, života a idejí ve vší plnotě, sytosti a povšednosti.“³⁷ Ačkoli je nutné počítat s možným ideologickým zabarvením, faktem zůstává, že divadlo „se svojí literární předlohou stává tonickým uměním a prováděním uměním plastickým“.³⁸

Proč se však od počátku ochotnickému divadlu přisuzovala důležitost? Ochotnické divadlo bylo od počátku svého vzniku důležitým veřejným prostředkem národní výchovy českého lidu. Jeho význam vždy vzrostl v obdobích, kdy se český národ cítil ohrožen. V habsburské monarchii, kde převládal německý jazyk, lidová tvořivost zachovávala charakter české kultury a předávala je dalším generacím.³⁹ Podle výše zmíněných pomocných brožur mělo divadlo přispívat „k pochopení krásna a dobra“.⁴⁰

Zdá se, že se ochotnické divadelnictví stalo jakýmsi předmětem filozofování a autoři podobných brožur ochotnictvo dosti přeceňovali. Je jisté, že důležitou roli hrálo v období národního obrození. V první republice se pak snažilo ukotvit „češství“ ve vznikající národní identitě.

³⁷ SMAŽÍK, s. 7.

³⁸ Tamtéž. s. 8.

³⁹ HERYAN, Hynek, *K otázce amatérského divadelní režie*, Praha, 1975, s. 1.

⁴⁰ SMAŽÍK, s. 9.

3 Stručné dějiny českého divadla v Plzni

Počátky českých představení v Plzni

Zájem o představení hraná v češtině se rozšířil po vzniku pražského divadla Bouda.⁴¹ V menších městech v okolí Plzně, jako jsou Žebrák, Radnice, Kralovice a jiné, se česká představení začala hrát dříve než v samotné západočeské metropoli, neboť zde žila početnější německy mluvící menšina.

S počátkem českých představení v Plzni je spojováno jméno gymnazijního profesora a pracovníka na filosofickém ústavu sv. Anny Josefa Vojtěcha Sedláčka, který již roku 1816 začal používat český jazyk při výuce ve škole. Jeho přednášky měly velký ohlas, proto Sedláček snadno sestavil skupinu ochotníků pro první české divadlo v Plzni. Jednalo se o představení *Osvobození Plzně od Táboritů roku 1434*,⁴² které divadelníci sehráli 11. listopadu 1818.⁴³

Velkým problémem počátku českých představeních v Plzni byla absence odpovídajícího místa, kde by se mohly pravidelně odehrávat divadelní inscenace. Proto se mezi jednotlivými českými hrami objevovaly dlouhé časové prodlevy. Až roku 1829, konkrétně 14. června, se Sedláčkovi podařilo sestavit další skupinu divadelních ochotníků, která představila hru od Václava Klimenta Klicpery *Tři hrabata najednou aneb Který jest ten pravý* v sále restaurace U Zlatého orla. Téhož měsíce uspořádala na stejném místě stejná skupina další dvě představení, německy *Žárlivá paní* od Augusta von Kotzebua a česky *Straší* od Johanny Franul von Weißenthurn v překladu Jana Nepomuka Štěpánka. Na podzim 1829 do Plzně přijela společnost Lania ředitele Karla Hilmera, která v hostinci U Růže na náměstí sehrála, kromě německých, i šest českých představení. Členem této skupiny byl mimo jiných i Josef Kajetán Tyl.⁴⁴

Až roku 1835 rozhodl tehdejší purkmistr Martin Kopecký o opravení obecního domu na náměstí, ze kterého by nechal udělat městské divadlo. Nakonec však pro stavbu divadla získal staveniště na tzv. Cvingru u Slepé brány (pozdější palác Obchodní komory). Vzhled budovy navrhl Vlach Lorenz Sadubb. První inscenací, odehranou

⁴¹ Divadlo Bouda existovalo v letech 1786–1789. Jeho budova stála na Koňském trhu, dnešním Václavském náměstí.

⁴² U některých zmíněných divadelních her nebylo možné zjistit jméno jejich autora. Proto je uvedené pouze příjmení dramatika nebo jméno chybí úplně.

⁴³ LÍKAŘ, Karel, *Sto let českých představení divadelních v Plzni 1818–1918*, Plzeň, 1918, s. 1.–3.

⁴⁴ Tamtéž, s. 4.

v budově městského divadla, se stala Kotzebuova činohra *Der Fackelbräger von Cremon*, zahrána Lutzovou společností 12. listopadu 1832. Prvním česky hraným představením v městském divadle byly *Berounské koláče* od J. N. Štěpánka a *Trapulky do bulky aneb 26 před soudem* od Klicpery.

Sedláček se snažil zavést pravidelná česká představení, ale další se konalo až za pět let na počest návštěvy Plzně arcivévodou Františkem Karlem. 12. září 1840 byla odehrána komedie *Ženichové* od Simeona Karla Macháčka, jež uspořádal J. K. Tyl. Následovala opět dlouhá prodleva mezi českými představeními. V těchto letech se ovšem zvyšoval vliv ochotnictva na obecnost. O sedm let později od posledního českého představení vznikl spolek Slovanská Lípa Plzeňská, kterou založili Sedláčkovi odchovanci František Guldener a Ignác Schiebl.⁴⁵

Do roku 1850 stáli v čele městského divadla němečtí ředitelové. Až v únoru 1851 bylo odehráno šest českých her Prokopovou společností, která se v padesátých letech snažila o prosazování českých her na plzeňská jeviště.⁴⁶ Josef Alois Prokop se pak do městského divadla vrátil až o tři roky později, kdy na přelomu ledna a února uvedl dokonce třiatvacet českých her, mimo jiných Tylovu *Paličovu dceru* nebo *Moniku* Jana Kolára. Na podzim 1854 propukl spor mezi obcí a měšťanstvem o divadelní budovu, která výměnou za várečné právo u domu číslo 122 připadla městu.

Teprve uvolnění národního, politického a kulturního života v šedesátých letech 19. stol otevřelo novou, vývojově rozhodující etapu plzeňského divadla. Na letní sezonu 1861 si společnost Filipa Zöllnera vymohla svá představení za přičinění Ignáce Schiebla, Karla Kmínka a Adolfa Feyerfeila.⁴⁷ V zimní sezoně 1862–1863 na jevišti plzeňského městského divadla sehrála Zöllnerova společnost přes šedesát českých představení. 24. dubna 1863 se obecní výbor pod tlakem veřejného mínění usnesl na rozhodnutí, že ředitelství divadla bude zadáváno veřejnou soutěží s podmínkou pravidelného střídání českých a německých představení. Následující sezona německého ředitele Wallburga Wesetského ukázala ošidnost tohoto nedokonalého příkazu. Německých představení bylo odehráno téměř 130, zatímco českých ani ne padesát.⁴⁸

V létě 1864 se naděje zastánců pravidelných českých představení obrátily k ředitelovi Josefu Emilovi Kramuelovi. Jeho činoherní soubor zahájil svou poslední

⁴⁵ Tamtéž, s. 6–7.

⁴⁶ BĚLOHLÁVEK, Miloslav a kol., *Dějiny Plzně II.*, Plzeň, 1965, s. 137.

⁴⁷ LÍKAŘ, s. 8.

⁴⁸ BĚLOHLÁVEK, *Dějiny Plzně II.*, s. 138.

podzimní sezonu dramatem *Záviš z Falkenštejna* od Václava Hájka. Toto české představení se dočkalo téměř padesáti repríz. Pozornost se také soustředila k další radní poradě o zasedání městského divadla. Na schůzi obecního zastupitelstva 7. března 1865 zvítězil český kandidát na divadelního ředitele Pavel Švanda ze Semčic.⁴⁹

Švandova éra a nová budova městského divadla

V sezoně 1865–1866, fungovala v městském plzeňském divadle Mussikova německá společnost. Švanda si získal podporu Jana Kleissla, čímž si vydobyl možnost hostování své skupiny. Jeho představení obecnost nadšeně přijalo. První Švandovou sezonou se stala zima 1865–1866. Švanda řediteloval městskému divadlu s krátkými přestávkami patnáct sezon.⁵⁰ Německá představení tak byla z městského divadla pomalu vytlačena. Německá menšina se odhodlala k rychlému vybudování svého divadla v Gorkého ulici, které bylo otevřeno na podzim 1869.⁵¹

V druhé části Švandova ředitelování se projevila hospodářská krize, která postihla především plzeňské měšťanstvo, jež představovalo hlavní oporu divadel. Kromě toho se v sedmdesátých letech 19. století začaly objevovat i jiné spolky a instituce zaměřené na středostavovské měšťanstvo. Divadlu se přestala věnovat taková pozornost, jako tomu bylo dříve. Sezony následujících tří ředitelů odrážely naznačené okolnosti tehdejšího plzeňského kulturního dění. Poslední provozní období starého městského divadla dále pokračovalo v jistém úpadku, který nepomáhalo zastavit ani časté střídání ředitelů.⁵²

Vzhledem k rychlému růstu Plzně a dalším výše zmíněným problémům, rozhodlo se o nutnosti vystavět budovu nového městského divadla. Avšak až do programu staveb z roku 1895 měšťanská rada zařadila také projekt stavby nového divadla. Po přípravných pracích a veřejné soutěži na umělecký projekt roku 1896 získalo město základ pro stavbu nové budovy. Usnesením obecního zastupitelstva z 23. prosince 1896 byla ke stavbě věnována část Smetanovým a Štěpánových sadů. Vypracování plánů město svěřilo Antonínovi Balšánkovi. Úřady povolily stavbu 20. ledna 1899 a referentem stavby se stal Josef Čipera.

Když stavba nové divadelní budovy pokročila, začala se řešit otázka, komu by mělo být vedení divadla svěřeno. Za tímto účelem vzniklo koncem roku 1901 Družstvo přátel

⁴⁹ Tamtéž.

⁵⁰ LÍKAŘ, s. 11.

⁵¹ BĚLOHLÁVEK, *Dějiny Plzně II.*, s. 139.

⁵² Tamtéž, s. 176–179.

českého divadla v Plzni, jehož hlavním cílem bylo nezištné a umělecké vedení divadla. Prvním předsedou *Družstva* se stal František Schwarz. *Družstvo* divadlo vedlo po dobu deseti let, od 27. září 1902 do 30. června 1912. Jeho nástupcem se stala Česká divadelní společnost v Plzni.⁵³

Budovu nového plzeňského divadla navrhl profesor České techniky v Praze, architekt Antonína Balšánka. Na vnější i vnitřní úpravě se podílela řada umělců, například František Rous, Vilém Amort, sochaři Ladislav Sucharda, František Stránský, Antonín Procházka nebo Ladislav Šaloun. Na výzdobě interiéru pracovali František Urban, František Fröling nebo Josef Mandl. Budova nového plzeňského divadla byla otevřena 27. září 1902 Smetanovou *Libuší*.⁵⁴

S počátky nového divadla je spojeno i jméno další významné osobnosti, Vendelína Budila. Ten vystupoval na plzeňské scéně od šedesátých let 19. století jako herec plzeňského souboru Pavla Švandy. Budil strávil v čele plzeňského divadla celých deset let. Jeho režijní tvorba byla charakteristická především orientací na činohru, které věnoval extrémní péči. Není tudíž náhodou, že mnoho herců, kteří začínali na plzeňském jevišti, dosáhlo ve své kariéře až do pražských divadel. Mezi ně patřili například Terezie Brzková, Oldřich Nový, Bohuš Zakopal, Eduard Kohout, ad.⁵⁵

Na podzim 1911 propukla kvůli zvyšování požadavků jednotlivých těles v divadle těžká krize, která *Družstvo* přiměla k vypovězení smlouvy s městem. Jeho úkol přejala nově ustanovená Společnost českého divadla v Plzni, jejímž předsedou byl Dr. Heřman Šikl.⁵⁶ Novým ředitelem se stal Karel Veverka, jenž svoji orientaci zaměřil na operu. Pro plzeňské divadlo získal takové dirigenty jako Václava Talicha, Ludvíka Čelanského nebo Jana Janotu. Svůj soubor rozšířil o mnoho výborných operních pěvců, např. o Karla Hrušku, Annu Veverkovou-Kettnerovou, Vladimíra Vuršera nebo Boženu Petanovou.⁵⁷

⁵³ LÍKAŘ, s. 18–19.

⁵⁴ JANUSOVÁ, Jana a kol., *Město Plzeň*, Plzeň, 1995, s. 65.

⁵⁵ ŠTĚPÁNEK, Vladimír, *90 let stálého českého divadla v Plzni*, Plzeň, 1908, s. 26–34.

⁵⁶ LÍKAŘ, s. 19–20.

⁵⁷ ŠTĚPÁNEK, s. 36.

Společnost českého divadla v Plzni

Ustavující valná schůze České divadelní společnosti se konala 15. dubna 1912 v Plzni. Dle prezenční listiny se schůze zúčastnilo 35 lidí, ačkoli ve Společnosti bylo přihlášeno přes 60 jedinců. Na této poradě byl ustanoven výbor a také schváleny stanovy.⁵⁸ Primárním cílem *Společnosti* se stalo pořádání českých divadelních představení v městském nebo i jiném plzeňském divadle. Spolek se ustanovil jako právní osoba a ředitelovi divadlo propůjčoval. Právní listiny za *Společnost* podepisoval předseda, místopředseda, jednatel nebo jakýkoli jiný člen sdružení. Příjmy spolek získával od města Plzně, z příspěvků členů nebo, při určení ředitele jako nájemníka, z nájemného. Kdyby se spolek rozešel, měla poslední valná hromada rozhodnout, komu bude určen jeho majetek. Pokud by se valná hromada nedohodla, připadnul by majetek městu.⁵⁹

Členem se mohla stát fyzická nebo právnická osoba, o jejímž přijetí rozhodnul výbor. Spolkový příspěvek, ve výši 300 Kč, nemusel člen platit každoročně. Vzhledem k doživotní platnosti příspěvku stačilo zaplatit pouze jednou. Každý mohl členský příspěvek zaplatit maximálně pětkrát, protože tím se mu zvýšil počet hlasů při hlasování. Výbor se skládal nejméně s devíti nejvíce z patnácti členů volených na tři roky. Mezi povinnosti výboru patřilo přijímání nových členů nebo jejich vyloučení. Členská schůze byla konána jednou ročně vždy v listopadu a rozhodovala o uzavření smlouvy o propůjčení divadla městu, volila výbor a rozhodovala o nakládání se spolkovým jměním.⁶⁰

Vztah mezi *Společností* a ředitelem divadla je podrobněji definován ve smlouvě mezi spolkem a Karlem Veverkou z roku 1917. V první řadě *Společnost* ředitele jmenovala dle stanov. Ředitel byl povinen se starat o umělecký rozvoj městského divadla. Musel pečovat o rozvoj činohry, operety i opery, aby v repertoáru byly zastoupeny co nerozmanitější, české i zahraniční hry a žánry divadla. Ředitel také sestavoval seznam plánovaného repertoáru, předložil jej *Společnosti* ke schválení a tohoto plánu se během sezony držel. Musel také předložit změny v osazenstvu divadla pro schválení. Kromě toho nesl zodpovědnost za veškerý movitý i nemovitý majetek divadla. Mezi jeho

⁵⁸ Kniha zápisů, Plzeň, 15. 4. 1912, Archiv města Plzně, Česká divadelní společnost v Plzni, 20e51a.

⁵⁹ Stanovy Společnosti českého divadla v Plzni, Plzeň, 27. 3. 1912, Archiv města Plzně, Česká divadelní společnost v Plzni, 1271, §§ 1–7.

⁶⁰ Tamtéž, §§ 8–14.

primární úkoly patřilo věnovat se řízení divadla, být přítomen při všech zkouškách, vést režii nebo jmenovat režiséra a hlavně každý měsíc podat *Společnosti* zprávu o své činnosti.

Dozor nad veškerou ředitelovou činností držel předseda nebo místopředseda *Společnosti* a veškerá jeho nařízení byla pro ředitele závazná. Tato smlouva platila pro sezonu 1917–1918 a pokud nenastaly komplikace do konce sezony (tj. 31. prosince), tak se prodlužovala o jeden rok. Mohla být zrušena také předčasně, pokud by se *Společnost* rozešla nebo vzdala vedení divadla, ředitel by pro vážnou nemoc nemohl vykonávat své povinnosti nebo by zemřel.⁶¹ Ředitel ovšem nepředstavoval jedinou osobou, která byla *Společnosti* podřízena. Podobné instrukce byly roku 1912 předepsány i garderobiérce, městskému dozorcímu úředníkovi a archiváři městského divadla v Plzni.

První světová válka narušila fungování plzeňského městského divadla jeho dočasným uzavřením. Avšak díky svépomocné akci propuštěných herců se velmi rychle podařilo jeho činnost obnovit. Období první světové války nebylo jednoduché, neboť se divadlo muselo vyrovnávat se zásahy rakouské monarchie do jeho fungování, jako např. odvody některých divadelních zaměstnanců, hospodářská krize nebo zásahy rakousko-uherské censury.⁶² Poměrná návštěvnická konjunktura válečných let byla odrazem touhy diváků uniknout svízelné války a načerpat mravní posilu k boji za národní a státní svébytnost. Především tento úkol divadlo v tomto období plnilo.

Jádrem plzeňských inscenací válečného období se jako za Budila staly bojovná národní dramata jako Tylův *Hus*, Jiráskův *Roháč* nebo Mahelův *Jánošík*. Stejně tak i opera usilovala o ideové vyhranění, jehož dosahovalo především soustavným uváděním Smetanových děl. Vrcholným operním výkonem bylo vystoupení Emy Destinové v roli Libuše.⁶³

O fungování divadla během první světové války nejlépe vypovídá prozatímní smlouva mezi *Společností* a divadelními zaměstnanci z roku 1914. Společnost českého divadla v Plzni, v zastoupení ředitelem, angažovala divadelní personál od 10. září 1914. Vzhledem k válce musely být upraveny platy divadelních zaměstnanců. Vyplácení mzdy vedení divadla rozvrhlo do několika tříd dle výše platu. Plat do 100 Kč byl vyplácen celý, ale již od 101 Kč se od něj odečítalo pět procent a například mzda

⁶¹ Smlouva Společnosti českého divadla v Plzni s ředitelem Karlem Veverkou, Plzeň, 1917, Archiv města Plzně, Česká divadelní společnost v Plzni, 1271.

⁶² PROCHÁZKA, Jan, *Sto let českého divadla v Plzni*, Plzeň, 1965, s. 18.

⁶³ ŠTĚPÁNEK, s. 37.

od 300 Kč byla personálu vyplácena s mínusem třiceti procent. *Společnost* se však také zavázala k vyplácení existenčního minima, pokud by personál nedosáhl 100 Kč za měsíc.⁶⁴

Plzeňské městské divadlo v období první republiky

Cesta, kterou se plzeňské divadlo ubíralo, započala již v předválečné době. Prvorepublikoví ředitelové se snažili vybírat repertoár v souladu se soudobými evropskými uměleckými tendencemi. Náplň divadelní tvorby vyrůstala hlavně z vnějších podnětů a evidentně ji ovlivňovala sociální, politická a hospodářská situace nově vzniklé republiky.

V jednom směru byl nyní učiněn dokonce velký krok nad principy budilovského období. Budil ještě neřešil otázku samostatné tvůrčí divadelně výtvarnické práce. Po této stránce se Budil opíral pouze o dodávaný materiál. Prvním tvůrčím výtvarníkem plzeňského divadla se stal Josef Skupa. Nejvýznamnější Skupovy návrhy patřily inscenacím *Prodané nevěsty*, *Měsíc nad řekou*, aj. Skupova osobnost je také pevně spjata s počátky loutkového divadla v Plzni.⁶⁵

Na počátku dvacátých let 20. století došlo na plzeňském jevišti k značnému poklesu úrovně představení. Divadlo muselo vyhovovat poválečnému divákovi, který nebyl po hrůzách války nijak náročný ani vybíravý. Významnou poválečnou osobností plzeňského divadla se stal Bohumil Polan, zakladatel plzeňské divadelní kritiky. Věnoval stejnoměrnou pozornost divadelnímu i hereckému projevu a snažil se plzeňské městské divadlo povznést na národní úroveň.⁶⁶

Ředitelem plzeňského divadla byl až do roku 1926 Bedřich Jeřábek, další z důležitých osobností plzeňské divadelní historie. Po něm se na ředitelskou funkci opět dostal Karel Veverka. Za jeho ředitelování se už ovšem projevíly první náznaky velké hospodářské krize. Na oficiální divadelní scéně klesl zájem o umělecky náročná dramata a zcela otevřeně zaměstnanci divadla i samotní diváci vyhledávali jednodušší divadelní tvorbu, a to také především pro její finanční nenáročnost. Tuto definici divadelního umění reprezentoval především nový ředitel Ota Zítek, který v této funkci vydržel až do roku 1943.⁶⁷

⁶⁴ Smlouva Společnosti českého divadla v Plzni se členstvem městského divadla Plzeňského, Plzeň, 1914, Archiv města Plzně, Česká divadelní společnost v Plzni, 1271.

⁶⁵ ŠTĚPÁNEK, s. 38.

⁶⁶ PROCHÁZKA, s. 18–19.

⁶⁷ BĚLOHLÁVEK, Miloslav a kol., *Dějiny Plzně III.*, Plzeň, 1965, s. 215–216.

Zítek převzal ředitelské místo z rukou samosprávy, vedené Josefem Fišerem, která se chopila vedení divadla po dlouhé stávce na jaře 1931. Zítek si ovšem zachoval jistý smysl pro kvalitu herecké práce a souboru. Za Zítkova ředitelování přicházely do Plzně herecké špičky republiky např. Marie Budíková-Jeremiášová, Betty Jiránková-Dostálová, Josef Jiránek, Štěpán Zemánek, Marie Glázrová, a mnoho dalších.⁶⁸ Krize se ovšem neprojevila jen v poklesu úrovně uváděných her, ale i v samotném rozpočtu městského divadla. Jeden z dochovaných pramenů uvádí rozpočet z let 1931–1933. Cílem zveřejnění tohoto listu bylo ukázat, že ačkoli se divadlo potýkalo s finančními problémy, jeho zisky nebyly minusové.⁶⁹

Krize určitým způsobem ovlivnila i chod Společnosti přátel českého divadla v Plzni. Roku 1933 musela *Společnost* změnit stanovy. V první řadě byla *Společnost* přejmenována na Klub západočeských přátel divadla. Sídlo i základní cíle zůstaly shodné s původními stanovami z roku 1922. Spolek mohl získat finanční hotovost příspěvky členů, povolenými úvěry, výtěžky podniků provozovanými spolkem a dary. Povinnosti členů a jejich přijímání do spolku se nezměnilo. Zato byl dán větší důraz na organizaci *Klubu*. Orgány spolku byly valná schůze, správní výbor a předsednictvo.

Valná schůze se konala jednou ročně a musela na ní být přítomna minimálně třetina všech členů. Mezi povinnosti valné schůze patřilo například schvalování rozpočtu, stanovení výše zápisného a příspěvků, jmenování čestných členů spolku, apod. Správní výbor ze svého středu volil místopředsedu, jednatele, pokladníka, zapisovatele a další funkcionáře. Správní výbor se měl starat spolkové věci, pokud nespadały do kompetencí valné hromady nebo předsednictva. Předsednictvo tvořeli předsedou, místopředsedou, jednatelem a pokladníkem. Spravovalo různé věci spolku, pokud nespadały pod kompetenci správního výboru. Změna stanov mohla být uskutečněna, pokud by s ní souhlasily pro dvě třetiny členů. Po rozejití spolku by se poslední valná schůze rozhodla, jak bude naloženo se spolkovým jměním.⁷⁰

Nacistický režim, který se roku 1933 ustanovil v bezprostřední blízkosti československých hranic, působil mimo jiné i na aktivizaci pokrokových prvků prvorepublikové společnosti. Na plzeňská jeviště opět proniklo ideové umění, jehož hlavním cílem se stalo semknutí československého národa proti možnému nepříteli. Vrcholnými dramaty této doby se staly inscenace Čapkových her *Bílé nemoci* a *Matky*.

⁶⁸ ŠTĚPÁNEK, s. 41.

⁶⁹ Korespondence, Plzeň, únor 1933, Archiv města Plzně, Česká divadelní společnost v Plzni, 1271d .

⁷⁰ Stanovy, Plzeň, 1933, Archiv města Plzně, Česká divadelní společnost v Plzni, 1271.

Návrat slavily i tradiční Tylovy hry.⁷¹ Část plzeňského studentstva vyjádřila v druhé polovině třicátých let 20. století své protifašistické smýšlení nejen účastí na politických akcích, drobnou publicistikou, ale i divadelními pokusy na jevišti tehdejšího studentského domu.⁷²

Uskutečněním mnichovského diktátu se stala Plzeň hraničním městem, jehož hospodářská i sociální situace byla zkomplikována odtržením blízkého zemědělsko-průmyslového okolí i přílivem obyvatelstva z okupované části západních Čech. Tehdejší vnitropolitické dění ovlivnilo i soudobé kulturní dění. Na plzeňské scéně se prolínaly hry s národně obranými hodnotami, a nebo naopak představení veseloher, které se snažily diváky rozptýlit od jejich každodenních starostí.⁷³

Repertoár českých představeních byl sestavován podle daného cíle. Podle historie lze tvrdit, že v každé etapě vývoje plzeňského divadla se objevila důležitá osobnost, která jej svým působením ovlivnila. První hry, uváděné na plzeňská jeviště, byly především německé. Dokonce i první česká představení vycházela z překladů německých her. V počátečních etapách tedy vzrostl vliv ochotnických divadelních spolků, neboť ty hrály česká představení zároveň s německým profesionálním divadlem. Prvním cílem českých představeních se stalo dostat vůbec český jazyk na plzeňská jeviště.

Po vystavení budovy městského divadla byla pozornost zaměřena na pravidelné české divadelní sezony, což se podařilo až po nástupu prvního českého ředitele do čela plzeňského divadla Švandy. Po vzniku nové divadelní postavy se německá představení přesunula do nově vzniklého německého divadla v Gorkého ulici. Česká představení tak ztratila svého „nepřítele“ a začal postupný úpadek úrovně divadelních her uváděných na jeviště.

Až během první světové války se úroveň opět pozvedla. Bylo to způsobeno tím, že divadlo si našlo nový smysl svého působení a začalo se obracet k inscenacím tradičních národních her, které by stmelily český národ pro vznik nového samostatného státu. Během první republiky se dá pozorovat opět úpadek úrovně divadelních představení, protože tak jako předtím divadlo si nenalezlo jasný cíl své činnosti. Tentokrát krize ovšem gradovala a nepřispěla tomu ani velká hospodářská krize, která s sebou přinesla i finanční obtíže. Tato krize vyvrcholila předáním plzeňského

⁷¹ BĚLOHLÁVEK, *Dějiny Plzně III.*, s. 216.

⁷² PROCHÁZKA, s. 23.

⁷³ ŠTĚPÁNEK, s. 42–43.

městského divadla městu, neboť roku 1935 bylo rozpuštěno tehdejší Družstvo západočeských přátel divadla.

V období okupace v podstatě jen zesílily a nově se usměrnily ty rysy divadelní práce, které vytvořila doba ohrožení státu. Protilidový a protinárodní kurz byl zostřen tlakem okupačního režimu. V praxi to znamenalo uplatňování brakové dramatické literatury nacistického Německa. Jistou obranou bylo uvádění hodnotných německých dramatiků jako Friedrich Schiller, Johann Wolfgang Goethe, nebo Gerhart Hauptmann. Nejúčinnější obranou se však opět stala národní klasická díla od autorů jako Tyl, Vrchlický, Stroupežnický, Dvořák, ad.

Již během války se představitelé divadla domnívali, že nový rozvoj bude možný jen v novém uspořádání společnosti. Tudíž již v tomto období je možno v dějinách městského divadla nalézt tendence, které směřují k poválečnému vývoji a nástupu komunistické strany k moci. Toto období, ačkoli také velmi zajímavé, není ovšem již objektem zájmu této diplomové práce.

4 Divadelní sdružení „Mrštík“ v Plzni

Založení divadelního sdružení „Mrštík“

Divadelní sdružení „Mrštík“ vzniklo roku 1912. Jak napsal Alois Kilberger ve svých vzpomínkách: „V dubnu 1912 se několik studentů pražského předměstí v Plzni promenovalo na Mikulášském náměstí jako každý podvečer. Procházeli se zde studenti ze všech plzeňských středních škol. V tomto hloučku studentů se zrodil návrh na ustanovení divadelního sdružení středoškolských studentů.“⁷⁴ Založení spolku mělo dvojí účel. Několik studentů chtělo hrát divadlo a sdružení plánovalo finančně podporovat nejrůznější charitativní instituce na českém západě dramatickými zájezdy.

Ustavující schůze byla svolána „ihned potom“, přesné datum Kilberger neuvedl. Zúčastnilo se zhruba 15 „kolegů“ a funkce se rozdělily tak, aby byly zastoupeny všechny střední školy. Předsedou se stal Alois Kilberger, který studoval Vyšší průmyslovou školu, místopředsedou Václav Rada (Obchodní akademie), jednatelem Václav Diviš (II. reálka), pokladníkem Karel Kreibich (Obchodní akademie). Mezi další členy výboru patřili Josef Bláha (klasické gymnázium), Josef Šrábek (I. reálka), Rudolf Gramtbauer (II. reálka), Josef Kozák a Břetislav Hladký (oba z klasického gymnázia).

První schůze se konala v restauraci U Tří sokolů na Mikulášském náměstí, neboť zde bydlela většina členů sdružení, což byl i důvod, proč se rozhodli, že na tomto místě vytvoří spolkovou místnost. Výbor *Mrštík* na této schůzi sestavil stanovy sdružení. Nejdůležitějším článkem se stal ten o členství, který určoval, kdo se mohl stát příslušníkem. Podle stanov se divadelníkem mohl stát každý středoškolský student navštěvující pátou třídu a výše střední školy nebo odbornou školu. Hned na počátku se objevily problémy s podepisováním žádostí, které bylo nutno předkládat okresnímu hejtmanství, neboť nikdo ze členů nebyl plnoletý. Dle Kilbergera však „vše dobře dopadlo“.⁷⁵

Před koncem školního roku 1911–1912 *Mrštík* konal veřejný koncert ve spolkových místnostech sdružení. Veřejná hudební představení se pořádala především pro samotné studenty středních škol a žáci zde vystupovali se svými pěveckými, hudebními i hereckými vystoupeními. Např. na tomto prvním veřejném koncertě vystupovala

⁷⁴ KILBERGER, A., *Divadelní sdružení studentů „Mrštík“ (1912–1927)*, Praha, 1960, in: Archiv města Plzně, Divadelní sdružení „Mrštík“ v Plzni, LP 251a, s. 1.

⁷⁵ Tamtéž.

slečna Šilpochová se zpěvem, pan Myslík s houslemi a s recitací pan Prchal.⁷⁶ Přesný program večerů není v archivu uložen.⁷⁷

První činnosti, na něž spolek zaměřil svoji pozornost, byly agitace ve školách, která se ukázala nadmíru úspěšnou, neboť do konce roku 1912 přijal spolkový výbor padesát nových členů. Po prázdninách spolkový výbor založil nový šestnáctičlenný orchestr, jehož dirigentem se stal Josef Roztočil z vyšší průmyslové školy. Předseda sdružení Alois Kilberger požádal profesora Ferdinanda Gillara, který pracoval jako učitel českého jazyka a činoherní divadelní kritik realistického časopisu *Směr*,⁷⁸ aby vybral vhodné divadelní hry pro ochotníky. Konečně na podzim téhož roku *Mrštík* secvičil první inscenaci *Směry života* od Františka Xavera Šaldy pod vedením režiséra Josefa Bureše. Představení se hrálo ve spolkových místnostech, kde se za sál nemuselo platit. Toto představení bylo následně sehráno i v Chrástu a Třemošné. Přesná data představení však v pramenech uvedena nejsou.

Na počátku roku 1913 začal *Mrštík* vydávat ručně psaný studentský časopis *Český student*. Redaktorem se stal Josef Kozák a rozmnožování časopisu probíhalo v bytě Václava Rady. Časopis byl většinou „nakopírován“ na padesát až sedmdesát kusů a obsahoval hlavně literární příspěvky studentů. V únoru se konala druhá valná hromada. Přesné datum opět není uvedeno, ale Kilberger poznamenal, že to byla neděle v deset hodin dopoledne. Ve výboru se jednalo o uspořádání všestudentského abiturientského věnečku pro všechny střední a odborné školy v Plzni. Na konci školního roku 1912–1913 mnoho členů spolku úspěšně splnilo maturitu a většina abiturientů přestoupilo do Studentského ochotnického spolku Radbuza. Zbylí ovšem zůstali členy *Mrštíka*, a proto byl spolek přejmenován na Sdružení studentů a abiturientů středních a odborných škol „Mrštík“ v Plzni.

Na začátku roku 1914 byl na Střelnici uspořádán ples a v únoru se konala opět valná hromada. Po začátku války předseda spolku narukoval k rakouskému námořnictvu a zdálo se, že činnost spolku zcela zanikne. Ovšem v Plzni zbyla část členů sdružení, kteří byli osvobozeni od povinné vojenské služby a jež pracovali ve Škodových závodech. Předsedou se v tomto období stal Jaroslav Burda. Po válce byl předsedou opět zvolen Alois Kilberger a proběhla rozsáhlá agitace mezi studenty.⁷⁹

⁷⁶ Podobně jako u divadelních her ani u některých členů divadelních ochotnických spolků nebylo možné zjistit křesní jména, neboť v pramenech je zapisovatelé nevedli.

⁷⁷ KILBERGER, s. 3.

⁷⁸ Redaktorem tohoto časopisu byl Karel Pelant.

⁷⁹ KILBERGER, s. 4–5.

Na počátku roku 1919 získal *Mrštík* spolkovou místnost společnou s ochotnickým spolkem *Radbuza* v Měšťanské Besedě. Jak vzpomínal Kilberger: „V té době se také změnilo sídlo sdružení. Dlouhá tužba po roku 1913 (maturitách) dostat se z periferie do středu města, stala se skutkem na počátku 1919. Na naši žádost Měšťanské besedě v Plzni byla nám propůjčena spolková místnost společně s akademickým spolkem „Radbuzou“. Převezli jsme si tam skřín s rekvizitami a hudební nástroj (celo). Zde jsme se pravidelně scházeli na měsíčních členských a výborových schůzích a nemuseli jsme se obávat, když studenti neměli halě v kapse, že nemohou přijít. Tam nemusel nikdo udělati žádnou útratu. A od té doby se také datuje velký rozvoj *Mrštíka*.“⁸⁰

Na počátku roku 1919 se spolek rozhodl pro konání studentské slavnosti Majáles v květnu v Zábělé ve prospěch Ústřední matice školské. Přípravy započaly v březnu: „Ředitelství klasického gymnázia na požádání nám propůjčilo polosklepní místnost ve své budově, do které byl vchod přímo z ulice. Zde se scházeli abiturienti a studenti po svém zaměstnání a vyučování a společně pilně pracovali na výrobě stánků pro bufet a jiné akce,“ vzpomínal Kilberger.⁸¹

Majáles ovšem nebyla jediná akce, které se členové *Mrštíka* zúčastňovali. O prázdninách roku 1919 se konal první menšinový zájezd do obce Svinná u Stříbra, kde *Mrštík* uspořádal Matiční slavnost. Týden před konáním slavností jeli dva funkcionáři sdružení do Svinné, aby se domluvili s místními pracovníky Národní jednoty pošumavské o organizačních věcech. V této historice popisuje Kilberger svůj postoj k nově vzniklému Československu: „Zašli také k jednomu hospodáři Čechovi, požádat jej zda by jim neposkytl do buffetu kousek domácího másla ap. Odpověď jeho byla charakteristická na tehdejší místní poměry: „Nu, když jsme nyní všichni Češi, tak bychom mohli něco dát.“ Charakteristické bylo, že jejich přítomná dospělá dcera již česky vůbec nerozuměla.“⁸² Na slavnosti do Svinné jelo asi čtyřicet osob a výdělek byl věnován místní matičné škole.

Mrštík ve dvacátých letech 20. století

Rok 1920 začal prvním plesem v prostorách Měšťanské besedy. Vzhledem k vysoké návštěvnosti a k finančním ziskům se ples konával pak každý rok. Ačkoli Kilberger popsal dvacátá léta jako velmi úspěšná, detailnější popis ve svém rukopise nezanedlal: „Následující roky 1921–1923 pořádali jsme kromě pravidelných plesů

⁸⁰ Tamtéž, s. 5.

⁸¹ Tamtéž, s. 6.

⁸² Tamtéž, s. 7.

a spoluúčinkování na matičních slavnostech ještě koncert virtuosa na housle Norberta Kubáta a v divadle jsme si zakoupili jeden operní večer s pražským hostem panem Olšovským.⁸³

Roku 1924 spolek založil další novou tradici, a to pravidelné nedělní čaje s tanečním mistrem Böhmem v Nebi. Vzhledem k úspěšnosti těchto setkání, požádal *Mrštík* o konání pravidelných nedělních čajů na Lochotíně, kde se následně angažovala oblíbená vojenská hudba dirigenta Svojíka. Taneční mistr Böhm byl proti Mrštíkovým nedělním čajům o páté, proto podal žalobu na policejního ředitelství, ale ničeho nedosáhl, neboť čaje o páté spolek pořádal až do roku 1926.⁸⁴

Nedělní čaje se konaly pravidelně každý týden,⁸⁵ vždy v průběhu školního roku, jak dokazují zápisy v pokladní knize.⁸⁶ Organizace těchto zábav ovšem nebyla tak jednoduché, jak by se mohlo zdát, neboť spolek musel uhradit několik důležitých poplatků. V první řadě musel zaplatit požární hlídku, která si účtovala 20 Kč. Hudba, jež na dané zábavě hrála, stála dle pokladní knihy kolem 450 Kč a například pronájem sálu měl cenu 102 Kč.

Kromě zmíněných nedělních čajů se konaly také jiné večírky. Například 2. února 1925 sdružení zorganizovalo zábavu, z jejíhož zisku bylo 20 Kč vyčleněno „na chudé“. Tyto večírky se lišily od nedělních čajů také finančně. Bylo nutné uhradit policejní povolení 42 Kč a hudební kvartet si naučtoval pouhých 42 Kč. Také příjem činil jenom 329,10 Kč, zatímco z nedělních čajů získalo sdružení týdně téměř 1100 Kč.⁸⁷

Roku 1926 došlo ve spolku ke změně pokladníka. Bohužel zápisky již od tohoto roku nejsou příliš podrobné. Přesto se dovídáme, že od března 1927 se konaly taneční Věnečky, které obnášely již úplně jiné finanční rozpětí než původní nedělní čaje. Například taneční zábava, jež se konala 2. dubna 1927, vydělala sdružení 2709 Kč, sál stál 1400 Kč a hudba 905,94 Kč. Poslední dva záznamy v pokladní knize uvádí finanční hotovost spolku za rok 1928 a počátkem roku 1929, a to 166,88 Kč.⁸⁸

Sdružení si udržovalo stálý pravidelný počet členů kolem sta osob. Maturanti samozřejmě odcházeli, ale počet se doplňoval při nábořech středoškoláků vždy při konání Majálesu. Roku 1929 se však ve spolku objevily generační rozdíly mezi

⁸³ Tamtéž, s. 8.

⁸⁴ Tamtéž, s. 9.

⁸⁵ Např. Dle zápisů z března 1925 se nedělní čaje konaly 1.3., 8.3., 15.3., 22.3. a 29.3.

⁸⁶ Např. Od března do září 1925 nejsou v pokladní škole o zábavách žádné zmínky.

⁸⁷ Pokladní kniha Divadelního sdružení studentů „Mrštík“, Plzeň, 1924–1929, Archiv města Plzně, Divadelní sdružení „Mrštík“ v Plzni, LP 251a.

⁸⁸ Tamtéž.

středoškolskými členy a abiturienty. Rozdíl ve stáří členů byl dle Kilbergera tak značný, že se rozhodl již nekandidovat na funkci předsedy, kterou zastával od založení spolku. Bohužel mnoho divadelníků odmítlo dále být součástí *Mrštika*, právě z toho důvodu, že se Kilberger rozhodl odejít. Proto byla svolána valná hromada pro rozpuštění sdružení, kde se, mimo jiné, rozhodlo o vyfotografování tabla všech přítomných i minulých členů spolku.

Předseda Kilberger na rozpuštění Divadelního sdružení „Mrštík“ v Plzni vzpomínal následovně: „A tak v roce 1927 rozešlo se studentské sdružení, které se zrodilo za Rakouska, přečkalo první světovou válku a dočkalo se naší československé státní samostatnosti.“⁸⁹

Divadelní sdružení „Mrštík“ v Plzni je jeden z nejstarších prvorepublikových ochotnických spolků, o němž se zachovaly prameny v Archivu města Plzně. Vznikl již roku 1912 a v porovnání s ostatními spolky, lze vysledovat základní rozdíl. V první řadě se jednalo o spolek, který sdružoval v počátečních letech studenty středních škol a později i abiturienty. Ostatní divadelní spolky založili jednotlivci, jež žili v jedné společné části Plzně. Právě tento fakt, kterým se *Mrštík* odlišoval, zapříčinil jeho rozpad kvůli generačním rozdílům jednotlivých divadelníků.

⁸⁹ KILBERGER, s. 9.

5 Divadelní sdružení Vojan

Vznik Dramatického odboru Církve československé v Plzni

Při vzniku náboženské obce československé v Plzni se již v roce 1924 sdružili někteří její příslušníci a začali pořádat dětské besídky. Prvotním zájmem bylo rozšířit zájmy členů církve.⁹⁰ Toto sdružení dalo vzniknout Dramatickému odboru při československé církvi v Plzni s názvem Scéna. Ustanovení Scény bylo schváleno 29. dubna 1926 a úkolem se stalo secvičování dramatických inscenací. 15. září 1927 se v Plzni utvořila Jednota mládeže československé církve v Plzni, která se starala o rozšiřování náboženského vědomí mezi mládeží. Scéna splynula s touto Jednotou. Později ovšem bylo rozhodnuto, aby se Jednota věnovala výlučně náboženské otázce. Z tohoto důvodu roku 1936 vznikl Dramatický odbor Církve československé v Plzni. Spolek se následně stal členem ÚMDOČ a jeho II. Tylova okrsku v Plzni.⁹¹ V lednu 1941 se spolek přejmenoval na Divadelní sdružení Vojan v Plzni.⁹²

Již v prvním roce svého vzniku uspořádal Dramatický odbor při československé církvi v Plzni několik přátelských večírků. První se konal 8. března a dle knihy zápisů proběhl klidně. Úvodem promluvil bratr Simice a poprosil návštěvníky, aby neposuzovali vystoupení ochotníků příliš přísně, neboť byli teprve začátečníci. Večírek začal o dvacet minut déle, než se původně plánovalo, protože někteří členové se nemohli dostavit přesně na osmou hodinu večerní. Programy zhotovil zdarma bratr Štěrbka v počtu 120 kusů, ale jak podotkl zapisovatel, nebylo dostatečně postaráno o jejich rozšíření. Proto se většina uschovala v archivu u bratra Fuchse. Autor zápisu také speciálně poděkoval církevním sestřám, které darovaly do tomboly cukroví. Program skončil v půl jedné ráno, ale hudba hrála až do půl druhé.⁹³

V průběhu večera dramatický odbor předvedl dvě divadelní hry *Detektiv* a *Hledali tatínka*. V knize zápisů autor popsal i obsazení rolí v inscenaci *Detektiv*: Theodor Bouček – V. Pravda, Amelie, jeho choť – E. Hejlová, Cecilie Spurná – K. Blacká, František Karásek – L. Jánský, nápověda – sestra Hádková, inspicient – Hůrka.

⁹⁰ Příprava na kroniku, Plzeň, 1924–1940, Archiv města Plzně, Divadelní sdružení Vojan, karton 2223, desky č. 8.–10.

⁹¹ Pro snadnější organizaci spolkového života měla jednotlivá ochotnická divadla povinnost přihlásit se do zastřešující organizace ÚMDOČ a příslušného okrsku dle místa, kde spolek fungoval.

⁹² BĚLOHLÁVEK, M., *Divadelní sdružení Vojan 1924–1951*, Plzeň, 1975, in: Archiv města Plzně, Divadelní sdružení Vojan, VII/27.

⁹³ Kniha zápisů, Plzeň, 1924–1926, Archiv města Plzně, Divadelní sdružení Vojan, 1f102.

Obsazení veškerých divadelních her je v knize zápisů vždy uvedeno.⁹⁴ Zkoušek na zmíněné představení bylo celkem dvanáct, a to čtyři ve škole Nad Hamburkem a sedm na Střelnici. Za jednu zkoušku na Střelnici pronajímatelé požadovali 10 Kč proti původně domluveným 5 Kč. Herce líčil bratr Kolář za režijní cenu.⁹⁵

Druhý přátelský večer se konal o měsíc později 20. dubna. Začátek byl opět opožděn o dvacet minut. Také došlo ke změně programu. Místo *Arie* od Bedřicha Smetany zpívala sestra Hejlová *Národní písně* a místo *Humoresky, sólo pro housle* od Antonína Dvořáka byla hrána Beethovenova *Vzpomínka*. Programy zhotovil bratr Šterba v počtu sta kusů, některé sestry darovaly dorty a závodní odbory Sokola V. Plzeň půjčily dvě modré drapérie, což měl na starost bratr Hůrka. Tentokrát byla zahrána inscenace *Rozveselená rodina* od F. X. Šaldy. Dle knihy zápisů Dramatický odbor koupil pro celé osazenstvo devět knih. Muselo se změnit původní obsazení rolí. M. Fuchs odmítl roli Jiráka, jíž předal bratru Kosovi. Místo sestry Suché si postavu Terezky zahrála sestra Matasová. Představení režíroval Václav Pravda. Hra trvala hodinu a čtvrt. Po ní hudba zahrála ještě dvě série a přátelský večer byl ukončen o půlnoci.

Přátelské večery se ovšem nestaly jedinými akcemi, které divadelní soubor organizoval. Mezi další patřily nejrůznější výlety. 13. července uspořádal Dramatický odbor církve československé výlet na Safronku za Bolevcem. Odchod byl ustanoven v jednu hodinu odpoledne z pražského předměstí od Pelikána. Všichni zúčastnění, zhruba 150 lidí, se poté setkali na konečné stanici tramvaje na Lochotíně v půl druhé. Na místo se dorazilo ve tři hodiny. Hudbu měl zajistit bratr Hanáček, ale hudební odbor Církve československé v Plzni na místě nebyl. O vyplnění muzikálního čísla se proto postarali tři bratři s kytarou a dva s houslemi. Dále zpěvní odbor zazpíval dvě písně, a to *Teče voda* a *Boleraz*. Bratr Achatz přednesl několik povedených kupletů. Byla odehrána autorská fraška *Tři mušketýři* od bratra Simice za režie Čěňka Hůrky.

V srpnu se místo zamýšleného koncertu konal výlet do restaurace Zátíší na Skvrňanech. Sraz se domluvil na jednu hodinu odpolední u Pelikána a ve dvě hodiny na konečné stanici tramvaje na Skvrňanech. Tentokrát hudební odbor vystoupil se svým číslem. Bratr Pravda přednesl přednášku *O škodlivosti tabáku*. Nakonec sdružení zahrálo inscenace *Ples zvířátek* a *Tři mušketýři*.⁹⁶ Po této akci spolek poprvé odvedl

⁹⁴ Tamtéž.

⁹⁵ Tamtéž.

⁹⁶ Kniha zápisů, Plzeň, 1924–1926, Archiv města Plzně, Divadelní sdružení Vojan, 1f102.

příspěvek Radě starších, a to ve výši 300 Kč. Zmíněný poplatek byl odváděn každý měsíc a dle pokladní knihy se pohyboval od 300 do 1000 Kč.⁹⁷

Dne 7. září se konal zájezd do Kaznějova, kde tamější Rada starších Církve československé uspořádala přátelský večírek. Zájezdu se zúčastnilo třicet lidí z Plzně. Odjezd byl domluven pro první část na třetí hodinu odpolední a druhou na šestou hodinu. Večírek měl původně začít v osm hodin večer, ale zdržel se o patnáct minut. Vystupoval zde poprvé i hudební odbor pod vedením bratra Baka.⁹⁸ Hlavním bodem programu byla aktovka F. X. Svobody *Milý tatínek*. V úloze Čížka vystoupil jako host B. Blacký. Zábava trvala do tří hodin. Následně se účastníci zájezdu odebrali na nádraží, kde čekali na ranní vlak do půl páté. Výlohy uhradila Rada starších v Kaznějově.⁹⁹

Ještě týž měsíc se konal přátelský večer v místnostech na Střelnici. Mužský sbor zahájil večer písněmi *Ty chaloupko* a *Boleráz*. Dramatický odbor vystoupil se hrou *Němý hudebník před soudem* a s veselohrou *Milý tatínek*.¹⁰⁰ V prosinci Dramatický odbor církve československé v Plzni konal tři akce. První byla Mikulášská besídka 7. prosince na Střelnici. Následovala domácí zábava U Pelikánů 25. prosince a silvestrovská zábava 31. prosince U Špačků. Při všech těchto akcích vystupoval dramatický odbor s různými výstupy a kuplety. Účinkovali bratři Pravda, Achatz, Žezulka a Procházka. Dá se předpokládat, že účinkujících bylo více, ale jejich jména nejsou v pramenech uvedena.¹⁰¹

Scéna – dramatický odbor Církve československé

Po prvním roce trvání dramatického odboru se objevily rozpory mezi členy. Za bratra Pravdu převzala starost o obsazování divadelních her komise složená ze sestry Hladké, bratra Ulricha, Achatze, Pravdy, Koláře a sestry Havlové. Režisérem místo bratra Pravdy byl zvolen bratr Ulrich. Výbor také schválil založení fondu pro podporu členů odboru, neboť výlety byly pro něj finančním zatížením.

⁹⁷ Pokladní kniha, Plzeň, 1924–1930, Archiv města Plzně, Divadelní sdružení Vojan, 1f103.

⁹⁸ Kniha zápisů, Plzeň, 1924–1926, Archiv města Plzně, Divadelní sdružení Vojan, 1f102.

⁹⁹ Příprava na kroniku, Plzeň, 1924–1940, Archiv města Plzně, Divadelní sdružení Vojan, karton 2223, desky č. 8.–10.

¹⁰⁰ Kniha zápisů, Plzeň, 1924–1926, Archiv města Plzně, Divadelní sdružení Vojan, 1f102.

¹⁰¹ Příprava na kroniku, Plzeň, 1924–1940, Archiv města Plzně, Divadelní sdružení Vojan, karton 2223, desky č. 8.–10.

Akce v roce 1925 započaly až v dubnu. 4. dubna spolek zorganizoval první celovečerní představení v sále Tivoli na Borech. Byla sehrána veselohra o třech jednáních *Když soudce promluví* od Ferdinanda Olivy pod režii bratra Lisého. Druhým vystoupením odboru byl zájezd 31. května 1925 do Skořic, kam spolek pozvala tamější Rada starších. Spolek sehrál inscenaci *Veselý večer*. Kromě něj byly předvedeny aktovky *Detektiv*, *Medvěd* i výstupy *Hluchý ženich* a *Tuten kámen*. Výtěžek z představeních připadl po odečtení výloh odboru tamější Radě starších. 25. června spolek uspořádal přátelský večer v zahradě hostince v Sirkové ulici U Berků. Po velkém úspěchu tohoto programu se opět U Berků konal kabaretní večer v provedení členů dramatického odboru 20. června.¹⁰²

Mezi poslední tři poznámky v Knize zápisů patří *Zpráva režisérská pro valnou hromadu dramatického odboru Církve československé* z 5. července 1925. V tomto zápisu jsou uveřejněny statistiky za rok 1924. Při založení měl odbor pouze šest členů, ale v červenci 1925 jich bylo již sedmatřicet. Mezi první vystoupení ochotnického spolku patřil Vavrákův *Detektiv* a Deylova hra *Hledali tatínka*, která byla hrána celkem jedenáctkrát na přátelských večírcích a jednou na celovečerním divadelním představením. Mezi další inscenace, jež byly během roku 1924 odehrány, patřily, *Rozveselená rodina* a *Milý tatínek* od F. X. Svobody, *Medvěd* od Antona Pavloviče Čechova, *Hluchý ženich* Josefa Švába a *Když srdce promluví* od Ferdinanda Olivy. Poslední jmenovanou hru režíroval bratr Lisý.¹⁰³ Dne 26. července se konal i zájezd do Kaznějova opět na pozvání tamější Rady starších. Zde spolek odehrál aktovku *Medvěd* a výstup *Moje-Tvoje* od Emila Artura Longena.¹⁰⁴

Předposledním sdělením v Knize zápisů je neoznačený zápis, v němž se ustanovila schůze komise pro vybírání her a obsazování na úterý 11. srpna 1925 na půl osmou večerní ve II. reálce na Masarykově náměstí. Komise zvolila hru *Cácorka* od Zieglerové. Vzhledem k finanční náročnosti ohledně nákupu divadelních her bratr Kolář rozepsal některé menší role, které pak odeslal jednotlivým hercům.¹⁰⁵

Dalším celovečerním představením byla 3. října veselohra *Cácorka* v sále Tivoli. Za měsíc, 7. listopadu, spolek uspořádal večer aktovek pod vedením režiséra Ulricha v restauraci U Pelikánů. Pro velký úspěch *Scéna* tento program opakovala 21. března 1926. Tentokrát ovšem na Tivoli, neboť do jeho sálu se vešlo více návštěvníků.

¹⁰² Tamtéž.

¹⁰³ Kniha zápisů, Plzeň, 1924–1926, Archiv města Plzně, Divadelní sdružení Vojan, 1f102.

¹⁰⁴ Příprava na kroniku, Plzeň, 1924–1940, Archiv města Plzně, Divadelní sdružení Vojan, karton 2223, desky č. 8.–10.

¹⁰⁵ Kniha zápisů, Plzeň, 1924–1926, Archiv města Plzně, Divadelní sdružení Vojan, 1f102.

Při Mikulášském večeru, jež pořádal Charitativní odbor Církve československé, odehrál divadelní spolek aktovku *Ženu za každou cenu*. Rok 1925 byl zakončen vystoupením pro tělovýchovnou jednotu Sokol Plzeň V. při Silvestrovském večeru, kde si *Scéna* zopakovala již nacvičené výstupy.

Posledním sdělením v Knize zápisů je *Režisérská zpráva pro valnou hromadu Dramatického odboru Církve československé* z 28. ledna 1926. Od poslední valné hromady bylo účinkováno celkem sedmkrát na různých přátelských večírcích a jednou na celovečerním představení. Spolek secvičil následující inscenace: *Cácorka*, *Moje-tvoje*, *Medvěd*, *Žárlivec* od Karla Fořta, *Delikátní posláni* a *Ženu za každou cenu* od Josefa Hartmana. Odbor zorganizoval pouze jeden výlet, a to do Kaznějova 26. července. Tam byl odehrán *Medvěd*, *Moje-Tvoje* a různé sólové výstupy, blíže nespécifikovány. Dramatický odbor také vyplnil program Mikulášské besídky, jež zorganizoval Charitativní odbor Církve československé v Plzni. Celkem účinkovalo osmnáct osob ve dvačtyřiceti úlohách a sedmi sólových vystoupeních. Komise pro vyvolení a obsazení her se skládala z bratří Ulricha, Achatze, sestry Blacké a bratra Pravdy, který podepsal ve své funkci místopředsedy zmíněný zápis.¹⁰⁶

Ve prospěch Tylova pomníku *Scéna* uspořádala přednášku v aule II. české reálky s promítáním 21. června 1926. Toto vystoupení skončilo deficitem 24,70 Kč. Přesto bylo odvedeno na postavení pomníku 50 Kč. Po úspěších roku 1924 přišla na odbor krize. Zaviniily ji nejen neshody ve vedení, ale i názor Rady starších na nutnou změnu názvu odboru. Kromě toho se zkoušky konaly v předsíni kaple Církve československé ve škole Nad Hamburkem, kde bylo v podzimních a zimních obdobích velmi chladno, takže členové odboru museli zkoušet v zimních kabátech. Kromě toho měl spolek k dispozici pouze jednu úzkou místnost, takže se nedalo postavit jeviště. Také obtěžovalo rušení divadelníků, kteří právě nenacvičovali text hry. Tím bylo zapříčiněno, že nadšení ochotníků velmi rychle opadlo a zkoušení nových her se nedařilo.¹⁰⁷

Dne 5. února konala *Scéna* taneční zábavu společně s charitativním odborem. Z tohoto večírku získala polovinu čistého výtěžku v částce 277,10 Kč. Nově spolek nastudoval hru *Mrak* později známou jako *Oblaka* od Jaroslava Kvapila. 2. dubna bylo toto představení uvedeno pod hlavičkou Charitativního odboru Církve československé v restauraci v Litické ulici a 23. dubna opakováno v restauraci U Kovopásků.

¹⁰⁶ Tamtéž.

¹⁰⁷ Příprava na kroniku, Plzeň, 1924–1940, Archiv města Plzně, Divadelní sdružení Vojan, karton 2223, desky č. 8.–10.

1. října spolek uspořádal přátelský večer společně s Charitativním odborem a *Scéna* obdržela dvacet procent čistého příjmu.¹⁰⁸

Rok 1928 se ukázal na jakékoli akce chudý. V pokladní knize není jediná zmínka o tradičních výletech, večírcích ani představeních.¹⁰⁹ V roce 1929 již nastoupila do Dramatického odboru nová generace ochotníků, která se pustila s velkým nadšením do studování nových her. Již 14. dubna byla sehrána v paviloně Sokola Plzeň V. veselohra *Růžová pouta* od Antonína Lokaje za režie bratra Achatze. Během roku 1929 *Scéna* nastudovala ještě Bronaldovo hru *Na děkanství*, kterou předvedla 16. srpna U Špačků, 21. září v Paviloně Sokola Plzeň V. a 15. října v Nezvěsticích. Mezitím se nacvičovala již nová hra *Když srdce promluví* od Olivy, která měla premiéru 24. listopadu v paviloně Sokola Plzeň V.¹¹⁰

Od nového roku se zkoušky většinou konaly v domácnosti bratra Achatze, který dle pramenů často stonal. Na počátku třicátých let 20. století se v souboru objevilo několik nových významných členů. Vilém Krtina, budoucí lékař, byl dle vzpomínek veselé povahy, ale velmi namyšlený, což dával údajně často i znát. Druhým významným členem se stal Milouš Šváb. Stejně jako Krtina i Šváb si uměl dobře poradit jak s vážnými rolemi, tak s veseloherními postavami. Třetím byl pak bratr Uner, jež studoval architekturu. Stejně jako předchozí měl i on jedinečnou vlastnost sžít se s kteroukoliv přiřazenou rolí. Ze sester byla nejpopulárnější Sylva Blacká, která se specializovala na ztvárnění především vážných rolí. Mezi další sestry, které autor shodně popisuje jako výborné představitelky vážných i veselých rolí, patřily Bláža Šimicová, Marie Adámková, sestry Stupková, Křenová, Valešová, Prokopcová, Blechová, Brožová a další.¹¹¹

Dne 23. dubna odehrála *Scéna* v Paviloně Sokola Plzeň V. veselohru *Žabec* Josefa Skružného za režie bratra Achatze. Tato hra byla opakována 7. června v Nezvěsticích. Do konce roku 1930 spolek secvičil ještě dalších šest her, a to *Zázračný lékař* Bedřicha Vrbského, *Zkáza*, *Teta Fany postrach rodiny* od Richarda Branalda, Jiráskova *Vojnarka*, *Satanova maska* Václava Czinnera a hru *Neviditelná*.

Celá třicátá léta jsou charakteristická velkým počtem nově nacvičených inscenací. Klesá naopak počet dalších tradičních akcí, jako byly večírky a výlety do okolí.

¹⁰⁸ Tamtéž.

¹⁰⁹ Pokladní kniha, Plzeň, 1924–1930, Archiv města Plzně, Divadelní sdružení Vojan, 1f103.

¹¹⁰ Příprava na kroniku, Plzeň, 1924–1940, Archiv města Plzně, Divadelní sdružení Vojan, karton 2223, desky č. 8.–10.

¹¹¹ Tamtéž.

Například v roce 1936 se konal pouze jeden zájezd, a to do Kilínova a Žákové.¹¹² Roku 1931 bylo uvedeno *Sedm krkavců*, *Její veličenstvo láska* od Boženy Rajske-Smolíkové, Tylova *Paličova dcera*, Skružného *Ptačí mozečky* nebo Čapkova *Matka*. Téhož roku došlo k opakování již starších her, a to *Teta Fany*, *postrach rodiny* a *Veselí tři mušketýři*.¹¹³

Následující rok spolek uvedl pouze dvě nové inscenace, a to *Poplach z nové stanice* od Karla Piskoře a *Nora* Henrika Ibsena. Příští rok se stal na premiéry nově nastudovaných her bohatším. V únoru *Scéna* odehrála *Sestřičky u svaté Panny Kláry* Josefa Haise-Týneckého, v dubnu hru *Má matička chudá byla* od Františka Laška a Františka Baleje, v květnu operetu *Vesničko má pod Šumavou* Johanna Babtisty Blobnera. Podzim *Scéna* zahájila Branaldovou veselohrou *Dcerušky tatíka Berušky*. Dne 4. listopadu spolek odehrál Kvapilovu hru *Oblaka*. V prosinci byla uspořádána v Pavilonu Sokola Plzeň V. Mikulášská besídka, při které se představili i noví členové souboru bratři Mužík, Šašek, Valeš a sestry Nováková a Miltová. Ochotníci zde sehráli tři aktovky *Jen se nevdávat* od Jindřicha Haši, *Mikuláš* a *Není husar jako husar*. Toto drama napsal Toňa Labuša.¹¹⁴

Rok 1934 pokračoval v tradici početných premiér. Spolek představil hry *Pražský žid* Josefa Jiřího Kolára, *Žena, která zdělila muže* od Františka Laška, *Zemský ráj to na pohled* a *Honza v zakletém zámku* od Václava Říhy. Roku 1935 *Scéna* uvedla inscenace *Madlenka u kovárny* Karla Baláka, *Posel*, *Vzhůru nohama*, hru na motivy Nerudových Malostranských povídek, *Hřích lesníka Křikavy* a *Krakonošovo medicína* Jaroslava Prúchy. Příštího roku následovaly premiéry her *Slečna tulačka* Richarda Branalda a *Vesnice zpívá* Viktora Dyka. Na podzim byla provedena vzhledem k několika starším členům spolku opět změna názvu. V následujícím období již odbor fungoval pod názvem Dramatický odbor Církve československé v Plzni.¹¹⁵

¹¹² Pokladní kniha, Plzeň, 1936–1951, Archiv města Plzně, Divadelní sdružení Vojan, 1f104.

¹¹³ Příprava na kroniku, Plzeň, 1924–1940, Archiv města Plzně, Divadelní sdružení Vojan, karton 2223, desky č. 8.–10.

¹¹⁴ Tamtéž.

¹¹⁵ Příprava na kroniku, Plzeň, 1924–1940, Archiv města Plzně, Divadelní sdružení Vojan, karton 2223, desky č. 8.–10.

Dramatický odbor Církve československé v Plzni

V roce 1936 Dramatický odbor Církve československé uvedl hru *Pan učitel* od J. Haise-Týneckého, a to 20. září v pavilonu Sokola Plzeň V. Ohlasy na tuto inscenaci byly velmi pozitivní: „*Pan učitel* za režie př. Achatze byl nastudován velmi poctivě, čemuž svědčil náležitý spád hry a snaživé ovládnání rolí.“¹¹⁶ Autor posudku pochválil i představitele všech rolí včetně př. Kotiny, př. Luhana, př. Stachanové, př. Fíny, př. Beneše, př. Tomáškové i samotného režiséra.¹¹⁷

Ještě téhož roku došlo k úpravě stanov, na základě kterých Zemský úřad v Praze povolil další fungování spolku. Stanovy jednatel zaslal do Prahy 1. října 1936. Podle jejich obsahu došel Zemský úřad v Praze k rozhodnutí, že Dramatický odbor Církve československé v Plzni nebyl politickým spolkem, tudíž neexistovala hrozba nevhodného působení na diváky.¹¹⁸ Původní stanovy se od nových mnoho nelišily. Účelem odboru zůstalo především pěstování dramatického umění, vzbudit o něj zájem v široké veřejnosti a také dbát na čistotu i rozšiřování spisovného jazyka. Mezi prostředky, jak těchto cílů dosáhnout, patřily samotná divadelní představení, ale i péče o kulturní vzdělání členů nebo pořádání přátelských večírků.¹¹⁹

Členové spolku měli být dle popisu čestní, přispívající a činní. Činným členem se stal uchazeč po zaplacení členských příspěvků ÚMDOČ, spolku a musel se účastnit představení. Podmínkou přijetí byl minimální věk sedmnáct let u chlapců a patnáct let u děvčat. Mezi jednu ze změn stanov patřilo zdůraznění „vhodného náboženského“ vyznání. Členem se nemohl stát člověk římskokatolického vyznání. Člen byl ze spolku vyloučen v případě, když sám vystoupil nebo dva roky nezaplatil členský příspěvek i přes upomenutí pokladníka. Spolek mohl vyloučit člena, který po trojím napomenutím nesplnil své povinnosti vůči spolku, vulgárně se o spolku vyjádřil nebo třeba jen proto, že přes režisérovo napomenutí nenavštěvoval řádně zkoušky.

Velkou důležitost měla i organizace a správa spolku. Podle dvaadvacátého článku Ústavy církve československé byla Rada starších povinna dozírat na činnost odboru.

¹¹⁶ FOJL, J., *Posudek na hru Pan učitel*, Plzeň, 1936, in: Archiv města Plzně, Divadelní sdružení Vojan, karton 2223, desky č. 6.

¹¹⁷ Tamtéž.

¹¹⁸ Schválení stanov od Zemského úřadu v Praze, Plzeň, 1936, Archiv města Plzně, Divadelní sdružení Vojan, karton 2223, desky č. 4.

¹¹⁹ Stanovy dramatického odboru církve československé, Plzeň, 1936, Archiv města Plzně, Divadelní sdružení Vojan, karton 2223, desky č. 4.

Valná schůze se konala jednou ročně v prvním čtvrtletí. Mimořádná valná schůze měla být svolána v případě usnesení výboru a kdykoli o to požádala minimálně třetina členů. Mezi povinnosti valné schůze patřilo volit předsedu, místopředsedu, režiséra, čtyři členy výboru, jejich dva náhradníky, apod. Výbor spolku se skládal z předsedy, místopředsedy, režiséra, čtyř členů přisedících a dvou náhradníků. Výbor měl také své specifické úkoly jako řídit správu odboru, přijímat a vylučovat členy, svolávat valné i členské schůze, určovat divadelní představení, ad. Zrušení odboru stanovy charakterizovaly následovně: „Odbor se rozejde, když se tři čtvrtiny všech členů odboru ve valné schůzi tak usnesou nebo kdyby počet členů klesl pod počet členů výboru. Kdyby se obor rozešel, připadne jeho jmění náboženské obci CČS v Plzni Východ.“¹²⁰ Pod stanovami byl podepsán Josef Achatz a Jaroslav Šašek.

V roce 1937 na post režiséra místo bratra Ulricha nastoupila sestra Marie Stachonová. Vyzdvižena byla hlavně veselohra *Moje zlatá holčička* od Rudolfa Nížkovského, jež měla premiéru v Plzni 26. září 1937. S touto hrou soubor poprvé vystoupil v Dobřanské léčebně zásluhou Dr. V. Kotiny. Posudky od recenzentů však nevyzněly pozitivně: „[...] leda co mohlo být ještě lepší, kdyby hlavní role a režie nespočívali [sic!] v jedné ruce – najme pak dívčích né dosti energických.“¹²¹ Referent Vogl označil komedii za tuctovou veselohru, doplněnou nemelodickou hudbou. Kromě toho také popsal herecké výkony souboru jako průměrné.¹²²

Soubor svým výběrem her již reagoval na ohrožení nacistickým Německem. Důkazem tomu byla hra *Evropa hoří* od Jiřího M. Veselského, jež se dočkala čtyř repríz, a to na Doubravce, ve Starém Plzenci, v Plzni a Nezvěsticích.¹²³ Referentka Marie Pálková pochválila ve svém posudku výběr hry, přesné nástupy a pohotovost inspicie. Celkové hodnocení však vyznělo spíše rozpačitě, zvláště co týkalo mluveného slova některých účinkujících: „Tam měla režie dbáti již o zkouškách na srozumitelnosti a pak jistě by bývalo nedošlo ku trapné scéně, kdy si publikum hlasitými poznámkami vynucovalo srozumitelnou mluvu.“¹²⁴

Kromě výběru her lze projevy politických událostí nalézt i v pokladní knize. Již roku 1936 soubor obdržel úrok z půjčky na obranu státu ve výši 19 Kč. Ve třicátých letech

¹²⁰ Tamtéž, §§ 5, 8, 9, 10, 12, 16.

¹²¹ VOGL, A., *Posudek na hru Moje zlatá holčička*, Plzeň, 1937, in: Archiv města Plzně, Divadelní sdružení Vojan, karton 2223, desky č. 6.

¹²² Tamtéž.

¹²³ Příprava na kroniku, Plzeň, 1924–1940, Archiv města Plzně, Divadelní sdružení Vojan, karton 2223, desky č. 8.–10.

¹²⁴ PÁLKOVÁ, M., *Posudek na hru Evropa hoří*, Plzeň, 1937, in: Archiv města Plzně, Divadelní sdružení Vojan, karton 2223, desky č. 6.

bylo také nutné odvádět poplatky za policejní povolení na každé divadelní představení. Ten se pohyboval kolem 40 Kč.¹²⁵

Roku 1938 soubor napjatě sledoval politickou scénu. Jako podporu českému národu nacvičili ochotníci hru Františka Votavy *Český zápas*, jež byla odehrána 24. dubna v Paviloně Sokola Plzeň V. ku příležitosti výročí založení Církve československé v Plzni.

Divadelní sdružení *Vojan* byl po celou dobu své existence součástí Církve československé v Plzni. To že patřil k církevním spolkům, respektive se dá předpokládat, že byl v Plzni jediným, ovlivňovalo především výběr her. Shodný s ostatními spolky zůstává fakt, že ve dvacátých letech 20. století se orientoval na veselohry s neutrálním dějem a ve třicátých, hlavně v období ohrožení státu začal spolek do svého repertoáru začleňovat tradičně národní hry prvních českých dramatiků. Ovšem kromě toho *Vojan* vynikal hlavně tím, že mnoho jeho členů psalo své hry, výstupy nebo krátké scénky, které pak spolek při nejrůznějších představeních odehrával. S tím, že byl *Vojan* církevním spolkem, je spojen také zajímavý fakt a to, že se všichni oslovovali bratře či sestro. Negativní vliv to ovšem mělo na to, že se nedochovalo křestní jména členů, neboť právě v pramenech byla uváděna pouze dané oslovení a příjmení.

Dramatický odbor Církve československé v Plzni fungoval i v období druhé republiky a Protektorátu Čechy a Morava. Jak je uvedeno v přípravě na kroniku, protektorátní vláda začala omezovat činnost spolku až roku 1941. V první řadě byly zabavovány divadelní knížky. Začaly také úřední škrty v povolených hrách. V některých případech stačilo pouze zaměnit slova.¹²⁶ Například v divadelní hře *Holub na střeše* od Jindry Krejčíka musela být vypuštěna slova německý slovíčka, sokolský slet nebo politické strany.¹²⁷ V jiných hrách se musely vyškrtnout celé odstavce i stránky. Jak ovšem uvedl autor: „Protože však jsme chtěli udržet styk a náladu s našimi lidmi, rozhodli jsme se hrát dál.“¹²⁸

¹²⁵ Pokladní kniha, Plzeň, 1936–1951, Archiv města Plzně, Divadelní sdružení *Vojan*, 1f104.

¹²⁶ Příprava na kroniku, Plzeň, 1924–1940, Archiv města Plzně, Divadelní sdružení *Vojan*, karton 2223, desky č. 8.–10.

¹²⁷ Eliminace v divadelní hře *Holub na střeše* od Jindry Krejčíka, Plzeň, 1929–1950, Archiv města Plzně, Divadelní sdružení *Vojan*, karton 2223, desky č. 6.

¹²⁸ Příprava na kroniku, Plzeň, 1924–1940, Archiv města Plzně, Divadelní sdružení *Vojan*, karton 2223, desky č. 8.–10.

6 Dramatické sdružení Klicpera v Plzni

Vznik a počátky dramatického sdružení Klicpera

Dramatické sdružení Klicpera v Plzni bylo založeno 24. listopadu 1921. Spolek původně vznikl pro podporu Husovy dětské knihovny města Plzně. Jako nepolitické sdružení se staral o vzdělávání občanů v čistě národním duchu. Mezi prostředky, jak tohoto cíle dosáhnout, patřily pořádání seminářů o vědě, literatuře, historii, vysvětlování zákonů, pořádání divadelních představení, akademií a výletů. Spolek se rozešel na likvidační valné hromadě 29. května 1951.¹²⁹

Neexistuje mnoho pramenů k počátkům Dramatického sdružení Klicpera, ale lze dobře sestavit repertoár dvacátých let 20. století pomocí posudků v plzeňských divadelních časopisech. Jeden z nejstarších zachovaných pramenů pochází z 3. ledna 1923. Jedná se o oznámení konání druhé valné schůze policejnímu ředitelství, a to v neděli 7. ledna 1923 v místnosti p. Dráždila na Mikulášské třídě.¹³⁰ Druhým nejstarším dochovaným pramenem je pozvánka na širší výběrovou schůzi 14. února ve stejné místnosti. Tento dopis zaujme především svým dodatkem: „Vyzývám tě přijď určitě ve svém vlastním zájmu, jelikož jsme se dozvěděli, že máš něco velmi nehezkého roznášeti o celém sdružení [...]“¹³¹ Tato citace dokazuje, že ve sdružení bylo možno najít již dva roky po založení neshody mezi členy. Ale mnohem důležitější je jméno prvního sekretáře Josefa Jedličky.

Posudky v plzeňských divadelních časopisech ukazují, jakou důležitou roli měly ochotnické spolky pro společnost. První dochovaná zmínka o *Klicperovi* je o inscenaci *Ta naše Máňa* od Josefa Skružného, již spolek představil 30. června 1923. Recenzentem se mohli stát lidé zběhlí v divadelním umění, ale ne pokaždé uvedl autor posudku své jméno. Hra *Ta naše Máňa* byla popsána jako dobrá, působivá a především vděčná veselohra pro samotné herce. V žádném posudku nechyběl ani popis jednotlivých postav a jejich představitelů. Hlavní roli Máni autor posudku například charakterizoval následovně: „Taková živá, směle temperamentní, líčeně i přirozeně naivní Máňa

¹²⁹ BĚLOHLÁVEK, M., *Dramatické sdružení Klicpera v Plzni 1920–1962*, Plzeň, 1984, in: Archiv města Plzně, Dramatické sdružení Klicpera v Plzni, VII/42.

¹³⁰ Oznámení o konání valné hromady, Plzeň, 1923, Archiv města Plzně, Divadelní sdružení Klicpera, karton 3871.

¹³¹ Pozvánka na schůzi, Plzeň, 1923, Archiv města Plzně, Divadelní sdružení Klicpera, karton 3871.

(pí. Korbelová) (jak hra v jednotlivých scénách to vyžadovala), stala se během hry, až na maličkosti, zaviněné jejím partnerem, působivou sympatickou, [...].¹³²

Roku 1924 sehrál *Klicpera* v YMCE Skružného veselohru *Ferdinand spí* za režie J. Volfa. Výběr hry přijal autor posudku negativně. Dle recenzenta „byla hodnota hry pochybná, motiv naivně a nepřírozně rozvleklý, i když působil na nevyspělý dav zábavně“. Kromě výběru hry se recenzentovi nelíbila ani souhra mluvy a pohybu účinkujících. Jak uvedl v posudku: „Souhra vážla, a myslím, že jednou z příčin bylo přílišné extemporování J. Neblechy v roli Trapičky, na které navazovat mohou jen vyspělí, trémou netrpící ochotníci.“¹³³

Téhož roku představil *Klicpera* ještě jednu hru. Jednalo se o komedii *Cizáci* od Cintala, jež spolek sehrál na Střelnici 6. září. I zde byl sdružení vyčten výběr hry. Autor posudku spolek upozornil, že hra sice není na provedení složitá, ale děj potřebuje rychlý spád a scénář rozsáhlejší škrty textu. Poprvé se zde jako režisér objevil Ladislav Neblecha, který v *Cizácích* ztvárnil i hlavní roli starosty. Recenzent tentokrát poradil, aby si někteří herci dávali pozor na zachování čistého českého jazyka. Autor posudku spolek také upozornil na nutnost začít včas, neboť se zpozdil o celou hodinu, což bylo označeno za „beztaktnost vůči obecenstvu“.¹³⁴

Z roku 1924 se v archivu zachoval i seznam členů *Klicpery*, díky němuž lze sestavit složení spolkového výboru. Předsedou sdružení se stal Josef Neblecha. V počátcích sdružení byli režiséry jmenováni Jaroslav Volf a Ladislav Neblecha, místopředsedou Jaroslav Faltén, jednatelem Vladislav Kozák, pokladníkem Eduard Jákl a zapisovatelem Vladislav Žalud. V roce 1924 měl *Klicpera* celkem 36 členů.¹³⁵ Zajímavé je srovnání počtu členů spolku z roku 1924 s počtem divadelníků v roce 1949.

V roce 1949 spolek vystavil nové oficiální přihlášky, které kromě obvyklých kolonek se jménem nebo místem narození obsahovaly také informace jako, zda byl jednotlivec již dříve členem nějakého ochotnického divadla. *Klicpera* měl pětatřicet členů, z nich osmnáct nováčků, kteří dříve nepatřili k žádnému spolku. Mnoho lidí přestoupilo do *Klicpery* z *Thálie*, neboť tyto dva spolky byly sloučeny. Mezi sdružení, z nichž noví členové vystoupili, patřily například Ochotnický spolek v Novém městě nad Metují, *Čelakovský*, *Jaro*, *Havlíček*, Dramatický odbor Sokola ve Štěnovicích nebo Dramatický odbor Sokol Plzeň V. Několik divadelníků ovšem zůstalo členy *Klicpery*. Mezi ně

¹³² Věstník divadelního ochotnictva na Českém Západě, 15. 7. 1923, II/2.

¹³³ Tamtéž, 15. 9. 1924, III/4.

¹³⁴ Tamtéž, 15. 10. 1924, III/5.

¹³⁵ Seznam členů, Plzeň, 1924, Archiv města Plzně, Divadelní sdružení *Klicpera*, karta 3871.

patřili Ema Vebluková, jež byla členkou již od roku 1921, Růžena Jedličková (od 1930), Miloslav Štrunc (od 1931) a mnoho dalších včetně Ladislava Neblechy.¹³⁶

Roku 1926 Divadelní sdružení Klicpera sehrálo tři inscenace. 3. října byla odehrána veselohra *Irenčino vítězství* od Jiřího Baldy za režie L. Neblechy. Autor posudku spolku vytknul, že neupravil text scénáře. Ve hře Balda použil archaické výrazy, které se zdály již tehdejšímu divákovi nesrozumitelné. Autor posudku *Klicperu* opět pokáral za výběr hry a tentokrát i za technické problémy: „Opona by však potřebovala malou úpravu. Velice nehezky vypadalo, když účinkující na scéně musel ji sám rozhrnouti.“¹³⁷

Druhou inscenací roku 1926 se stal Radův *Vrah* v režii L. Neblechy, kterou *Klicpera* obecenstvu představil 13. listopadu v sále pana Chouni v Litické ulici. Samotné hře byla vytknuta ponurá atmosféra a bezbarvý sloh. Autor posudku spolku doporučil při dramatu naučit se dávat najevo všechny emoce: „Herci se měli snažit vydupat z rolí vše, co bylo možné, každý sebemenší odstín, jen aby se oživila více hra.“¹³⁸ Recenzent pochválil pouze Emu Štruncovou v roli Milady Čadské, jež svým ztvárněním role tomuto doporučení vyhovovala.

Poslední inscenace roku 1926 byla veselohra *Z českých mlýnů* od Karla Fořta. Jednalo se o představení konané k desetiletému ochotnickému výročí J. Neblechy a za hostování člena městského divadla M. Bittla. Režisérovi L. Neblechovi recenzent doporučil scénické zjednodušení. Při provedení této hry se také poprvé objevil problém s malým jevištěm, se kterým se spolek bude potýkat i v budoucnu.¹³⁹

Dne 17. dubna 1927 spolek odehrál lidovou hru se zpěvy od Fořta *Tulácká krev*. Recenzent podotknul, že Fořtovy hry jsou po obsahové stránce téměř shodné, ale *Tulácká krev* se odlišuje zajímavým motivem kontrastujících postav. Režisérem byl v tomto případě p. Vatersa. Opět se objevil problém malé scény: „Uznávám, že na tak malé scéně nemůže se soubor plně rozvinouti, proto je nutná jistá skromnost při výběru her a také trochu vkusu.“¹⁴⁰

Dne 1. října 1927 sehrálo Dramatické sdružení Klicpera lidovou hru o čtyřech jednáních *Ševče, drž se svého kopyta* od Baldy. Autor posudku si tentokrát postěžoval na pojem lidová hra. Dle jeho názoru neměly „ani rychle běžící spád veselohry, ani tradičně vážného tónu dramatu“. Přesto byly tyto hry u obecenstva dosti oblíbené, tudíž se často nacvičovaly. Děj lidových her se zdál mnohdy podobným. Hlavní hrdina

¹³⁶ Členské přihlášky, Plzeň, 1949, Archiv města Plzně, divadelní sdružení Klicpera, karton 3871.

¹³⁷ Jeviště, 15. 11. 1926, V/6.

¹³⁸ Tamtéž, 15. 12. 1926, V/7.

¹³⁹ Tamtéž, 15. 3. 1927, V/10.

¹⁴⁰ Tamtéž, 15. 6. 1927, VI/1.

odcestoval do velkoměsta, kde jej potkalo velké zklamání, a tudíž se vrátil do svého rodného městečka. Souhra herců byla v posudku pochválena, ale opět bylo podotknuto, že režie neměla možnost uplatnit nápady na malém jevišti.¹⁴¹

Ještě téhož měsíce *Klicpera* sehrál čtyřaktové drama *Jidáš* od Adolfa Bognera pod režijní taktovkou Ladislava Neblechy se scénickou výpravou Františka Vaterse. Tato hra byla napsána ve snaze podchytit drama první světové války. Autor posudku uvedl, že takové drama by potřebovalo zkušené herce. Také upozornil na nevyhovující jeviště, na němž spolek nemohl rozestavit odpovídající kulisy.¹⁴²

Dne 12. ledna 1929 sehrálo Dramatické sdružení *Klicpera* veselohru *Tulácké dobrodružství* od Karla Piskoře. Tentokrát byl výběr hry pochválen. Tato komedie obsahovala hrubší humor, který se hodil na Silvestra nebo na masopustní období. Na druhou stranu recenzent posoudil představení pouze jako průměrné a k vylepšení by dle něj stačilo pouhé zlepšení znalosti textu.¹⁴³

Za správnou volbu hry byl spolek také pochválen 1. května téhož roku, kdy představil hru *Na horské faře* od Josefa Haise-Týneckého. Drama se zabývá problémem lidství v nejširším slova smyslu. Autor posudku spolek proto pochválil i za snahu přinést svému publiku mravní ponaučení. Je to prakticky první posudek na *Klicperu*, kde je opravdu pozitivně oceněn: „Dramatický spád je velmi účinný, dějová struktura i náplň vyřešena se vzácnou úsporností, avšak neobyčejně šťastně, skýtají herci mnoho vděčných momentů.“¹⁴⁴

V červnu roku 1929 *Klicpera* sehrál dokonce dvě představení. První z nich, romantické drama *Černé oči* od P. M. Mallocha, spolek představil 1. června. Tato hra je dle recenzenta velmi sentimentální a jednoduchá, tudíž oblíbená u diváků i samotných ochotníků. V posudku se objevila opět výtka vůči malému jevišti a doporučení správného výběru her s ohledem na technické zařízení spolku. 26. června byla opakována Fořtova hra *Z českých mlýnů*, jež *Klicpera* odehrál již roku 1926.¹⁴⁵

¹⁴¹ Tamtéž, 20. 10. 1927, VI/4.

¹⁴² Tamtéž, 20. 11. 1927, VI/5.

¹⁴³ Tamtéž, 20. 1. 1929, VII/5.

¹⁴⁴ Tamtéž, 20. 6. 1929, VII/10.

¹⁴⁵ Tamtéž, 20. 10. 1929, VIII/2.

Ochotnický spolek Klicpera ve třicátých letech 20. století

O fungování spolku Klicpera ve třicátých letech 20. století se dochovalo mnohem více pramenů úřední povahy. Přesto základem pro zjištění skladby repertoáru zůstávají posudky z ochotnického časopisu *Jevišťe*.

Dne 8. února 1930 sehrál *Klicpera* veselohru *Šofér* od Bernarda a Srbského. Samotná hra byla v posudku označena za frašku a ochotníci hodnoceni jako začátečníci. Autor recenze jednotlivě vyjmenoval veškeré opakující se chyby herců: „Připomínám: nemluvit překotně, dbát srozumitelnosti slova (lékař), nepřeshlapovat rozpačitě (Tonča). Wiesner namáhal se zmodulovat svůj mladický hlas do obhroublého hostinského.“¹⁴⁶

V sobotu 1. března téhož roku uspořádal Dramatický ochotnický spolek Klicpera na oslavu 80. narozenin T. G. Masaryka divadelní představení *Pan biskup* od Haise-Týneckého v restauraci U Plíšků. Před začátkem představení přednesl okrskový režisér Emil Mareš proslov o životě prvního československého prezidenta. Recenzent Vlček ve svém posudku zmiňuje krizi ochotnických spolků na českém západě a *Klicperu* chválil za jeho odhodlání pracovat dál, přestože trpěl nedostatkem mladých herců. V dubnu oslavil *Klicpera* desetileté výročí svého založení divadelním představením *Obětování* od Elišky Malcové. Tato hra získala v jubilejní soutěži pražského okrsku ÚMDOČ v roce 1929 první místo. Před zahájením představení promluvil okrskový režisér Mareš a poblahopřál Dramatickému sdružení Klicpera mnoho zdaru do budoucna.¹⁴⁷

Dramatické sdružení Klicpera v Plzni hrálo 6. září 1930 vojenskou operetou o třech aktech *Újezdské kasárny* od Richarda Havelky s hudbou Emanuela Starýho. Jednalo se o obrázek Rakouska-Uherska, kde je jeho vojenský aparát předváděn jako zastaralý a nefungující v nastávající nové době. Tato opereta byla referentem popsána jako hra náladová a pozitivně hodnocena pouze v místech, kde by existovaly vyhovující podmínky. Vytčen byl opožděný začátek představení.¹⁴⁸

Dne 5. října odehrál *Klicpera* drama Haise-Týneckého *Na horské faře* v sále Na Nové poště u příležitosti patnáctileté ochotnické činnosti Jaroslava Krásného. Tato hra měla premiéru již 1. května 1929 a právě Krásný v ní exceloval. „V posudku

¹⁴⁶ Tamtéž, 20. 5. 1930, VIII/9.

¹⁴⁷ Tamtéž, 20. 3. 1930, VIII/7.

¹⁴⁸ Tamtéž, 20. 10. 1930, IX/2.

z tehdejšího představení napsal posudkář Tyr, že *Stach př. J. Krásného byl jak maskou, tak hrou realisticky vytvořeným šumavským dělníkem*, což nutno i po slavnostním představení plně doznat,“ uvedl autor ve své recenzi. Naopak bylo vyčteno představiteli učitele J. Vychronovi, že si připomenutí z minulého posudku příliš nevzal k srdci a na své roli příliš nezpracoval.¹⁴⁹

Dne 28. října 1930 představil *Klicpera* divadelní hru *To za Rakouska nebylo ...* od Barbory Rajske-Smolíkové. Tuto hru spolek vhodně vybral v rámci oslav národního svátku. *Klicpera* byl pochválen za svoji „čipernost“, jakou se chopily svých povinností. V tomto posudku je uveden názor na starý režim: „Nebudu se rozepisovati o ději, neboť onu válečnou historii naplněnou útrapami od různých c. k. pochopů ale i platným ulejšváním se všichni dokonale známe.“¹⁵⁰

Dne 8. listopadu 1930 uvedl *Klicpera* Branaldovu operetu *Jak si Kačka štěstí vysloužila*. Děj byl označen za jednoduchý, bez jakékoli vtipné veseloherní zápletky. Spolek autora posudku dle jeho slov mile překvapil, jak se této hry zhostil. Režie vytěžila z malé naprosto nevyhovující scény co nejvíce a recenzent pochválil i hudba, jež měla být ve skvělém kontaktu se zpěváky.¹⁵¹

Dne 18. listopadu 1930 odehrál *Klicpera* divadelní představení ve prospěch Tylova domu.¹⁵² Již roku 1923 vzniklo Družstvo pro postavení a udržování Tylova domu v Plzni. Plzeňští ochotníci potřebovali reprezentační budovu, kde by se mohli věnovat své práci na odpovídajícím jevišti a s nejmodernějším technickým vybavením. Avšak kvůli finančním problémům nemohl být postaven. I první divadelní přehlídka I. Tylova Plzeň, jež se pořádala od 31. ledna do 15. února 1942, veškerý čistý výnos ze všech představení věnovala na plánovanou výstavbu Tylova domu.¹⁵³

V lednu 1931 Dramatické sdružení *Klicpera* několikrát hostovalo u jiných spolků. Tento měsíc měl vyjet s některým ze svých představení do Vranova, ale tato návštěva byla odmítnuta kvůli vysoké finanční odměně, kterou si spolek poručil. Josef Klecan, jenž vyřizoval tuto žádost, ve svém dopise sdělil, že za sál bylo potřeba zaplatit 80 Kč a nemohli v době krize počítat s velkou návštěvností. Proto navrhl, aby ve Vranově nejdříve odehrál představení místní ochotnický spolek. Poté by byl *Klicpera* eventuálně pozván. Ještě téhož měsíce požádal Dramatický odbor při organizaci Živnostensko-

¹⁴⁹ Tamtéž.

¹⁵⁰ Tamtéž, 20. 12. 1930, IX/4.

¹⁵¹ Tamtéž, 20. 1. 1931, IX/5.

¹⁵² Poděkování za odehrání představení ve prospěch Tylova domu, Plzeň, 1930, Archiv města Plzně, Divadelní sdružení *Klicpera*, karton 3871.

¹⁵³ ANDREĚ, Rudolf a kol., *I. Tylova Plzeň*, Plzeň, 1942, s. 14.

obchodnické strany středostavovské o vypůjčení několika členů Dramatického odboru Klicpera, jež by vystupovali na zdejším večírku, který byl plánován na neděli 15. února v osm hodin večer v hostinci Boženy Hanzlíkové. *Klicperova* odpověď v korespondenci není zachována.¹⁵⁴

Dne 31. ledna odehrál *Klicpera* soutěžní představení *Vina* od Jaroslava Hilberta. Recenzent Holec spolek pokáral za výběr hry, která dle jeho názoru působila zastarale. Podotkl, že herci ve svých rolích přehrávali a nepůsobili příliš přirozeně. Přesto byl nakonec režisér Ladislav Neblecha pochválen, jak si s představením poradil za daných podmínek.¹⁵⁵

V únoru 1931 došla *Klicperovi* žádost od divadelního ochotnického spolku v Dobřívě. Žádali o zapůjčení knížek divadelní hry *Na horské faře* od Haise-Týneckého, neboť hodlali tuto hru uvést na Velikonoce.¹⁵⁶ Dne 28. února odehrál *Klicpera* hru se zpěvy Otty Mastera *Pražské švadleny* v restauraci Na Nové poště. Námět hry se jevil velmi romantickým a dle posudkáře nemoderním, ale jak ukázal zájem o představení, děj operety se divákům velmi líbil.¹⁵⁷

Dopis od divadelního sdružení Ikaros, který *Klicperovi* došel 17. března 1931, ukazuje, že ne vždy proběhla spolupráce mezi jednotlivými spolky bez problémů. Jednatel spolku Ikaros Václav Mario Soukup si stěžoval, že teprve po třetím hostování členky *Klicpery* Jiřiny Hahnové, poslal její sdružení Ikarovi účet s upomínkou. Dopis působí rozezleným dojmem: „Nikdy jsme si nepomyslili, že byste Vy neb kterýkoli jiný ochotnický spolek mohli požadovati poplatek za dovolení vystupovati jinde Vašemu členu. [...] Není taky možný předpis takový pro spolek jako je náš, který veškerý výtěžek svých akcí věnuje institucím menšinovým a studentským. A Vy ochuzujete nespravedlivě a Vaši vinou tento jistě humánní spolek o Kč 45,-, znali-li bychom Váš požadavek.“¹⁵⁸

Dne 1. května sehrálo Dramatické sdružení Klicpera komedii Olgy Scheinpflugové *Zabitý* za režie Jaroslava Vychroně. Tato komedie byla hrávána na vinohradské i plzeňské scéně a setkala se všude s velkým úspěchem díky autorce, která zároveň představovala hlavní roli. Autor posudku režiséra pochválil za dobře promyšlené úlohy, jimiž se dosáhlo náležitého spádu a souhry.¹⁵⁹ Ústřední divadelní zastupitelství Lidové

¹⁵⁴ Korespondence, Plzeň, 1931, Archiv města Plzně, Dramatické sdružení Klicpera, karton 3871.

¹⁵⁵ Jevišťe, 20. 3. 1931, XI/7.

¹⁵⁶ Korespondence, Plzeň, 1931, Archiv města Plzně, Dramatické sdružení Klicpera, karton 3871.

¹⁵⁷ Jevišťe, 20. 4. 1931, IX/8.

¹⁵⁸ Korespondence, Plzeň, 1931, Archiv města Plzně, Dramatické sdružení Klicpera, karton 3871.

¹⁵⁹ Jevišťe, 20. 6. 1931, IX/10.

umění poslalo v květnu Dramatickému sdružení Klicpera upomínku. *Klicperovi* byly doručeny tři výtisky hry *To dokáže Lemlíček* v hodnotě 29 Kč již v březnu, ale spolek částku dosud nezaplatil.¹⁶⁰

Dne 24. května *Klicpera* představil hru *Popelka Patsy* od Barryho Connerse. Tato recenze je velice osobní, neboť sám autor posudku hru kdysi režíroval: „Režisér, př. Neblecha, měl a má jistě určité důvody pro chápání rolí tak, jak nám je celý soubor *Klicpera* předvedl. Stejně měl jsem je i já, ale když bych chtěl podle svého náhledu na provedení *Klicperou* se dívat, tedy bych s tím nejméně ze 75 % nesouhlasil.“¹⁶¹

Podle několika zachovaných pramenů, se zdá, že *Klicpera* měl problémy se zaplacením některých poplatků. Například z dopisu od redakce *Jeviště* z července 1931, je jasné, že *Klicpera* neuhradil předplatné časopisu. Dokonce nereagoval na upomínky a celkový dluh se vyšplhal na 5000 Kč. *Jeviště* trpělo tak jako mnoho dalších organizací finančními problémy a pohrozilo sdružení, že již nebude dostávat předplatné časopisu, pokud co nejdříve nesplatí alespoň část svého dluhu.¹⁶²

V červenci 1931 se Dramatické sdružení *Klicpera* orientovalo především na hostování členů a hraní představení mimo Plzeň. Například Jednota divadelních ochotníků Zeyer požádala o spoluúčinkování Stanislava Boříka v divadelní hře *Románek na horách* 19. července. Kromě toho bylo *Klicperovi* povoleno sehrát divadelní hru *Jak si Kačka štěstí vysloužila* v Merklíně u Přeštic. Dokonce tamější Tělocvičná jednota Sokol souhlasila s režijní částkou 250 Kč. Ovšem autorské i hudební právo si musel *Klicpera* obstarat sám a navrhované datum divadelní hry bylo 19. červenec.

V srpnu se konala první přehlídka v Hronově na počest 80. narozenin Aloise Jiráska v týdnu od 17. do 23. srpna 1931. *Klicpera* sice nevystupoval na přehlídce, ale jeho zástupci byli pozváni na celostátní sjezd ochotnictva, který se konal 23. srpna. Jednalo se o masivní akci. *Klicperovi* přišel i dopis od ÚMDOČ s organizačními pokyny. Ředitelství státních drah Praha-Jih dokonce povolilo 25% slevu pro účastníky přehlídky a pozvané. Slavnostní odznaky I. Jiráskova Hronova si mohli odebrat i členové spolků, kteří se nemohli oslav zúčastnit. Výtěžkem jejich prodeje byla podpořena finanční stránka oslav. Na závěr tohoto dopisu byla uvedena následná výzva: „Jest Vaší morální

¹⁶⁰ Korespondence, Plzeň, 1931, Archiv města Plzně, Dramatické sdružení *Klicpera*, karton 3871.

¹⁶¹ *Jeviště*, 20. 6. 1931, IX/10.

¹⁶² Korespondence, Plzeň, 1931, Archiv města Plzně, Dramatické sdružení *Klicpera*, karton 3871.

i organizační povinností podpořiti náš podnik a proto očekáváme tuto Vaši podporu v míře pokud možno největší.¹⁶³

Dne 27. září se hrálo Dramatické sdružení Klicpera na rozloučenou s odcházejícími členy B. Lenkem a J. Vychronem drama *V nížině* od Angela Quimera. Tato hra byla označena za velmi složitou pro ochotníky. Recenzent Fišer se domníval, že režisér špatně pochopil obsah hry, ačkoli se herci snažili podat co nejlepší výkony.¹⁶⁴

V říjnu 1931 spolek sehrál představení *Ta česká muzika-ta srdce proniká* od autorů Laška a Baleje. Děj hry je o čtyřech českých muzikantech, kteří se vydají do světa „šířit lásku k dobré české hudbě“. Oceněna byla především dvojrole Markétky a Ilony v představení Neblechové: „Rozlišila sobeckost a vypočítavost první od upřímnosti a oddanosti druhé a dodala milostným scénám představu skutečnosti.“¹⁶⁵ Na toto představení se dochovala i žádost policejnímu ředitelství o pořádání hry z 24. října. Druhá žádost o policejní povolení této hry pochází ze 4. listopadu, z čehož lze usoudit, že byla opakována.¹⁶⁶

V listopadu 1931 *Klicpera* povolil hostování svého člena Stanislava Boříka ve hře *V době kotilionů* Divadelní scény Thálie za účtovanou cenu 15 Kč. Ve stejném měsíci byla ohlášena valná hromada, plánovaná na 10. ledna 1932 ve spolkové místnosti restaurace Na nové poště, na policejní ředitelství v Plzni. Dne 25. prosince se konalo představení *Malý lord* od Frances H. Burnettové. Poslední akcí roku 1931 se stal Silvestrovský večer 31. prosince Na staré poště Palackého náměstí s následujícím programem: hry *Nedělej hlouposti*, *Panenky, co myslíte*, *Stará panna* od Zoe Akinse, tři hry Josefa Lišky Doudlebského *Já nevím sám*, *Pan Mario* a *Culík z Cecilova*, *Matčina láska* od Romana Brožíka, *Žena má uspává děti* od Rudolfa Juristy, *Prodám srdce* od Jaroslava Ježka, *Dozněla píseň* od Jana Fifky a *Anděla* od Rudolfa Waltera.

Rok 1932 a poslední prameny o činnosti Klicpery v období první republiky

Poslední prameny, týkající se Dramatického sdružení Klicpera a pocházející z období první republiky, se zabývají především vyřizováním dluhů, které si u spolku udělaly jiné instituce. Například Svaz československé mládeže *Klicperovi* dlužil 15 Kč

¹⁶³ Tamtéž.

¹⁶⁴ Jevíště, 20. 10. 1931, X/2.

¹⁶⁵ Tamtéž, 20. 12. 1931, X/4.

¹⁶⁶ Korespondence, Plzeň, 1931, Archiv města Plzně, Dramatické sdružení Klicpera, karton 3871.

za hostování Josefa Neblechy při představení 21. listopadu 1931, Divadelní scéna Thálie 35 Kč za hostování Stanislava Boříka a Divadélko chrámového sboru Církve československé v Plzni dlužilo *Klicperovi* také 15 Kč za hostování Růženy Jedličkové ve hře *U Bílého konička*.¹⁶⁷

Dne 21. února představil *Klicpera* v restauraci U nové pošty veselohru Františka Ferdinanda Šamberka *Jedenácté přikázání*. Tato hra byla označena za „starou a dobrou, zdravým humorem kypící veselohru“. Stejně jako ve všech předchozích představeních autor posudku *Klicperovi* vyčetl nedostatečnou péči věnovanou souhrě jednotlivých výstupů.¹⁶⁸ V březnu sehrál spolek drama *Hřích* Boleslava Beránka. Tentokrát autor posudku *Klicperu* za výběr hry pochválil: „Návštěva byla četná, hra měla dobrý spád. Obecenstvo bylo jak dějem, tak i hrou pně uspokojeno, což projevovalo potleskem a autor hry př. V. Tyr, který byl přítomen, byl obecnstvem po zásluze bouřlivě vyvolán.“¹⁶⁹

Dne 30. dubna sehrál *Klicpera* hru *Periferie* od Františka Langera. Dle posudku se tato hra jevila velmi složitou na provedení, které sice nebylo bezchybné, přesto dle recenzenta mělo toto představení vyšší úroveň než dřívější produkce spolku. Dne 14. května sehrál *Klicpera* tříaktovou veselohru *Je velká láska na světě?* od Rudolfa Jesenského. Tato sentimentální komedie měla být zahrána „svižně a jemně“. *Klicperovo* podání této hry by se dalo popsat jako rozpačité, neboť některé improvizace nasvědčovaly kvapnému studování textu.¹⁷⁰

Dne 17. září 1932 Dramatické sdružení *Klicpera* sehrálo *Noc na Pancíři* od J. Haise-Týneckého. Provedení této hry mělo pěknou reprodukční úroveň. V říjnu pak spolek opakoval *Cácorku* od Zieglerové. Obsazení rolí bylo téměř totožné s dřívějšími provedeními. Představení ovšem hned od počátku rušila hlasitá nápověda a ani souhra rolí se tentokrát nepovedla. *Klicpera* hrál na cizím jevišti, které nemělo dobrý vliv na představení.¹⁷¹ Druhým dramatem odehraným v říjnu byla *Širočina* od Edmunda Konráda v režii J. Madery. Tentokrát autor posudku spolku opět vytknul příliš hlasitou nápovědu a látkové kulisy. Při tomto představení diváci sál opouštěli, ale jak recenzent podotknul: „Početně malé posluchačstvo odcházelo zřejmě neuspokojeno, nikoliv snad výkony jednotlivců, nýbrž hrou samotnou.“¹⁷²

¹⁶⁷ Tamtéž.

¹⁶⁸ Jevišťe, 20. 4. 1032, X/8.

¹⁶⁹ Tamtéž, 20. 5. 1932, X/9.

¹⁷⁰ Tamtéž, 20. 6. 1932, X/10.

¹⁷¹ Tamtéž, 1. 11. 1932, XI/2.

¹⁷² Tamtéž, 1. 12. 1932, XI/3.

Ke konci roku, 25. prosince, sehrál *Klicpera* veselohru *Kotrmelce mládí* od Petra Šturma. Opět bylo spolku, tak jako mnohokrát předtím, vytčena volba samotné hry. Autor posudku doporučil při vánočních a velikonočních svátcích věnovat větší pozornost výběru hry než obvykle. Také bylo podotknuto, že „v těchto časech“ by měly být představovány hry především českých autorů.¹⁷³

Poslední zprávy z časopisu *Jeviště* o Dramatickém sdružení *Klicpera* pochází z počátku roku 1933. V únoru sehrál spolek komedii *Ostrov naděje* od A. M. Fedérova za režie Boříka. V dubnu pak byla odehrána dvě představení. První 1. dubna francouzská komedie *Figurantka*, kterou napsal Francois de Curel, za režie Josefa Madera. Toto představení bylo úspěšné, celková souhra účinkujících pochválena, stejně jako kostýmy a provedené škrty v scénáři. 30. dubna odehrál *Klicpera* tříaktovou hru *Věrnost na skřípci* od Piskoře,¹⁷⁴ jehož volbu recenzent nepochválil. *Věrnost* je poslední představení Dramatického sdružení *Klicpera* uvedené v časopisu *Jeviště*. Další dochované prameny o spolku pocházejí až z roku 1942.¹⁷⁵

Dramatické sdružení *Klicpera* dle posudků vynikalo početností her, které dokázalo ročně uvést na plzeňská ochotnická jeviště. Bohužel tato početnost se ukázala být ke škodě úrovni jednotlivým představením. Za prvních dvacet let *Klicperovy* činnosti se v *Jevišti* objevilo mnohem méně pozitivních posudků než u ostatních spolků. Na počátku třicátých let spolek těžce zasáhla hospodářská krize, což se projevilo ve snížení kvality jednotlivých představení. Na druhou stranu, dle pramenů, uchovával *Klicpera* čilou komunikaci s ostatními plzeňskými spolky, což dává rozhled o početnosti ochotnických spolků v Plzni.

¹⁷³ Tamtéž, 1. 3. 1933, XI/6.

¹⁷⁴ Tamtéž, 1. 6. 1933, XI/9.

¹⁷⁵ BĚLOHLÁVEK, M., *Dramatické sdružení Klicpera v Plzni 1920–1962*, Plzeň, 1984, in: Archiv města Plzně, Dramatické sdružení *Klicpera* v Plzni, VII/42.

7 Divadelní scéna Thálie v Plzni

Založení Thálie a její činnost v první polovině dvacátých let 20. století

Divadelní scéna Thálie byla založena 1. ledna 1921. Jejím primárním úkolem se stalo, stejně jako u předchozích spolků, rozšiřování umělecké dramatické literatury mezi širokou veřejnost a podporování humanitní činnosti v Plzni a okolí. V archivu je uložena pouze korespondence z let 1922–1923, která dává stručný přehled o počátcích spolku. Archiv města Plzně tyto prameny převzal od Václava Krále, správce Závodního klubu ROH Textil Plzeň, který spisy uchránil před spálením. O činnosti spolku v dalších letech přináší z divadelní časopis *Věstník divadelního ochotnictva na českém západě* a na něj navazující *Jeviště*.¹⁷⁶

Počátky *Thálie* byly dosti složité. Nápad na založení Divadelní scény vznikl u zakládajících členů Beneše a Hanuše již roku 1920, ale úřady uznaly spolek až o rok později. Během prvního roku své existence *Thálie* soupeřila s nezdary v podobě neschopnosti domluvy vedení spolku. Právě tato neschopnost způsobila, že během prvního roku mnoho přihlášených členů ze spolku odešlo ještě dříve, než vůbec začal vyvíjet divadelní činnost. Oficiální první ustavující schůze se konala až v únoru 1922.¹⁷⁷

Podle seznamu posudků, který vyšel v několika dílech divadelního časopisu *Jeviště*, *Thálie* již ve svém prvním roce existence sehrála několik představení. První ročník *Věstníku*¹⁷⁸ bohužel není zachován. Z již zmíněného seznamu posudků je však možno alespoň vyjmenovat dané inscenace. V prvním roce tedy *Thálie* sehrála *Zlatého Jiří* od Karla Baláka a Bedřicha Vrbovského a *Utajované zlo* od Eugéna Brieuxe.¹⁷⁹

Mezi nejstarší dochované prameny o Divadelní scéně Thálie patří dopisy lidí, kteří se přihlásili za členy nově vzniklého spolku. Z nich je možné se dovědět, že *Thálie* nechala vypsát několik inzerátů do *Českého deníku*. Jeden z nich byl uveřejněn 29. ledna 1922 a na něj reagoval i Václav Hájek, jež ve svém dopise podotknul, že ovládá i divadelní líčení. Mezi další nové členy patřil i Ladislav Merhaut, který již

¹⁷⁶ DOUŠA, J., *Prozatímní soupis*, Plzeň, 1984, in: Archiv města Plzně, Divadelní scéna Thálie v Plzni, VIII/41.

¹⁷⁷ Korespondence, Plzeň, 1922, Archiv města Plzně, Divadelní scéna Thálie v Plzni, karton 3871.

¹⁷⁸ Časopis, který se věnoval ochotnickému divadlu, se v prvních třech ročnících jmenoval *Věstník divadelního ochotnictva na českém západě*. Od čtvrtého ročníku již vycházel pod názvem *Jeviště*.

¹⁷⁹ *Jeviště*, VII/6, 7, 10, 20. 2., 20. 3., 20. 6. 1929.

dříve hrál jako ochotník v divadelním spolku ve Valtrusích. Tyto dopisy přicházely na adresu tajemníka *Thálie* Jindřicha Ouhrabky.¹⁸⁰

Od února 1922 se *Thálie* snažila o uvedení svých nastudovaných her na nejen plzeňská ochotnická jeviště. Například 19. února došla spolku negativní odpověď na jeho žádost o zapůjčení jeviště v budově Dělnické tělocvičné jednotě v Nýřanech. Naopak 2. dubna *Thálie* obdržela dopis s kladnou odpovědí na svou žádost, a to od Místního odboru Národní Jednoty Pošumavské ve Zbůchu. Po vyčerpávající vzájemné korespondenci se obě strany shodly na 12. listopadu 1922. Měl zde být předveden večer aktovek s následujícími představeními *Žárlivec* od Fořta, *Rozvedená rodina* od F. X. Svobody a *Poslední večere* od Viléma Skocha. *Thálie* odevzdala veškerý výtěžek večera Místnímu odboru, proto autorský poplatek zaplatilo Spolku českých spisovatelů beletristů město, nikoli samotný spolek, jak bývalo zvykem.

Na podzim 1922 *Thálie* vyjednala podobné hostování v Čemínech a v Krýrech. V Krýrech domluvili představení na 25. listopadu. Sdružení nabídlo místnímu odboru večer aktovek s obdobným programem jako ve Zbůchu. Spolek však místo *Poslední večere* sehrál hru *Medvěd námluvčím* od Krylova. Místní odbor zaplatil i veškeré výdaje spolku při zájezdu a dokonce připravil odpovídající jeviště s kulisami. V Čemínech *Thálie* zahrála 10. prosince drama od Františka Hermana *Proti vlastní krvi*. Místní odbor vyslovil speciální požadavek, aby divadelní představení nebylo finančně náročné, neboť Čemíny nepatřily mezi extrémně bohaté obce a nemohly si dovolit financovat náročné hry.¹⁸¹

Mezi první představení *Thálie*, o kterém je zmínka ve *Věštniku*, patřila Skružného veselohra *Zázračný paňák*, odehrána 16. května 1923. Autor posudku pochválil snahu účinkujících při představení rolí: „Tak zejména Koulu (p. Ouhrabka) hrál s pochopením a je vidět, že se snaží uplatnit své síly vědy k dobru celého děje. Liduška, jeho dcera (sl. Vaňková) poslušná vždy svého otce, nevybočila ze své role, což bylo jen ku jejímu prospěchu. Katinka, Koulova sestra (sl. Dolanská) byla rovněž pochopena zásadně správně. [...]“¹⁸²

Dne 31. května 1923 sehrála Divadelní scéna *Thálie* ve vojenském zátiší (bývalá YMCA) tříaktovou komedii *Knoflík* od Diestla. Hra sama o sobě byla dosti zajímavá, a proto by se jí mělo dostat dobrého nastudování i režie, čehož režisér Bořík

¹⁸⁰ Korespondence, Plzeň, 1922, Archiv města Plzně, Divadelní scéna *Thálie* v Plzni, karton 3871.

¹⁸¹ Tamtéž.

¹⁸² *Věstník divadelního ochotnictva na Českém Západě*, 15. 8. 1923, II/3.

dle recenzenta Schützmeistersa opravdu dosáhl. Autor posudku *Thálii* pochválil kostýmy i jednotlivá představení rolí, ale také vyčetl nepřipravenost světelných efektů.¹⁸³

Podzimní sezona 1923 Divadelní scény Thálie začala představením hry *Z nařízení k bytové mise* od Rudolfa Maříka. Tato komedie se řadila k veselohrám, které si herci oblíbili pro jednoduché ztvárnění rolí. Tentokrát spolku autor posudku vyknul chybějící souhru jednotlivých rolí. Nacvičování této hry soubor nevěnoval tolik času, kolik by bylo potřeba, což se dalo usoudit podle roztržitosti herců na jevišti.

Další hra, uvedená ve stejném čísle *Věštníku*, ale bez přesného data představení, byl *Zlatý Jiří* od autorů Baláka a Vrbovského, kterého *Thálie* sehrála již roku 1921. *Zlatý Jiří* svým dějem připomínal některá jiná díla této autorské dvojice (např. *Pygmalion* nebo *Perskou kočičku*). *Thálie* se představení této hry zhostila tak, aby vynikly zábavné scény a zároveň i poučné myšlenky. Velké pochvaly se dostalo představitelce služby Barči A. Strnadové, a to především za využití mimického hraní při tvorbě role.¹⁸⁴

Dne 10. ledna 1924 *Thálie* pořádala řádnou valnou hromadu. Ředitel Wenish mluvil o činnosti spolku od jeho založení. Podle zprávy tajemníka Boříka během roku 1923 přistoupilo šestnáct nových členů, vystoupilo sedm a celkový stav členů dosáhl počtu dvaceti čtyř jedinců. Po schválení zprávy promluvil opět Bořík o úkolech a povinnostech ochotnictva. Upozornil také na připravenou osnovu divadelního zákona, na nutnost členství v ÚMDOČ a v II. Tylově okrsku. Zajímavá je také zpráva režiséra, který uvedl, že během roku bylo předvedeno dvacet tři her a z toho patnáct premiér.¹⁸⁵ Tato zpráva ukazuje jednak prvotní nadšení spolku, a také jemně naivní představy o jejich poslání. S nastupující krizí ochotnictva na konci dvacátých let jejich nadšení postupně upadalo, což se projevilo i poklesem nově nastudovaných her.

Dne 2. dubna 1924 uvedla *Thálie* na scénu zdejšího vojenského zátiší komedii Františka Václava Krejčího *Dědic* za režie Karla Wenishe. Námět hry z první světové války byl v té době dosti neobvyklý a tudíž těžší pro pochopení jak pro herce, tak diváky. Z jednotlivých rolí bylo pochváleno především ztvárnění role Adolfa Vladislavem Kohoutem.¹⁸⁶

Dalším představením *Thálie*, o kterém se ve *Věštníku* posudky zmínily, se stala veselohra *Secesní manželství slečny Jaquelinny* od P. Gavaulta za překladu F. S. Jaroše, která byla odehrána 10. října 1924 na jevišti v YMCE. České obecenstvo nebylo zvyklé

¹⁸³ Tamtéž, 15. 7. 1923, II/2.

¹⁸⁴ Tamtéž, 15. 10. 1923, II/5.

¹⁸⁵ Tamtéž, 15. 2. 1924, II/9.

¹⁸⁶ Tamtéž, 15. 4. 1924, II/11.

na typické francouzské lehce erotické hry, proto recenzent *Thálie* doporučil, aby raději příště sáhla pro hru tuzemského autora. Celkový posudek vyzněl dosti negativně: „Režie nedostatečná, scény upraveny suše, jednoduše, neodpovídaly ani z dále salónům pařížským, příchody účinkujících opožděné a vůbec – rušivý neklid jak na jevišti tak i za scénou.“¹⁸⁷

Dne 20. prosince 1924 sehrála *Thálie* tři jednoaktové hry, a to drama *Štědrovečerní dar* od Vojtěcha V. Habady, veselohru *Milý tatínek* a *Poupě* od F. X. Svobody za režie Wenische a Wallenfelsa. Recenzent Volf sice pochválil souhru jednotlivých představeních, které se hodily k předvánočnímu času, ale souboru vytknul zbrklost představení a nepochopení některých ztvárněných rolí.¹⁸⁸

Thálie se však nenechala negativními posudky otrávit a pokračovala dál ve své činnosti, i když si lze již v této době povšimnout, že mezi představeními se objevovaly stále delší časové prodlevy. Až 4. února 1925 se ve *Věštníku* objevil další posudek. Tentokrát *Thálie* sehrála drama Františka Zavřela *Dravec*. Recenzent Kosnar popsal hru jako jednu z nejlepších českých dramát, které nutí diváka o ději přemýšlet. Ale jak to bývá v těchto případech, ztvárnění rolí a správné zahrání děje se stává pro soubor mnohem těžší než u veseloher.¹⁸⁹

Dne 11. února sehrála *Thálie* Fořtovu frašku *Návrat k přírodě* za režie Vojtěcha Punčocháře. Podle autora posudku nebyla samotná volba hry zrovna šťastným úsudkem: „Při hledání námětů ke svým hrám si autor mnoho hlavu neláme a stačí mu, docílí-li účínu ne uměleckým propracováním dějové kostry s logicky možnými zápletkami, ale jen hromaděním prostoduchých výstupů, naplněných drastikou.“ Každopádně *Thálie* byla pochválena za to, jak si s hrou poradila a předvedla ji obecenstvu.¹⁹⁰

Ještě téhož měsíce sehrála *Thálie* další představení. Tentokrát si vybrala činohru *Paní Marjánka, matka pluku* od J. K. Tyla. Recenzent byl nadšen výběrem hry i hereckým uměním hlavní představitelky Marie Příhodové. Jako druhého autor posudku pochválil V. Punčocháře v roli Kiliána. Jak poznamenal recenzent, Kilián hrál „nenučeně, s živou účastí, s plným odevzdáním se své úloze“. Na závěr byla spolku

¹⁸⁷ Tamtéž, 15. 11. 1924, III/6.

¹⁸⁸ Tamtéž, 15. 1. 1925, III/9.

¹⁸⁹ Tamtéž, 15. 2. 1925., III/10

¹⁹⁰ Tamtéž, 15. 3. 1925, III/11.

vytčena výprava, neboť se hrálo stále ve stejné scéně, ačkoli scénář předepisoval čtyři různá prostředí.¹⁹¹

Další hru představila *Thálie* až o dva měsíce později, 25. května. Tentokrát zvolila frašku *Španělská muška* od Arnolda Bacha. Autor posudku se domníval, že na česká jeviště by měly být uváděny spíše tradiční české veselohry, neboť jejich děj se divákovi zdá pochopitelnější než cizí hry. Recenzent režisérovi Wenischovi vytknul, že vybral tuto hru místo nějakého poučného dramatu. Zdá se, že recenzent byl touto hrou opravdu zprotiven, neboť tentokrát nepopsal ani jednotlivá ztvárnění postav.¹⁹²

Divadelní scéna Thálie ve druhé polovině dvacátých let a ve třicátých letech 20. století

O činnosti *Thálie* ve druhé polovině dvacátých let 20. století nejsou v archivu dochovány žádné prameny. O fungování spolku tedy informují pouze posudky v divadelních časopisech. Nelze tedy s určitostí říci, zda spolek začala ovlivňovat divadelní krize nebo jestli měl vnitřní neshody. Každopádně následující představení proběhlo až o celý rok později od posledního vystoupení, 24. března 1926. *Thálie* tentokrát pro obecnost připravila večer aktovek. Na programu se objevily hry *Požár* od Emanuela Hrušky, *Na dvou židlích* od Vrbovského a *Medvěd námluvčím* od Krylova.¹⁹³

Na představení 29. května 1926 *Thálie* zvolila hru o třech obrazech *Rozvod* od Clemence Daného. Autor dramatu vytvořil dosti nápaditý děj. Hlavní postavou byla žena, která svého manžela nechala zavřít do ústavu pro choromyslné, aby se mohla vdát za milence. „Šílenci“ se ovšem podařilo uniknout a vrátit se domů, načež jeho manželka s milencem utekla. Autor posudku pochválil především představitelku nevěrné manželky A. Wenischovou, a to za ztvárnění role.¹⁹⁴

Další hra *Thálie* je v *Jevišti* zmíněna až o dva roky později. Jednalo se o komedii Františka Zavřela *Dědečkem proti své vůli* za režie Madery. Recenzent podotknul, tak jako bylo již mnohokrát předtím, že děj hry je sice hezký, ale k jeho správnému představení je nutná stoprocentní znalost role a textů. Celkový dojem posudku je ovšem velmi pozitivní: „Souhra šla velmi hladce, jen v prvním jednání, nežli si účinkující

¹⁹¹ Tamtéž.

¹⁹² *Jeviště*, 20. 6. 1925, IV/1 a 2.

¹⁹³ Tamtéž, 20. 5. 1926, IV/12.

¹⁹⁴ Tamtéž, 15. 6. 1926, V/1 a 2.

zvykli na naprosto nevyhovující jeviště, trochu vázla. Návštěva slabá, ač si Thálie zasloužila svou hru více pozornosti.¹⁹⁵

Sezona 1928–1929 se stala pro Divadelní scénu Thálie bohatou na uvedené hry. U první hry není zmíněno přesné datum představení. *Thálie* oslavila společně s Dramatickým odborem Sokola Plzeň V. předvečer národního svátku dramatem Viktora Dyka *Figaro*. Vzhledem k tomu, že tento posudek je uveden v listopadovém čísle Jeviště, jednalo se s největší pravděpodobností o výročí založení samostatné Československé republiky 28. října. Recenzenta nadchnula práce režiséra Madery, výstupy jednotlivých herců i kulisy. Podotkl, že jediná slabá chvíle představení byla v posledním dějství a rušivě působila také hlasitá nápověda. Přesto posudek vyzněl pozitivně, i když na závěr si Adrie imaginárně povzdechl: „Zdá se, že se divadelní večery v sokolském pavilonu se staly hodně rodinnými: přes to však je při nejmenším netaktní, přejde-li některý z diváků klidně během jednání těsně kolem otevřené scény a budiž to pro příště starostí pořadatelů, aby se podobné případy neopakovaly.“¹⁹⁶

Dne 17. dubna *Thálie* sehrála Branaldovu veselohru *Pepička z malé hospůdky*. Děj hry byl tentokrát sice prostý, ale obecenstvu se líbil. Mladý inženýr se při svém útěku před továrníkem a jeho dcerou, která mu byla vyvolena za ženu, zamiluje do hospodské Pepiny a nakonec vše dobře dopadne. Ve hře se objevuje morální ponaučení, což se stalo největším pozitivem představení. V tomto případě autor ústy hlavní postavy Pepičky zbrojil proti moderním městským mladíkům.¹⁹⁷ Podle posudků lze usoudit, že režisér Madera věnoval nacvičování her mnohem větší pozornost než jeho předchůdci, což také může vysvětlit takové časové prodlevy mezi jednotlivými představeními.

Další představení *Thálie* odehrála až 31. května 1930 v divadelním sále českobratrské církve na Říšském předměstí, a to tříaktovou veselohru *Knoflík* od Diestla. K režii se tentokrát vrátil Wenish. Tak jako dříve bylo opět vyčten chybějící spád, vážnoucí souhra a nedostatečný počet zkoušek na studování pohybu na jevišti i textu.¹⁹⁸ Další vystoupení spolek představil až v listopadu, a to veselohru *Kotrmelec mládí* od autorů Šturmera, v pavilonu Sokola Plzeň V.¹⁹⁹

¹⁹⁵ Tamtéž, 20. 4. 1928, VI/10.

¹⁹⁶ Tamtéž, 20. 11. 1928, VII/3.

¹⁹⁷ Tamtéž, 20. 5. 1929, VII/9.

¹⁹⁸ Tamtéž, 20. 6. 1930, VIII/10.

¹⁹⁹ Tamtéž, 20. 1. 1931, IX/5.

Opět po několika měsících, 22. února, sehrála *Thálie* představení dramatu Stanislava Przybyszewského *Pro štěstí*. Hra sice složitější, ale stále živá svými ožehavými tématy, byla *Thálií* výtečně předvedena, což ocenilo i obecnstvo, které od počátku sledovalo zaujatě děj.²⁰⁰ V příštím představení sáhla *Thálie* po komedii Marie Slavíkové *Jak přišla Rezka do rodiny*, kterou odehrála 26. dubna 1931. Tato hra dobře vypisuje poměry v bohatých rodinách, do nichž se dostane mladé chudé děvče. Tento děj je nadčasový a obecnstvo jej v každé době ocení.²⁰¹ Již na přelomu dvacátých a třicátých let se spolek dostal do finanční krize, neboť jeho představení nenavštěvoval dostatečný počet diváků. I tento fakt jistě v budoucnu přispěl k rozejití spolku.

Poslední zmínkou o Divadelní scéně Thálie je posudek představení, který spolek odehrál 28. listopadu 1931 v pavilonu Sokola Plzeň V. Jednalo se hru Františka Ččetky *Sluníčko*. Toto představení *Thálie* uspořádala k desátému výročí svého trvání. Recenzent podotknul, že obecnstvo bylo hrou sice nadšeno, ale jeho počet neodpovídal úrovni představení. Kromě toho recenzent vytknul pořadatelům špatně vytopený sál.²⁰²

Další zmínky o *Thálii* v divadelních časopisech nejsou. Jak bylo již podotknuto na začátku kapitoly, prameny uložené v archivu pochází pouze z let 1922–1923. A ačkoli v úvodním slově inventáře *Thálie* Douša uvedl, že se spolek rozešel, není to úplně nejpřesnější označení. Podle pramenů Dramatického sdružení Klicpera v Plzni se totiž *Thálie* do zmíněného spolku přidružila, neboť již dříve tato sdružení spolupracovala. Také korespondence Divadelní scény Thálie je uložena ve stejném kartonu jako část pramenů *Klicpery*.²⁰³

Počátky ochotnického spolku Thálie byly relativně složité. Podle úvodního slova inventáře spolek vzniknul roku 1921, ale první valná hromada se konala až o rok později. Tato prodleva způsobila odchod členů. Proto tajemník spolku roku 1922 podal inzeráty do novin pro získání nových divadelníků. Tento způsob hledání herců je, s porovnáním se vznikem ostatních plzeňských ochotnických spolků, dosti kuriózní.

Během existence Thálie se na postu režiséra vystřídaly tři osobnosti, a to Wenish, Wallenfels a Madera, který režíroval většinu her ve druhé polovině dvacátých let 20. století. Dle posudků lze usoudit, že první dva režiséři jednotlivým představením a především jejich zkouškám nevěnovali tolik času jako posledně jmenovaný. Madera

²⁰⁰ Tamtéž, 20. 4. 1931, IX/8.

²⁰¹ Tamtéž, 20. 6. 1931, IX/10.

²⁰² Tamtéž, 20. 2. 1932, X/6.

²⁰³ Korespondence, Plzeň, 1933, Archiv města Plzně, Divadelní sdružení Klicpera, karton 3871.

sice se spolkem hru vždy nacvičoval velmi dlouho, ale posudky jím režírovaných představení byly vesměs pozitivního rázu.

Na počátku třicátých let 20. století zastihla i Thálii finanční krize, kterou způsobil nedostatek obecnstva, jež samo také trpělo finančními problémy. Vzhledem k tomu, že se Thálie vymezila jako jakýsi charitativní spolek a neorganizovala žádnou jinou činnost než samotná představení, velmi brzy byla donucena svoji činnost úplně zastavit. Další kuriozitou v dějinách tohoto divadelního sdružení se stal fakt, že z výše zmíněných důvodů došlo ke spojení s Divadelním sdružením Klicpera. V inventáři je uvedeno, že Thálie oficiálně ukončila svoji činnost na poslední valné hromadě 11. března 1933. Prameny, které by toto potvrzovaly, nejsou v Archivu města Plzně uloženy.

8 Dělnický ochotnický spolek (DOS) Havlíček na Petříně

Počátky DOS Havlíček a organizace dělnického ochotnictva

Divadelní nadšenci, kteří bydleli v plzeňské části Lobzy, založili Dělnický ochotnický spolek Havlíček již roku 1912. Dle dochovaných pramenů se jeho činnost ve dvacátých letech 20. století orientovala především na divadelní představení. O nich je možné se dovědět s plzeňského měsíčníku *Divadelní ochotník*. Tento časopis vycházel zároveň s *Jevištěm* a věnoval se výhradně dělnickým ochotnickým spolkům. Ve třicátých letech 20. století *Havlíček* začal pořádat i jiné kulturní akce, o nichž jsou uchovány skromné prameny v Archivu města Plzně.²⁰⁴

První celorepublikový sjezd dělnického ochotnictva se konal v dubnu 1922 v Plzni. Již předtím existoval Svaz dělnického divadelního ochotnictva v Praze. Tato organizace sdružovala dělnické ochotnické spolky a sjednocovala jejich cíle. Podle článků z *Divadelního ochotníka* divadelníci nebyli s fungováním Svazu spokojeni, a proto se zástupci spolků rozhodli o vzniku nové organizace, která by přebrala povinnosti Svazu. Proto vznikla Ústřední jednota dělnického divadelního ochotnictva československého v Plzni (dále jen ÚJDDO), která mimo jiné začala vydávat roku 1924 i již zmíněný časopis *Divadelní ochotník*.²⁰⁵

Dá se předpokládat, že již dříve *Havlíček* pořádal představení a jiné kulturní akce. Ale první dochovaná zmínka o DOS pochází ze stejného čísla jako úvodní slovo redaktorů časopisu. 25. prosince 1923 sehrál spolek v hostinci U Šroubů frašku Václava Stěžerského *Dražba na nevěstu* za režie Kroupy. Podle posudku podal spolek uspokojující herecký výkon, ale jednotliví herci si nebyli jistí ve zpěvu, neboť na operetu nebyli zvyklí. Kroupa byl pokárán za to, že kompars vesnických hochů a děvčat vystupoval bez historických kostýmů, což se nehodilo do hry. Recenzent mu proto doporučil: „Jestliže se chce šetřit i v této věci, je lépe se her kostýmovaných vystříhati, než ponechat libovůle jednotlivce, obléci se, jak sám za hodné uzná.“²⁰⁶

Hned o měsíc později, 27. ledna 1924, konal *Havlíček* svoji valnou hromadu v hostinci U Šroubů v Lobzích. Předseda Bílek zahájil schůzi o třetí hodině odpolední.

²⁰⁴ BĚLOHLÁVEK, M., *Inventář*, Plzeň, 1982, in: Archiv města Plzně, Divadelní ochotnický spolek Havlíček na Petříně, VIII/35.

²⁰⁵ *Divadelní ochotník*, 15. 1. 1924, I/1.

²⁰⁶ Tamtéž.

Přítomno bylo čtyřicet devět členů spolku, ale mimo nich i zástupci Unie železničních zřízenců, ÚJDDO a Dělnické tělovýchovné jednoty. Podle dokladů se zdá, že organizace dělnických spolků byla precizní. Každopádně je pro zápis schůze velmi typická socialistická ideologie, která se i v časopise orientuje na proklamaci spolupráce: „Z průběhu valné hromady dlužno konstatovati vzájemný soulad korporací naší strany všech podniků v zájmu kultury podnikaných. Podávané zprávy funkcionářů překvapily svou propracovaností a zanechaly v mysli přítomných hluboký dojem.“²⁰⁷

Následující představení odehrál *Havlíček* až 16. března. Jednalo se o komedii *Ubohý mazlíček* od Sylvana André za režie Kučery. Spolek byl v posudku nadšeně pochválen, ale recenzent podotknul, že se mu spolek zdál nervózní hlavně v prvním jednání. Také režisér udělal dosti hloupou chybu, když si nechal poslat od půjčovny kostýmy, které se vůbec nehodily do doby, v níž se děj odehrával.²⁰⁸

Rok 1925 začal spolek opět valnou hromadou 25. ledna. Zajímavou informací se stal souhrn činnosti spolku za rok 1924. Spolek za minulý rok odehrál čtrnáct her a také založil pohřební fond, v němž členové do roku 1925 nastřádali 700 Kč. Prvotním cílem tohoto fondu se stalo, že při úmrtí člena spolku by bylo na jeho pohřeb vyčleněno 200 Kč právě z tohoto účtu.²⁰⁹

Dne 7. března odehrál *Havlíček* drama Karla Šimka *Lešetínský kovář* na oslavu 75. narozenin T. G. Masaryka. Recenzent pochválil jak výběr hry, vhodný k tomuto jubileu, tak provedení a vospělost celého souboru. Nejlepší výkon ovšem měli podat K. Macknerová v roli Barušky a R. Žižka jako správce továrny. Souhra jednotlivců ovšem mnohdy vážla a ani světelné efekty se autorovi posudku nezdály dobře připravené.²¹⁰

Konání tohoto představení redakce měsíčníku uveřejnila již v předchozím čísle časopisu. Podle následující citace se lze domnívat, že spolky museli redakci *Divadelního ochotníka* zasílat data plánovaných představeních, aby se mohl dostavit recenzent a napsat posudek: „Vyzýváme i ostatní naše spolky a odbory, zvláště ze vzdálených míst, aby oznámily redakci t. l., jaké hry chystají pro nejbližší dobu. [...] Navštěvujte a podporujte představení soudružných organizací.“²¹¹

Další zmínka o *Havlíčkově* v *Divadelním ochotníkově* pochází až z roku 1926. 7. srpna spolek sehrál komedii Baláka *Dobrosrdečný šejdiř*. Podle recenzenta se mohla

²⁰⁷ Tamtéž, 15. 2. 1924, I/2.

²⁰⁸ Tamtéž, 15. 3. 1924, I/3.

²⁰⁹ Tamtéž, 15. 2. 1925, II/2.

²¹⁰ Tamtéž, 15. 5. 1925, II/5.

²¹¹ Tamtéž, 15. 3. 1925, II/3.

tato komedie stát velice slibnou veselohrou. Autor hlavní postavu příběhu vykreslil jako člověka, jistého si svými cíly. Kromě toho děj vyplnil dalšími zajímavými charaktery. V posudku byli tentokrát pochváleni představitelé radního Kroutila (Černý), hlavní postavy Lojzy Šímy (Fremund) a Pepky Tvrde (Chvojková).²¹²

O tři měsíce později, 20. listopadu, *Havlíček* uspořádal slavnostní divadelní představení na počest dvacetileté činnosti svého člena Václava Pekaře. Diváci jej znali především jako vynikající představitele komických rolí.²¹³ Jednalo se o veselohru Františka Šamberka *Palackého třída 27*. Tato hra se stala pro ochotníky oblíbenou především svými lehce ztvárnitelnými postavami, ale naopak také dosti nevděčnou častým střídáním scén. Recenzent podotknul, že k oslavě Pekařova jubilea by byla vhodnější jiná hra, neboť toto představení trpělo především pomalým plynutím děje, nedostatečnou souhrou jednotlivých herců. Kromě toho Pekař ztvárnil mnohem lépe postavy z jiných her, než byla tato.²¹⁴

Valná schůze, která se konala 8. ledna 1927, se účastnilo čtyřicet čtyři členů a devět delegátů. Na vlastním jevišti spolek nastudoval celkem jedenáct her. Zde se ukazuje, jaké mezery při popisu činnosti spolku vznikají, když není dostatek dochovaných pramenů. V roce 1927 se mimo jiné *Havlíček* chystal oslavit patnáctileté jubileum své existence. Tentokrát bylo ve zprávě uvedeno i zvolené vedení spolku na rok 1927, a to jako předseda František Bílek, jednatel Václav Vinkler; Karel Remund se stal režisérem.²¹⁵

Další zmínka o činnosti *Havlíčka* pochází až z červnového čísla *Divadelního ochotníka* roku 1928. 27. května představil spolek Branaldovu operetu *Krajánek Holandr jde na vandr*. Dle recenzenta: „Hra sama o sobě je literárně bezcenná vyznačujíc se jen melodickou hudbou a myslím, že zastávala více méně kasovní trhák.“ Zdá se, že podle dalších slov posudku byl recenzent představením téměř znechucen. Podotkl, že nesoulad mezi kapelou a samotným spolkem i technické problémy s oponou, nemluvě o pozdním začátku, vše působilo trapným dojmem. Závěrem recenzent své dojmy shrnul v radě: „Doporučuji bedlivější studování, hlavně režie potřebuje více prohloubení. Nenáročné obecenstvo bylo spokojeno a odměňovalo účinkující potleskem.“²¹⁶

²¹² Tamtéž, 20. 10. 1926, III/10.

²¹³ Tamtéž, 22. 11. 1926, III/11.

²¹⁴ Tamtéž, 20. 12. 1926, III/12.

²¹⁵ Tamtéž, 19. 2. 1927, IV/2.

²¹⁶ Tamtéž, 10. 6. 1927, V/5–6.

Opět o rok později, 19. května 1929, sehrál *Havlíček* operetu od Karla Fořta *Má panenka modrooká*. Recenzent nadšeně ve svém posudku opěvoval výběr hry: „Píseň, která tklivě opěvuje úděl děvčete-sirotka, jehož otec převozník utonul při záchraně cizího dítěte, svým bujarým rytmem opěvuje touhy nezkrotného divokého mládí po lásce, píseň, kterou málokdy s ochotnických prken slyšíme.“ Ne všichni herci uměli zpívat, ale režisér si s tímto nedostatkem dobře poradil, neboť nechal některé představitele jednoduše píseň odpřednášet. Zdá se, že časová prodleva mezi představeními *Havlíčkovi* pomohla k lepšímu předvedení hry.²¹⁷

Činnost DOS Havlíček ve třicátých letech 20. století

Z třicátých let se již dochovalo několik málo pramenů, které dokazují, že *Havlíček* se neorientoval pouze na divadelní představení. Kromě toho se i samotná divadelní činnost spolku rozšířila. Další představení *Havlíček* odehrál 8. června 1930. Jednalo se o operetu *Krajánku vrať se* od Karla Vrány a hudbu složil Karel Moor. V této hře, napsané dle osvědčené šablony, se objevily postavy typické pro romanci jako zamilovaný nafoukaný „boháč“, upřímný a hodný krajánek nebo moudrý stařík. Podle posudku se zdá, že *Havlíček* svoji ochotnickou praxi stále zlepšoval a dokázal nacvičit i mnohem složitější hry než ve dvacátých letech. V poslední chvíli ovšem musela proběhnout výměna dvou představitelek kvůli jejich úmrtí. Dvou hlavních ženských rolí se zhostili slečny Černá a Červená, členky divadelního spolku Zeyer.²¹⁸

Ještě téhož roku hrál *Havlíček* jedno představení, a to 25. prosince. Tentokrát režisér Fremund vybral revue o dvaceti obrazech od Jaroslava Kohouta *Cestička lásky*. Kohout vložil do své hry vděčné, humorné a věcné vtipy. Osm obrazů do původní revue zapracovali samotní členové *Havlíčka*. Ačkoli recenzent Martínek podotknul, že vzhledem k početnosti obrazů bylo jasné, že se vyskytnou drobné chyby, ale na závěr celý večer kladně zhodnotil: „Opakuji, že hra ve svém celku plně uspokojila a pro nedostatek místa v tomto časopise zasílám podrobný posudek k uvážení přímo samotnému spolku.“²¹⁹

Příštího roku se *Havlíčkovi* podařilo uvést opět tři hry na plzeňská jeviště. První z nich se stala hra Miloše Veselého *Psaníčko dědy Štráchala* za režie J. Kračka,

²¹⁷ Tamtéž, 10. 7. 1929, VI/6–7.

²¹⁸ Tamtéž, srpen 1930, VII/7–8.

²¹⁹ Tamtéž, únor 1931, VIII/2.

uvedená u příležitosti dvaosmdesátých narozenin T. G. Masaryka. Tentokrát recenzent nepochválil jen vynikající souhru souboru, ale i samotné diváky: „Ke cti obecnstva musím se přiznati, že hru s pochopením a trpělivostí do poslední hodiny vyslechlo a hrající s uznalým potleskem odměnilo.“²²⁰

Dne 1. května 1932 sehrál *Havlíček* hru Haise-Týneckého *Tři výhry zámeckého kaplana*. Recenzent byl tentokrát velmi znechucen výběrem hry a spolek nepochválil ani za snahu. Jak poznamenal ve svém posudku: „Hra je protidělnická, všichni pracující jsou v ní líčeni jako hlupáci, trotlové, apod.“²²¹ Jako poslední představení roku 1932 uvedl *Havlíček* hru Richarda Havelky *Maličká ale naše* za režie V. Fleissiga. Tuto hru si ochotníci velmi oblíbili pro její snadnou proveditelnost. Recenzentka Voglová pochválila uchopení režie i obsazení rolí, které se jí zdálo přiléhavé, vzhledem k tomu, že se Fleisseg poprvé objevil jako režisér. Kromě toho se i zde objevuje zmínka o snižování počtu obecnstva, jako tomu bylo u *Thálie*: „Obecnstvo přijalo hru s povděkem a odměňovalo účinkující s potleskem, žel jen, že návštěva nebyla ještě větší.“²²²

V posledním ročníku *Divadelní ochotník* zmínil DOS Havlíčka opět třikrát. První zmínka se týkala valné hromady, jež se konala 22. ledna 1933. Její průběh se nijak neodlišoval od ostatních schůzí. Ani v popisu činnosti za uplynulý rok se neobjevily žádné významné zmínky. Snad jen, že 11. března 1933 se *Havlíček* chystal uspořádat představení hry *Ostrov č. 2*, které se mělo tentokrát konat v kulturním domě Peklo, nikoli v hostinci U Šroubů, jak měl spolek ve zvyku.²²³

Dne 30. dubna pak *Havlíček* představil obecnstvu hru *Jan Vladyka*, tentokrát odehrané opět U Šroubů, pod režijní taktovkou J. Kračka. Výběr hry byl oceněn také jistě pro svůj děj, neboť se zde objevuje téma boje reformátora proti hierarchii. Naopak recenzent Václav Lébr režisérovi vytknul obsazení rolí. Zajímavou informací se stalo, že spolek v roce 1933 měl téměř sedmdesát členů, k čemuž recenzent podotknul, že by se v souboru našli herci lépe odpovídající jednotlivým charakterům rolí.²²⁴

Poslední zmínka o *Havlíčkově* v *Divadelním ochotníkovi* pochází z červencového čísla. 8. července sehrál DOS Havlíček k počtě své třicetileté činnosti historickou komedii *Kolébka* od Aloise Jiráska, za režie J. Kračka. Stejně jako v předchozím výběru, recenzent Václav Benza ocenil děj hry, a to pro stejný důvod, jež byl uveden

²²⁰ Tamtéž, duben 1932, IX/4.

²²¹ Tamtéž, srpen 1932, IX/7–8.

²²² Tamtéž, říjen 1932, IX/10.

²²³ Tamtéž, leden 1933, X/1.

²²⁴ Tamtéž, květen 1933, X/5.

výše. Tentokrát Benza pochválil i obsazení rolí a celkovou souhru souboru, ačkoli v prvním obraze se vyskytly jemné nedostatky: „[...] ,zahnání zbrojnošů selským lidem neodpovídalo skutečnosti, myslím, že čtyři ozbrojení žoldněři by sotva ustupovali před dvěma sedláky beze zbraně.“²²⁵

Dochované prameny DOS Havlíček pocházejí především z třicátých let 20. století. Jedná se hlavně o pozvánky na plesy a plakáty představení. Nejstarší prameny ovšem pochází až z roku 1936. Tudíž o činnosti *Havlíčka* během tří let (1933–1936) není nikde zmínky. Tentokrát ani v divadelním dělnickém časopise, jenž se od jedenáctého ročníku přejmenoval na *Dělnické jeviště*. Podle vzhledu i organizace časopisu redakci postihla, tak jako mnoho jiných institucí, finanční krize, a tudíž si nemohla dovolit sponzorovat tolik recenzentů jako dříve. Právě z těchto důvodů se zhruba v každém druhém čísle objevilo maximálně pět posudků, přičemž přednost dostaly spolky, které si zaplatily předplatné *Dělnického jeviště*.

Rok 1936 DOS Havlíček zahájil maškarním plesem se scénou *Ta naše písnička česká*, který se konal 8. února tradičně v sále U Šroubů. Zábava začala v osm hodin večer, za vstup se platilo 5,80 Kč a hrála hudba „občana E. Patrného“. 19. dubna 1936 opakoval *Havlíček* divadelní představení *Šla Nanyňka do zelí*, jejíž premiéra ovšem nebyla v pramenech uvedena. 25. prosince *Havlíček* odehrál operetu Josefa Kubíka *Pod střechami Malé strany* k jubileu třicetileté ochotnické činnosti člena Václava Pekaře a k desetiletému výročí Anny Vokounové.²²⁶

Následující rok započal opět maškarní ples 6. února s půlnoční scénou *Podej štěstí ruku* za režijního vedení Pekaře a Formánka. Vstup byl v tomto roce zdražen o dvacet haléřů, muzika ale zůstala stejná, jazzová kapela E. Patrného. 18. ledna se konala schůze ke zhotovení scény na připravovaný maškarní ples. Výbor hledal obsazení potřebných pozic mezi spolkovými členy. Mezi tyto pozice patřili lidé pro výrobu dekorace, mladší herečky a také dobří zpěváci a zpěvačky.

Slavnostní valnou hromadu DOS Havlíček konal 16. května u příležitosti pětadvacetileté jubilejní činnosti. Program schůze zůstal i ve třicátých letech obdobný jako dříve, ale je možné se z pozvánky dovědět, že roku 1937 se jednatelem stal Josef Kůs a předsedou Vilém Fleissig. Ve stejný den večer spolek zorganizoval slavnostní divadelní představení hry Haise-Týneckého *Na roklanské myslivně*. 13. června pak byla

²²⁵ Tamtéž, červenec 1933, X/7.

²²⁶ Plakáty her a pozvánky na plesy, Plzeň, 1936, Archiv města Plzně, Divadelní ochotnický spolek Havlíček na Petříně, karton 671.

předvedena opereta *Lojzicka*, jejíž libreto sepsali Jiří Balda a Jaroslav Kohout, hudbu Jaroslav Janovec a scénář si upravili samotní členové *Havlíčka*.

Podzim 1937 se stal na představení velmi bohatým. Již 5. září *Havlíček* odehrál Branaldovu operetu *Vesnice zpívá* za režie Máni Bokrové. Hru *Bílá jeptiška* od Laury Železné-Třešňákové *Havlíček* opakoval na podzim minimálně dvakrát, a to 3. října a 7. listopadu. Dne 31. října spolek odehrál veselohru *Zlato* od Růženy Jesenské a posledním představením roku 1937 se stala *Bílá infanterie*, odehraná 25. prosince. Tato opereta byla na secvičení určitě složitá, čemuž nasvědčuje už jenom ten fakt, že obsahovala dvaadvacet obrazů. Libreto napsal Jaroslav Sadílek, režii vedl Formánek, ale tentokrát měl i pomocného režiséra, a to Bedřicha Hübla.²²⁷

Poslední dvě zmínky o DOS *Havlíček*, z období první republiky, pocházejí z roku 1938. První zpráva se týkala tradiční valné hromady, v tomto roce konané 23. ledna. Ačkoli spolek po dobu okupace stagnoval, nepostihla jej stejná situace jako Thálii. Jak bylo ve zprávě zmíněno, *Havlíčkov*o jmění k lednu 1938 činilo 18 000 Kč.²²⁸ 5. února spolek uspořádal již tradičně maškarní ples s půlnočním představením *Byli jsme a budem aneb Melodie světa 1938*, což nasvědčuje tomu, že i DOS *Havlíček* reagoval svým repertoárem na politickou situaci.²²⁹

Základní odlišnost DOS *Havlíček* vůči ostatním sdružením se projevovala v tom, že se spolek angažoval jako dělnický. Dělnické spolky se sdružovaly v ÚJDDO. Tato organizace mohla být postavena na roven ÚMDOČ. ÚJDDO vydávalo i své vlastní periodikum *Divadelní ochotník*, které bylo později přejmenováno na *Dělnické jeviště*. Tento časopis vycházel zároveň s *Jevištěm*, které bylo zmíněno již v předcházejících kapitolách. *Divadelní ochotník* se věnoval pouze dělnickým divadelním spolkům a z veškerých jeho článků je cítit socialistická ideologie, ale nutno podotknout, že není zaměřena proti první republice, jako tomu nastalo po roce 1948.

Tím, že *Havlíček* patřil mezi dělnické spolky, vyznačoval se také precizní organizací. Tomu nasvědčovaly pravidelné valné hromady, které se konaly vždy po roce v lednu. Na těchto schůzích spolkový výbor volil své funkcionáře, včetně režiséra. V ostatních spolkách nebyla volba režiséra obvyklá a také to způsobilo, že každý rok se ocitl na této pozici někdo jiný. Výběr her však ovlivňovala spíše politická situace. Dá se povšimnout, že při nástupu hospodářské krize na konci dvacátých let, se začal *Havlíček*

²²⁷ Tamtéž.

²²⁸ *Dělnické jeviště*, únor 1938, XV/2.

²²⁹ Plakáty her a pozvánky na plesy, Plzeň, 1938, Archiv města Plzně, Divadelní ochotnický spolek *Havlíček* na Petříně, karton 671.

orientovat na představení složitějšího rázu. Mezi jednotlivými představeními se zvětšovaly časové prodlevy, ale zároveň s tím, se zvyšovala jejich úroveň.

V období německé okupace spolek stagnoval a po roce 1948 jej do své organizace zapojil Závodní klub RPZ Plzeň-Petřín, při němž Havlíček založil dramatický odbor. Poslední prameny o spolku, dochované v archivu, pocházejí z roku 1967.²³⁰

²³⁰ BĚLOHLÁVEK, M., *Inventář*, Plzeň, 1982, in: Archiv města Plzně, Divadelní ochotnický spolek Havlíček na Petříně, VIII/35.

9 Dramatický odbor Sokola v Bolevci

Vznik a vývoj spolku ve třicátých letech 20. století

Dramatický odbor Sokola v Bolevci (dále jen DO Sokola v Bolevci) vznikl ze všech divadelních ochotnických spolků, uvedených v této práci, nejdříve, a to roku 1932. O boleveckém divadelním spolku se nedochovalo mnoho pramenů. V Archivu města Plzně je uloženo pouze jediné album fotografií, které archiv získal roku 1982 z antikvariátu.²³¹ V divadelním měsíčníku *Jeviště* se posudky o DO Sokola v Bolevci objevovaly pouze v desátém ročníku tohoto časopisu. To bylo jistě zapříčiněné také tím, že dvanáctý a třináctý ročník vůbec nevyšel. Až roku 1939 začal být vydáván čtrnáctý ročník časopisu *Jeviště*. Díky fotografiím je možné vysledovat vývoj repertoáru v souvislosti s politickými dějinami.

Na začátku alba autor, jehož jméno není nikde uvedeno, představil celý soubor tím, že vždy uvedl pod fotografií a jméno každého jednotlivce. Předsedou dramatického odboru a dirigentem hudebního odboru se stal Antonín Müller. Spolek měl dva režiséry, bratry Škardovi, František režíroval zpěvohry a operety a Jan činohry. Spolek založil i baletní soubor, který vedla Tereza Hájková. Osvětlovačem a oponářem byl Jan Vysoký a nápovědou A. Müllerová. Hudební odbor měl dvacet osm členů a obsahoval veškeré hudební orchestrové nástroje, včetně bas, houslí, trubek, klarinetů, atp. Do spolku kromě uvedených patřilo i čtyřicet členů-herců, což bylo v té době opravdu rozsáhlé ochotnické divadelní sdružení.²³²

Dne 15. října 1932 sehrál DO Sokola v Bolevci veselohru Barbory Rajske-Smolíkové *Její veličenstvo láska*. Bolevečtí divadelníci se obecnstvu představili jako schopný spolek, který výborně reprezentoval plzeňská ochotnická sdružení. Přesto se právě v představení *Její veličenstvo láska* objevily drobné defekty, které naznačovaly kvapné nastudování, čemuž nepřidala ani příliš hlasitá nápověda.²³³ Do konce roku 1932 plánoval DO Sokola v Bolevci ještě tři kulturní akce. Hru *Cigánečka* od Josefa Lišky Doudlebského představil 26. listopadu i následující den. Spolek dále plánoval

²³¹ BĚLOHLÁVEK, M., *Inventář*, Plzeň, 1982, in: Archiv města Plzně, Dramatický odbor Sokola v Bolevci, VIII/37.

²³² Album fotografií, Plzeň, 1933–1940, Archiv města Plzně, Dramatický odbor Sokola v Bolevci, 21D561.

²³³ *Jeviště*, 1. 11. 1932, XI/2.

Silvestrovský večer na 21. prosince a 31. prosince komedii od Rudolfa Maříka *Když mužiček nežárli*.²³⁴

Zdá se, že DO Sokola v Bolevci byl neaktivnější v prvních letech své existence. 5. března 1933 sehrál spolek operetu od Františka Laška *Má panenka milovaná*, známá také pod názvem *Panenka z magazínu* s hudbou Antonína Kincla. Režii zpěvohry vedl František Škarda a vlastní hudební odbor Antonín Müller. Děj představoval typický romantický příběh o napraveném bohatém rozmazleném synáčkovi, který po čase zjistí, jaké to je tvrdě pracovat a zamiluje se do chudého děvčete. Dle autora posudku si spolek dal opravdu záležet jak na stránku hereckou, tak hudební, čemuž jistě napomohlo odborné vedení orchestru. Recenzent nadšeně pochválil rychlou souhru souboru i taneční vložky. Autora posudku zvláště nadchnul „tanec ušáčků“ ve druhém jednání, které si obecenstvo dokonce vynutilo opakovat.²³⁵

Dne 1. dubna uvedl DO Sokola v Bolevci představení *Sestřičky u sv. panny Kláry* od Josefa Haise-Týneckého. Jednalo se o činohru, jejíž režii vedl Jaroslav Škarda, bratr Františka Škardy, režiséra operet. Recenzent nadšeně pochválil pilné nastudování a hlavně režisérské vedení představení. Ještě téhož měsíce sehrál spolek operetu *Starostovic Baruška* od Antonína Hlase, a to 17. dubna. Recenzent nebyl dle svých slov fanouškem operet: „Tato tvorba trpí nedostatkem dobrých prací hlavně pro jejich uplatnění na ochotnických jevištích, servírujíc nám věci buď bezcenné, nebo z formální stránky věci nevyhovující k provedení na jevišti.“ Přesto recenzent pochválil výběr hry a samotného autora, že do děje zakomponoval typické vesnické postavy, jež dokonale charakterizoval jejich stručným a jadrným jazykem. Za vrchol večera považoval tance secvičené Terezou Hájkovou a baletní vložky tria Lindové-Müllerové, Ježka a Kunzenderferové.²³⁶

Dne 4. června uvedl dramatický odbor další operetu, *Zasnoubení na paloučku* od Františka Laška-Lukoviče. Podle posudku se jednalo o extrémně složitou hru, které se však spolek zhostil dokonale. Dle všech dosavadních zmínek se stal DO Sokola v Bolevci dosti nevšedním ochotnickým tělesem. Jak napsal samotný recenzent: „Je jistě radostno pracovati v jednotě, kde k dispozici mimo množství členů hrajících je i zdatné těleso hudební, kde jsou artisté i balet a kde je vše, čeho k provedení podobné hry je vše zapotřebí.“²³⁷

²³⁴ Tamtéž, 1. 1. 1933, XI/4.

²³⁵ Tamtéž, 1. 5. 1933, XI/8.

²³⁶ Tamtéž, 1. 6. 1933, XI/9.

²³⁷ Tamtéž, 1. 7. 1933, XI/10.

Dne 2. září sehrál DO Sokola v Bolevci *Děvčátko neříkej ne* od Václava Vrány. Recenzent v posudku uvedl, že operety jako divadelní žánr se staly v době hospodářské krize zdrojem dobrých příjmů. Při srovnání s ostatními soubory se bolevecký Sokol vyvinul ve vyspělejší divadelní ochotnický soubor, což dokazuje i následující citace: „Hra *Děvčátko neříkej ne* v provedení boleveckých zjevila se s ohledem na náročnou revuální konstrukci ve slušném světle, s viditelným vtipem režiséra br. F. Škardy, hlavně pak s vynalézavostí a nácvikem „baletního souboru“, vedené s. Hájkovou.“ Kromě toho je v posudku podotknuto, že sál sokolovny byl zcela naplněn, což právě v době hospodářské krize nebylo u ostatních souborů právě obvyklé.²³⁸

Dne 15. října 1933 sehrál bolevecký soubor hru se zpěvy *V sádkovském revíru* od Jana Domese s hudbou Františka Vyšína. *Sokol* v Bolevci si vypěstoval pověst šikovného souboru, který si poradil i s nejtěžšími operetami, přesto hudební číslo tentokrát odpovídalo spíše pokusům začátečníků.²³⁹

DO Sokola v Bolevci se jako jeden z mála souborů věnoval velké míře především nacvičování operet, což v oblasti divadelních ochotnických spolků nebylo obvyklé. V repertoáru boleveckého spolku se ocitly i některé činohry. Hlavním bodem ovšem zůstává, že v první polovině třicátých let 20. století, se vybírané hry vyznačovaly neutrálním dějem.

Jako příklad her s nenáročným dějem slouží opereta *Perly panny Serafíny*, kterou bolevecký divadelní spolek odehrál 10. a 11. listopadu 1934, pojednávala o dvojí krádeži perel, námluvách hlavních postav a intrikách. Tuto operetu složil Rudolf Piskáček a libreto Jiří Balda a Emanuel Brožík. Odpovídajícím příkladem je také *Pohádka o princezně Pampelišce* Jaroslava Kvapila, jež Dramatický odbor Sokola v Bolevci představil 1. června 1936.²⁴⁰ Děj pohádky pojednává o princezně, která odmítla sňatek se španělským princem a jež se během svého útěku zamiluje do obyčejného vesnického chlapce. Tyto hry neřešily žádná ožehavá témata té doby. Jejich děj by se dal popsat jako lehce sentimentální a mnohdy tradičně romantický. Typicky neutrální děj, který divák ocení v každé době. Mnoho takových her bylo také ve třicátých letech zfilmováno.²⁴¹

²³⁸ Tamtéž, 1. 10. 1933, XII/1.

²³⁹ Tamtéž, 1. 11. 1933, XII/2.

²⁴⁰ Album fotografií, Plzeň, 1933–1940, Archiv města Plzně, Dramatický odbor Sokola v Bolevci, 21D561.

²⁴¹ Komedii *Lojzicka* sehrál Dramatický odbor Sokola v Bolevci 21. a 22. dubna 1935, zfilmována byla 1936, režíroval ji Miroslav Cikán. Drama *Lidé na kře* bylo zfilmováno 1937 za režie Martina Friče. Bolevecký soubor jej představil 15. srpna 1936, atd.

Zlom v repertoáru boleveckého spolku nadešel roku 1937. Tak jako další kulturní instituce i Dramatický odbor Sokola v Bolevci začal reagovat na ohrožení státní samostatnosti Československé republiky výběrem tradičně národních her. Tak jak se dalo povšimnout ve vývoji repertoáru plzeňského městského divadla, i ochotnické spolky se v době ohrožení státu začaly obracet především k autorům z období národního obrození. Jako příkladem mohou posloužit dvě tradiční a notoricky známá dramata J. K. Tyla. Činohru *Paní Marjánka, matka pluku* odehrál bolevecký divadelní spolek 10. dubna 1937 a *Strakonického dudáka* 25. prosince 1939.²⁴²

Dramatický odbor Sokola v Bolevci byl v mnoha věcech odlišný od jiných ochotnických divadelních souborů v Plzni. V první řadě, což už bylo několikrát zmíněno, se orientoval především na představení operet. Krom toho ve spolkovém výběru měl dva režiséry, jednoho odborníka na zpěvohry a druhého na činohry. Také vlastnil baletní hudební odbor. Nejsou dochovány doklady o tom, zda se věnoval pořádání i jiných kulturních akcí, než byly divadelní představení a silvestrovské večery.

Každopádně z posudků z divadelních periodik je možno se dovědět, že úroveň představení byla nadprůměrná a nikdy spolek neměl nouzi o obecenstvo. To souvisí nejspíš s tím, že Dramatický odbor Sokola v Bolevci vznikl až roku 1932, což znamenalo, že jeho spolkové hospodářství přímo nezasáhla hospodářská krize jako ostatní spolky. Krom toho opět je nutné zopakovat, že se odbor orientoval na operety. Přinášel tedy divákům něco nového, za což se mu příznivci odvděčili plným hledištěm. Nakonec se bolevecký spolek odlišoval i v tom, že vyvíjel činnost pouhých osm let. Posledním představením byla hra Boženy Vikové-Kunětické *Cop*, jejíž autor ani přesné datum nebylo ve fotoalbu uvedeno a jež spolek představil v prosinci 1940.²⁴³ Ačkoli oficiálně existoval až do zrušení Sokola, od roku 1940 již žádnou činnost nevyvíjel.²⁴⁴

²⁴² Album fotografií, Plzeň, 1933–1940, Archiv města Plzně, Dramatický odbor Sokola v Bolevci, 21D561.

²⁴³ Tamtéž.

²⁴⁴ BĚLOHLÁVEK, M., *Inventář*, Plzeň, 1982, in: Archiv města Plzně, Dramatický odbor Sokola v Bolevci, VIII/37.

10 Závěr

Ochotnické divadlo bylo od počátku svého vzniku důležitým veřejným prostředkem národní výchovy českého lidu. Jeho význam vždy vzrostl v obdobích, kdy se český národ cítil ohrožen. Je jisté, že důležitou roli hrálo v období národního obrození, protože v habsburské monarchii, kde převládal německý jazyk, lidová tvořivost zachovávala charakter naší kultury a předávala je dalším generacím. V první republice se pak ochotnické divadlo snažilo ukotvit „češství“ ve vznikající národní identitě.

První české představení bylo v Plzni sehráno 11. listopadu 1818 a jednalo se o *Osvobození Plzně od Táboritů roku 1434*. Hlavní postavou začínajících českých představeních v Plzni se stal gymnazijní profesor Vojtěch Sedláček. Až do roku 1835 nemělo plzeňské ochotnictvo odpovídající místo pro svá představení, proto se české hry uváděly s velkými časovými odstupy. Až roku 1835 rozhodl tehdejší purkmistr Kopecký o opravení obecního domu na náměstí, ze kterého by nechal udělat městské divadlo. Nakonec však pro stavbu divadla získal staveniště na tzv. Cvingru u Slepé brány (pozdější palác Obchodní komory).

Sedláček se sice snažil o zavedení pravidelných českých představení, ale až v zimní sezoně 1865–1866 se podařilo na místo ředitele dostat vedoucího české společnosti Pavla Švandu ze Semčic. Německé společnosti postupně z městského divadla odcházely a plzeňské městské divadlo se tak stalo oporou rozvíjející se českému vlastenectví. Na druhou stranu česká představení ztratila svého „nepřítele“ a začal postupný úpadek úrovně divadelních her uváděných na jeviště.

Až během první světové války se úroveň opět pozvedla. Bylo to způsobeno tím, že divadlo si našlo nový smysl svého působení. Začalo se obracet k inscenacím tradičních národních her, které by stmelily český národ pro vznik nového samostatného státu. Během období první republiky se dal pozorovat opět úpadek úrovně divadelních představení, protože tak jako předtím divadlo si nenalezlo jasný cíl své činnosti.

U jednotlivých divadelních ochotnických spolků, představených v této práci, lze najít mnoho shodných tendencí ve vývoji, neboť jejich repertoár ovlivňovala politická situace. Rozdíly spolků se projevovaly především v jejich organizaci a pojetí cílů. Divadelní sdružení „Mrštík“ v Plzni, jeden z nejstarších prvorepublikových ochotnických spolků, vznikl již roku 1912. Jednalo se o sdružení, které sdružovalo v počátečních letech studenty středních škol a později i abiturienty. Právě tento fakt,

kterým se *Mrštík* odlišoval, zapříčinil jeho rozpad kvůli generačním rozdílům jednotlivých divadelníků.

Divadelní sdružení *Vojan* byl po celou dobu své existence součástí Církve československé v Plzni. *Vojan* vynikal hlavně tím, že mnoho jeho členů psalo své hry, výstupy nebo krátké scénky, které pak spolek při nejrůznějších představeních odehrával. S tím, že *Vojan* spadl pod církevní správu, je spojeno také univerzální oslovení *bratře* a *sestro*. Kvůli tomu se nedochovala křestní jména členů, neboť právě v pramenech byla uváděna pouze daná oslovení a příjmení.

Dramatické sdružení *Klicpera* dle posudků vynikalo početností her, které dokázalo ročně uvést na plzeňská ochotnická jeviště. Bohužel tato početnost zapříčinila pokles úrovně jednotlivých představení. Na počátku třicátých let spolek těžce zasáhla hospodářská krize, která se projevila snížením kvality představení. Na druhou stranu, dle pramenů, uchovával *Klicpera* čilou komunikaci s ostatními plzeňskými spolky, což dává rozhled o početnosti ochotnických spolků v Plzni v období první republiky.

Počátky ochotnického spolku *Thálie* byly relativně složité. Podle úvodního slova inventáře spolek vzniknul roku 1921, ale první valná hromada se konala až o rok později. Tato prodleva způsobila odchod členů. Proto bylo nutné roku 1922 podat inzeráty do novin pro získání nových divadelníků. Na počátku třicátých let 20. století zastihla i Thálii finanční krize. Ta byla způsobena nedostatkem obecenstva, které samo také trpělo finančními problémy. Vzhledem k tomu, že se Thálie vymezila jako jakýsi charitativní spolek a neorganizovala žádnou jinou činnost než samotná představení, velmi brzy byla donucena svoji činnost úplně zastavit. Další kuriozitou v dějinách tohoto divadelního sdružení se stal fakt, že z výše zmíněných důvodů došlo ke spojení s Divadelním sdružením *Klicpera*.

Základní odlišnost DOS Havlíček vůči ostatním sdružením se projevovala v tom, že se spolek angažoval jako dělnický. Dělnické spolky se sdružovaly v ÚJDDO. Tato organizace mohla být postavena na úroveň ÚMDOČ. *Havlíček* se vyznačoval precizní organizací. Tomu nasvědčovaly pravidelné valné hromady, které se konaly vždy po roce v lednu. Na těchto schůzích byli voleni funkcionáři do spolkového výboru, včetně režiséra.

Dramatický odbor Sokola v Bolevci se v mnoha věcech odlišoval od ostatních ochotnických divadelních souborů v Plzni. V první řadě se orientoval především na představení operet. Krom toho ve spolkovém výboru měl dva režiséry, jednoho odborníka na zpěvohry a druhého na činohry. Také vlastnil baletní a hudební odbor.

Nejsou dochovány doklady o tom, zda se pořádal i jiné kulturní akce než divadelní představení a silvestrovské večery. Každopádně z posudků divadelních periodik je možné se dovědět, že úroveň představení byla nadprůměrná a spolek nikdy neměl nouzi o obecnstvo. To souvisí nejspíš s tím, že Divadelní odbor Sokola v Bolevci vznikl až roku 1932, což znamenalo, že jeho spolkové hospodářství přímo nezasáhla hospodářská krize jako ostatní spolky.

Jak již bylo v práci několikrát zmíněno, repertoár spolků i městského divadla ovlivňovala politická situace. V období první republiky se jednalo hlavně o hospodářskou krizi a samozřejmě ohrožení samostatnosti československého státu. Když do Československé republiky přišla finanční krize, obecnstvo přestalo na představení divadelních spolků chodit. To se projevilo také ve spolkových rozpočtech a několik z nich se dokonce kvůli této situaci rozpadlo. Ty, co existovaly ještě ve třicátých letech 20. století, pak byly ovlivněny ohrožením Československé republiky nacistickým Německem. Toto se projevilo především ve výběru národně tradičních her do repertoáru, které měly obecnstvo stmelit proti nepříteli.

11 Seznam pramenů a literatury

Prameny

Archiv města Plzně:

Divadelní sdružení „Mrštík“ v Plzni LP251a.

Divadelní sdružení Vojan 1f102–1f104, 2223.

Dramatické sdružení „Klicpera“ v Plzni 3871–3873.

Divadelní scéna Thálie 3871.

Dělnický ochotnický spolek Havlíček na Petříně 671.

Dramatický odbor Sokola v Bolevci 21d561.

Společnost přátel českého divadla v Plzni 20e51a, 7e97, 6e82, 1271.

Literatura

ANDREĚ, Rudolf a kol., *I. Tylova Plzeň*, Plzeň, 1942.

BĚLOHLÁVEK, Miloslav, *Archiv města Plzně. Průvodce po fondech a sbírkách*, Plzeň, 1987.

BĚLOHLÁVEK, Miloslav a kol., *Dějiny Plzně II.*, Plzeň, 1965.

BĚLOHLÁVEK, Miloslav a kol., *Dějiny Plzně III.*, Plzeň, 1965.

BUDIL, Vendelín, *Ochotnické divadlo a jeho režie*, Plzeň, 1919.

CÍSAŘ, Jan a kol., *Cesty českého amatérského divadla. Vývojové tendence*. Praha 1998.

ČERNÝ, František, *Jak vzniká spolek*, Praha 1992.

HERYAN, Hynek, *K otázce amatérské divadelní režie*, Praha, 1975.

JANUSOVÁ, Jana, *Město Plzeň*, Plzeň, 1995.

KARÁSEK, Josef, *Historie divadelních ochotníků J. K. Tyl v Mýtě*, Mýto, 1977.

LÍKAŘ, Karel, *Sto let českých představení divadelních v Plzni 1818–1918*, Plzeň, 1918.

PROCHÁZKA, Jan, *Sto let českého divadla v Plzni*, Plzeň, 1965.

REKTORISOVÁ, Klementa, *Kurs pro divadelní ochotníky. Díl II.*, Praha, 1942.

SMAŽÍK, František, *Ochotnické divadelnictví v přehledech a obrazech*, Praha, 1943.

ŠTĚPÁNEK, Vladimír, *90 let stálého českého divadla v Plzni*, Plzeň, 1908.

VOJNAR, Hanuš, *Katechismus ochotnického divadla. Praktická příručka pro zakladatele ochotnických jednot, jejich režiséry a členstvo, pro přátele ochotnictva a divadla vůbec*, Praha, 1925.

Sborníky

HOFMAN, Karel, *Nejstarší repertoár rokycanských ochotníků*. In: Sborník muzea dr. B. Horáka v Rokycanech, Rokycany 1990, s. 27–45.

Periodika

Věstník divadelního ochotnictva na českém západě, 1923–1925.

Divadelní ochotník, 1924–1935.

Jeviště, 1925–1939.

Dělnické jeviště, 1934–1937.

12 Resume

Amateur theater has been an important public means of national education of the Czech people from its beginning. It played an important role in the national revival, because in the Habsburg monarchy, where dominated the German language, folklore maintained the character of our culture and passed on to the next generations. The amateur theater tried to anchor national identity in the First Czechoslovak Republic.

The first Czech performance was played out in Pilsen 11th November 1818. Grammar school teacher Vojtěch Sedláček became the main character of Czech theaters in Pilsen. In 1835 the city committee decided to build a permanent city theater. The first Czech principal of the city theater was Pavel Švanda in the winter season 1865-1866. That's why, the German companies gradually began to leave the city theater and theater of the town of Pilsen became a linchpin of the emerging Czech patriotism.

In this work is presented six amateur theaters in Pilsen, which operated during the First Czechoslovak Republic: Theatrical Association "Mrštík" in Pilsen, Theatre Association Vojan, Dramatic Association Klicpera, Theatre stage Thalia in Pilsen, Amateur theatricals Havlíček from Petřín and Dramatic union of Sokol in Bolevec.

We can find a lot of the same tendencies in development by individual amateur theatrical societies, because the political situation influenced their repertoire. In the First Czechoslovak Republic, it was mainly the economic crisis and of course the threat of independence of Czechoslovakia. When the financial crisis came in the Czechoslovak Republic, the audience stopped to walk on the shows of theater groups. This is also reflected in the federal budget and some of the amateur groups came apart because of this situation. Amateur theaters, which still existed in the thirties of the 20th century, were influenced by the threat of Czechoslovakia by Nazi Germany. This situation influenced the repertoires of theater groups. Associations started to play national traditional dramas, which had to unite the Czechoslovak nation against the enemy. Differences of associations were seen mainly in the conception and organization.

13 Seznam příloh

- 1. Fotografie staré a nové budovy plzeňského městského divadla,**
http://plzensky.denik.cz/galerie/foto.html?mm=velke_divadlo_j_k_tyla_plzen,
<http://www.plzenskenovinky.cz/sloupky/stare-mestanske-divadlo-v-plzni/>.
Původně byla budova městského divadla postavena na tzv. Cvingru a otevřena roku 1832. Budova „nového divadla“ (dnešní Divadlo J. K. Tyla) byla slavnostně otevřena roku 1902.
- 2. Fotografie Pavla Švandy ze Semčic,**
http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Pavel_Svanda_ze_Semcic_1891.png.
Švanda byl jeden z významných ředitelů plzeňského divadla. Stal vlastně prvním českým ředitelem plzeňského divadla.
- 3. Fotografie Vendelína Budila,**
<http://archiv.narodni-divadlo.cz/ArchivniDokumentFotografie.aspx?ad=7582>.
Budil, jeden z nejdůležitějších ředitelů městského divadla, se zasloužil o rozvoj plzeňské profesionální činohry.
- 4. Pozvánka na umělecký večer ve prospěch vdov a sirotků po padlých vojínech plzeňských, 27. září 1916, Archiv města Plzně, Divadelní sdružení „Mrštík“ v Plzni, LP 251a.**
Mrštík se ve svých stanovách definoval jako charitativní spolek. Výtěžky ze jeho představení šly většinou na pomocné účely.
- 5. Ukázky z pokladní knihy, únor 1925, březen 1927, Archiv města Plzně, Divadelní sdružení „Mrštík“ v Plzni, LP 251a.**
Z pokladní knihy je možné se dovědět, že *Mrštík* pořádal i jiné kulturní akce než jen divadelní představení.
- 6. Přihlášky do Dramatického odboru církve československé v Plzni 22. listopad 1924, srovnání s přihláškami do Divadelního sdružení Vojan v Plzni 18. leden 1943, Archiv města Plzně, Divadelní sdružení Vojan, karton 2223.**
Jednou z podmínek přijetí do Dramatického odboru církve československé (předchůdce *Vojana*) byla nutnost členství i ve zmíněné církvi.
- 7. Fotografie souboru při představení *Horská láska aneb Vesničko má pod Šumavou*, 13. květen 1933, Archiv města Plzně, Divadelní sdružení Vojan, karton 2223.**

- 8. Divadelní plakát na představení *Evropa hoří***, 20. listopad 1937, Archiv města Plzně, Divadelní sdružení Vojan, karton 2223.
Všechny divadelní spolky reagovaly výběrem svého repertoáru na ohrožení samostatnosti Československé republiky.
- 9. Povolení sehrání představení v Merklíně u Přeštic**, 3. srpen 1931, Archiv města Plzně, Dramatické sdružení Klicpera v Plzni, karton 3873.
Klicpera během své existence udržoval čilé vztahy s ostatními ochotnickými spolky a se svými představeními často vyrážel i do obcí v okolí Plzně.
- 10. Plakát na představení *Láska si nedá poroučet***, 3. listopad 1934, Archiv města Plzně, Dramatické sdružení Klicpera v Plzni, karton 3873.
- 11. Dopis členky *Thálie* o opuštění souboru**, 18. říjen 1922, Archiv města Plzně, Divadelní scéna *Thálie* v Plzni, karton 3871.
Thálie měla své začátky obtížné, neboť neschopnost vedení spolku domluvit se na ustavující valné hromadě v první roce její existence zapříčinila odliv členů.
- 12. Posudek na hru *Knoflík* v divadelním časopise *Věštník divadelního ochotnictva na českém západě***, II/2, 15. 7. 1923.
Skladbu spolkového repertoáru ve dvacátých letech 20. století lze vysledovat v posudcích divadelních časopisů *Věštník divadelního ochotnictva na českém západě* a *Jeviště*.
- 13. Fotografie souboru DOS Havlíček na Petříně**, 1937, Archiv města Plzně, Dělnický ochotnický spolek Havlíček na Petříně, 671.
- 14. Plakát na představení *Lojzicka***, 13. červen 1937, Archiv města Plzně, Dělnický ochotnický spolek Havlíček na Petříně, 671.
- 15. Pozvánka na maškarní ples**, 5. únor 1938, Archiv města Plzně, Dělnický ochotnický spolek Havlíček na Petříně, 671.
Havlíček, stejně jako ostatní spolky, pořádal i jiné kulturní akce. Každoročně také maškarní ples.
- 16. Fotografie z alba DO Sokola v Bolevci**, 1933, Archiv města Plzně, Dramatický odbor Sokola v Bolevci, 21D561.
DO Sokol v Bolevci se jako jeden z mála divadelních ochotnických spolků věnoval především studování operet.

1. Fotografie staré a nové budovy plzeňského městského divadla.

2. Fotografie Pavla Švandy ze Semčic.

3. Fotografie Vendelína Budila.

4. Pozvánka na umělecký večer ve prospěch vdov a sirotků po padlých vojínech plzeňských, 27. září 1916

27. září v 8 hod.
večer 1916

Měšťan. Beseda
v Plzni

SDRUŽENÍ ST. „MRŠTÍK“
V PLZNI

**UMĚLECKÝ
VEČER**

ve prospěch vdov a sirotků po
padlých vojínech plzeňských.

PROGRAM:

- a) N. KUBÁT: Heslo } pěvec. kvart.
b) J. JEREMÍÁŠ: Národu } „Hlaholu“
- H. WIENIAWSKI: a) Polonaise de Concert, Op. 4. - b) Scherzo-Tarantelle, Op. 16. p. V. Sládek
- Recitace p. R. Toman
- O. ŠEVČÍK: Holka modro-oká. Op. 10. p. V. Sládek
- a) HAVLASA: Ty chaloupko } pěvec. kv.
b) POKORNÝ: Boleraz } „Hlaholu“

Klavírní doprovod k 1. a 4. číslu obstará
laskavě pan prof. Oldřich Filipovský.

Klavír ze skladu fy Hájek.

★

LAD. NOVÁK:

ŽÁRLIVCI.
Veselohra o jednom jednání.

OSOBY:

Karel Bukovský	R. Toman
Irma, jeho choť	M. Počepická
Emma Bártová	L. Eissová
Jindřich Zámecký	J. Hrdla
Valentín } ve službě u Bukovského	B. Červený
Lucie }	M. Veselá

Děj na venkově. Naše doba.

Režii laskavě převzal p. Jarosl. Počepický, režisér
městské činohry.

∞

Po programu volná zábava.
Hudba poštovních zřízení.

Ceny míst (včetně zemské a obecní dávky): Velká lože K 12.-, malá lože K 9.-, I. místo K 2.40, II. místo K 1.90, III. místo K 1.30. - Studentský lístek pouze na legitimaci 60 hal. - Předprodej lístků laskavě převzal pp.: J. Faustus, knihkupec, Fodermayerova ul., J. V. Hrubý, knihkupec, Ferdinandova třída, K. Ruml, trafikant, Pražská ul., V. Černý, knihar, Mikulášská tř. - Lože v předprodeji jen u p. Rumla.

ANOVÁK A POKORNÝ
SE SVAZEM V PLZNI

Ukázky z pokladní knihy

Únor 1925.		Únor 1925	
	1747.33	1056.08	
6 m. l. 1/2 př. hřebek		20.-	
6 m. l. 1/2 př. hřebek	930.90		
6 m. l. 1/2 př. hřebek		1500.-	
8 m. l. 1/2 př. hřebek	880.-		
8 m. l. 1/2 př. hřebek		454.28	
8 m. l. 1/2 př. hřebek		102.-	
10 m. l. 1/2 př. hřebek		20.-	
10 m. l. 1/2 př. hřebek		42.-	
16 m. l. 1/2 př. hřebek		80.-	
16 m. l. 1/2 př. hřebek	329.10		
18 m. l. 1/2 př. hřebek		60.18	
18 m. l. 1/2 př. hřebek		102.-	
13 m. l. 1/2 př. hřebek		30.-	
14 m. l. 1/2 př. hřebek		15.-	
14 m. l. 1/2 př. hřebek		147.20	
14 m. l. 1/2 př. hřebek		20.-	
15 m. l. 1/2 př. hřebek	528.-		
15 m. l. 1/2 př. hřebek		102.-	
15 m. l. 1/2 př. hřebek		454.28	
16 m. l. 1/2 př. hřebek		100.-	
20 m. l. 1/2 př. hřebek	441.33	200.-	
	1747.33	4505.02	

Únor 1925		Únor 1925	
	14415.33	14505.02	
20 m. l. 1/2 př. hřebek		39.20	
21 m. l. 1/2 př. hřebek		20.-	
22 m. l. 1/2 př. hřebek	1266.-		
22 m. l. 1/2 př. hřebek		102.-	
22 m. l. 1/2 př. hřebek		454.28	
23 m. l. 1/2 př. hřebek		400.-	
24 m. l. 1/2 př. hřebek		15.-	
28 m. l. 1/2 př. hřebek		56.-	
28 m. l. 1/2 př. hřebek		262.20	
28 m. l. 1/2 př. hřebek		20.-	
28 m. l. 1/2 př. hřebek	602.15	512.35	
	6081.33	6081.33	

Březen 1927		Březen 1927	
	533.75	733.60	
10 m. l. 1/2 př. hřebek		75.-	
10 m. l. 1/2 př. hřebek		20.-	
10 m. l. 1/2 př. hřebek		297.-	
17 m. l. 1/2 př. hřebek	80.-		
17 m. l. 1/2 př. hřebek		10.-	
17 m. l. 1/2 př. hřebek		70.-	
17 m. l. 1/2 př. hřebek		70.-	
17 m. l. 1/2 př. hřebek		10.-	
17 m. l. 1/2 př. hřebek		50.-	
17 m. l. 1/2 př. hřebek		50.-	
17 m. l. 1/2 př. hřebek		700.-	
17 m. l. 1/2 př. hřebek	300.-		
17 m. l. 1/2 př. hřebek		450.-	
17 m. l. 1/2 př. hřebek		1013.40	
17 m. l. 1/2 př. hřebek		80.-	
17 m. l. 1/2 př. hřebek		27.75	
	963.75	855.-	

5. Přihlášky do Dramatického odboru církve československé v Plzni 22. listopad 1924, srovnání s přihláškami do Divadelního sdružení Vojan v Plzni 18. leden 1943

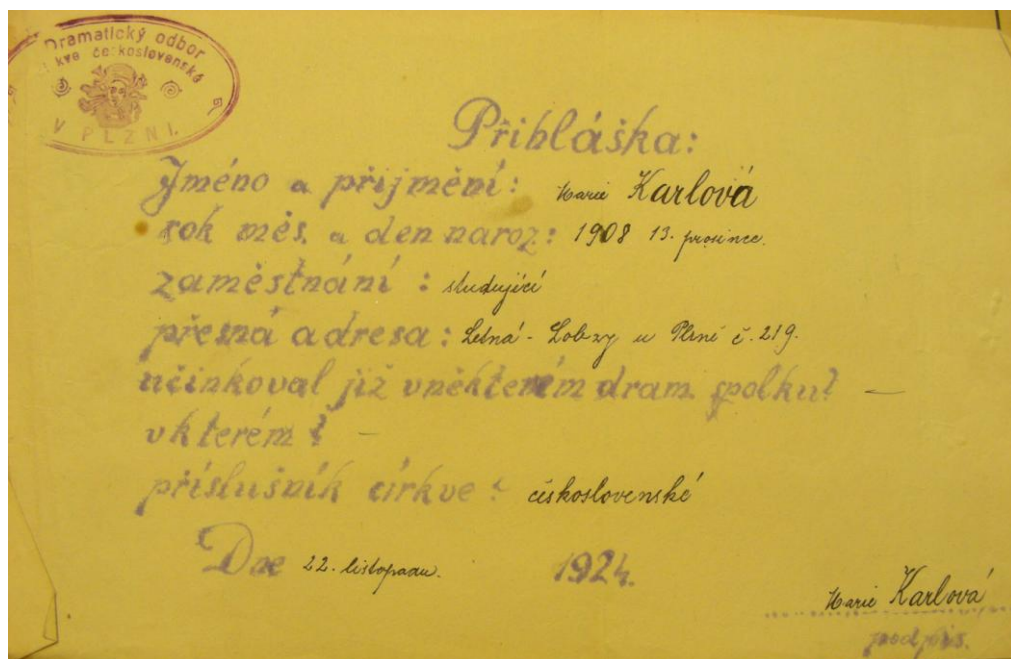
ČLENSKÁ PŘIHLÁŠKA

Přihlašuji se za člena Divadelního sdružení Vojan
 v Plzni a prohlašuji, že budu plnit ustanovení spolkových stanov,
 jakož i stanov a řádů ÚMDOČ, a jejich organizačních složek.

Jméno, příjmení:	František Pales ³⁷
Den, měsíc a rok narození:	28.6.1893
Místo narození:	Čistá u Slavkova, p. M. Páka
Bydliště:	Plzeň, Jedlová ul. č. 1.
Příslušnost:	protektorská
Národnost:	česká
Náboženství:	československé
Povolání:	učitel náboženství
Byl(a) již členem ochotnického spolku, kterého a kde:	Dramatický odbor církve čes. v Plzni
Od kdy je činným v ochotnictvu a v kterých spolcích:	1928
Ochotnický slib složil(a) kdy a kde:	ano
Výstupní listek z dřívějšího spolku vydán	
spolkem	
v <u>Plzni</u> dne <u>18. 1. 1943.</u>	František Pales ³⁷ Vlastnoruční podpis.

Nevyplňovat, vyplni spolek!

Přijat na schůzi dne _____ Ochotnický slib složil dne _____

6. Fotografie souboru při představení *Horská láska aneb Vesničko má pod Šumavou*, 13. květen 1933

7. Divadelní plakát na představení *Evropa hoří*, 20. listopad 1937

Evropa hoří...

Sensacní časové drama o 3 jednáních. Napsal J. M. Veselský.
Sehraje 20. listopadu 1937 v 8 hod. večer
Dramatický odbor C.ČS. v Plzni, Mlýnský divadlo II. Tylova okrsků
ve Starém Plzenci soubor "Výtisků" za režie s. Stachová
U. M. D. O. Č.

OSOBY:

Václav Kolman, stavitel . . .	br. Fina
Marie, jeho žena	s. Valešová
Jiří, jejich syn	br. Achatz
Helena Mašovská	s. Stachová
Číslo 11 vyzvědačka	s. Kařízková
Číslo 13 vyzvědač	br. Šašek
Karel Vršecký, detektiv . . .	br. Krtička

Místo děje okresní město v ČSR. Doba budoucí.
Mezi I. a II. jednáním uplyne měsíc, mezi II. a III. jednáním čtyři dny.
Vstupné Kč 3.20 a 2.20 včetně dávek.

Tisk: J. Světlík, Plzeň, Kovářská

8. Povolení sehrání představení v Merklíně u Přeštic, 3. srpen 1931

Tělocvičná jednota »Sokol« v Merklíně
u Přeštic.

*

Číslo jedn. 188/31&.

Merklín, dne 3./VII. 1931.

Titl.

Jos. Neblecha, jednatel
,, Dramatického sdružení ,, Klicpera“
v Plzni.

O dvoláváje se na Váš dopis ze dne 29/VI a jednání br.
O. Krásného, ohledně sehrání divadelní hry, sdělujeme Vám,
že hru ,, Jak si Kačka štěstí vysloužila“ můžete u nás
sehrát. S Režií Vaší v obnosu Kč 250.- souhlasíme.

Autorské a hudební právo račte esoučasně sami obstarati
proti úhradě, s naší strany.

Nejvhodnější den pro stanovení této hry, by byl pro
nás, den 19. července. Hudbu bychom měli naši, prosili bychom
Vás však o včasné zaslání notového materiálu, za účelem
návčiku hudebníků.

Současně prosíme o zaslání programu,
/ názvu hry, osob ect. / aby chom mohli včas nechati
tisknouti plakáty. Hra ~~tato~~ tato by se ~~od~~bývala ~~ve~~
v přírodě a sice v lese ,, v Dolcích“ jako posledně.

Očekáváje Vašich zpráv
znamenáme se s pozdravem :

jednatel.

Neblecha

9. Plakát na představení *Láska si nedá poroučet*

**Sdružení
podpůrné pokladničky dělníků**
Akč. společnosti dříve Škodovy závody v Plzni

pořádá
v sobotu dne 3. listopadu 1934
v kabaretním sále spolkového domu „Nebe“
za účinkování
dramatického sdruž. „Klicpera“ (člen II. Tylova okrsku)
divadelní představení

**LÁSKA SI NEDÁ
POROUČET**

Veselohra o 3 jednáních.
Napsali: J. Skružný a B. Vrbský. — Režie: L. Neblecha.

O S O B Y :

Jan Palas	J. Wiesner
Emilie, jeho žena	M. Pálková j. h.
Hana	V. Majerová
Rudolf } jejich vnuci	L. Neblecha
Olga Mildnerová	R. Jedličková
Dr. Jiří Holan	M. Štrunc
Vilém Brendl	A. Vogl
Pavel Vladyka	J. Chudáček
Lucie Hodíková	Z. Kudličková
Sluha	E. Jedlička

Odehrává se na zámku Palasově. — Doba přítomná.
Začátek o 8. hodině večerní.
Vstupné Kč 3.20.

Každý ve Škodovce pracující
má být členem
Sdružení podpůrné pokladničky dělníků
Akč. společnosti dř. Škodovy závody
v Plzni. Zápisné Kč 2.—.

G. P. 3788-34

10. Dopis členky Thálie o opuštění souboru, 18. říjen 1922

Dánsko, 18/10 22.

Milé kolegyně a kolegové!

Věste, ráda jsem Vám tento dopis píše, jenžradě
si tím sama sobě přisobuji velky přamutek.
Někdy bíté domy, slava a myslíte si, že jsem
odešel domem, Thálie přamautim i Vás. Víte
ale dobře, jak jsem vždy ~~chocela~~ ráda
misi Vás a jak jsem pro nás spolek jela.
Rohuše, doma si to nepřije, ponivradě jsou
skousky do 10 h. a pak musim sama do-
mi. Mami měla o mne vždy strach, a byla
vždy proti tomu. Přisla-li jsem trochu
dále, dostala jsem, a pak někde jduce do

skousky, mne to radice pakorovali. Lase
jsem je ale uprasila a přisla. Ne přisla
jsem byla vesela, nedala jsem nic na jivo,
bych náladu nepřekazila. Mě mne to
nes možno tajiti, nemohu opovrdit do
skousek docházeti. Budu si na Vás často
reprezentati a jridu se na Vás předsta-
veni psolivat. Čteji Vám mnoho zdaru
ve společens práci, pracujte soorně a
nikdy nedopustte, aby se spolek roz-
padl! A také si někdy vzpomínke na
Váš upřímnou kolegyni

Mám Vás
Mám Lisovou.

13. Botskøl, dansk. selsk. selsk.
den p. Botskøl.

11. Posudek na hru *Knoflík* v divadelním časopise *Věstník divadelního ochotnictva na českém západě*, II/2, 15. 7. 1923.

hodně svedomí.
Pízeň. Div. scéna „Thalie“ sehrála dne 31. května t. r. ve vojenském zátiší (býv. YMCA) tří-aktovou veselohru „Knoflík“ od B. Diestla. Hra sama jest dosti zajímavou a jest jen zapotřebí, by se jí dostalo dobrého nastudování a režie, čehož obč. Bořík také dosáhl. Účinkujících každý se snažil, aby podal svůj výkon tak, jak toho role vyžadovala. Rovněž obleky (což jest velmi důležité u her společenského rázu), byly vhodně voleny. Velmi dobrým představitelem advokáta byl obč. Bořík. Pro příště však jako režisér nechť nechá světelné efekty dříve připravit, aby se zbytečně nerušil průběh jednání. Další činnosti mnoho zdaru.
Schützmeister.

12. Fotografie souboru DOS Havlíček na Petříně, 1937

13. Plakát na představení *Lojzického*, 13. červen 1937.

Lojzického

1937

1912

D.O.S. HAVLIČEK Píseň-Lobzy
na své divadelní představení, které sehraje v období dne 13. června 1937 ve dvorane p. Krnou (U Sroubů) v Píseň-Lobzích. Mladé umělce, kteří se připravují k operovnímu umění, a kteří mají zájem o divadlo, budou rádi přijati a budou jim poskytnuti všechny potřebné podmínky.

Ledvína
Píseň-Vyehrad,
Vodčkovice,
věnuje pouhákky na
3 páry podrázek.

Josef Beran
Píseň-Pelín,
Sladovnická 39
věnuje do soutěže
kuchyňskou podnošku

Josef Staňek
Píseň-U Seštoraru 19
věnuje do soutěže
bonbonieru.

Václav Sediák
rychlouprávkárna
obou, Píseň-Pelín,
Sladovnická 35
věnuje pouhákky na
3 páry podrázek.

**Malíř pokojů
Jindra Kalista**
Božkov-Libušín 372
(u Brožků)
maluje opravy
dobře a levně!

**Navštivte
Lidový dům**
na Vyehradě.
Učitel zve
R. Petlan, restaurátér
věnuje láhev star.roč.
burgundského vína.

Božich Nováček
odborný závod
kamenářský a
zámečnický
Božkov-Pelín
č. 163.
Věnuje lopatku
a pohrabáč,
2 soupravy dět.
náp. a dět. hřč.

obdobný závod Jhozápadních Čech
Obchodní dům VESECKÝ
Píseň, Františkánská 8.
SUKNA — pánské a dámské látky — HEDVÁBÍ.
Věnuje Vám do soutěže látku na sportovní kalhoty.

O S O B Y
Vedoucí umělecký: Jindra Kalista (malíř pokojů).
Vedoucí technický: Jindra Kalista (malíř pokojů).
Vedoucí administrativní: Jindra Kalista (malíř pokojů).
Vedoucí finanční: Jindra Kalista (malíř pokojů).
Vedoucí zdravotní: Jindra Kalista (malíř pokojů).
Vedoucí kulturní: Jindra Kalista (malíř pokojů).
Vedoucí sportovní: Jindra Kalista (malíř pokojů).
Vedoucí umělecký: Jindra Kalista (malíř pokojů).
Vedoucí technický: Jindra Kalista (malíř pokojů).
Vedoucí administrativní: Jindra Kalista (malíř pokojů).
Vedoucí finanční: Jindra Kalista (malíř pokojů).
Vedoucí zdravotní: Jindra Kalista (malíř pokojů).
Vedoucí kulturní: Jindra Kalista (malíř pokojů).
Vedoucí sportovní: Jindra Kalista (malíř pokojů).

Příhláskování v příloze.
Obdobný závod Jhozápadních Čech
Píseň-Lobzy, 13. června 1937.
K. Hlaváč, předseda.

**Rozšířil a vydal
Rudolf Kočandrie**
Pelín,
rah ul. U Seštoraru
a Sladovnické
věnuje do soutěže
šunku.

**Krejčí
Josef Augustin**
Píseň - Pelín,
Sladovnická 44
věnuje do soutěže
látku pro dámy pány
dobře a levně.

Baťa Píseň-
Pelín
obchodní dům
Fr. Kneallík,
věnuje do soutěže:
200 reál. balonků,
1 gum. velcí míč a
2 kusy gum.hraček.

**Petrolové vaříč
B R U C I O R**
peče i vaří!
Nerázně Vám před-
vede och. zátupec
B. Růžek
Božkov-Pelín 412.

**Dámský a
pánský krejčí**
Božkov
Štrunc
Božkov 199.
věnuje do soutěže
látku pro dámy a páně!

na přečtení ani stín
nemá
Hotel Pačiv
Božkov-Libušín.
Srdcež zve
Pepěk Špaček, majitel,
Franta Hlaváč, ředitel.

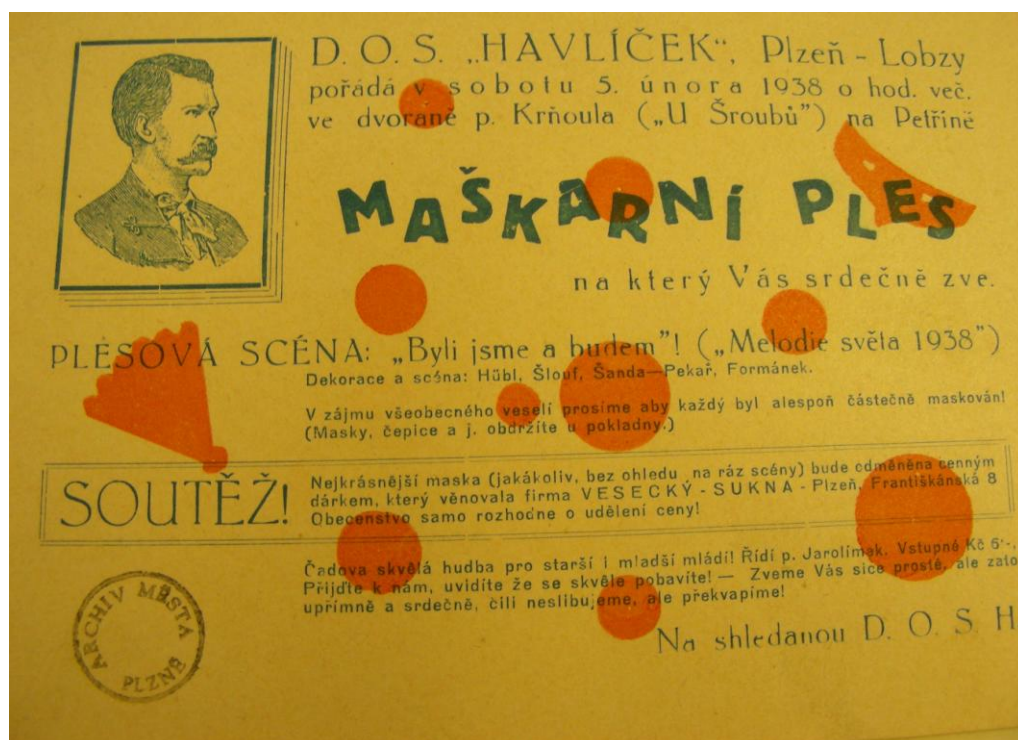
Dobře Vám vše natře
na
Eda Majer
lakřičitel, Božkov 357.
Věnuje pouhákky na
30proc. sílevu při zedá-
ní lakřičnických nebo
plamennolák. práci

Kolonel Franta Gebhart, Píseň-Vyehrad
věnuje 3 láhve kompotu.
Kadeřníček František Stoklasa, Pelín, Vodč-
kovice 30, věnuje láhev la. kolínské vody.
Drogerie Ludvík Krejčí, Pelín, Vodčkovice 28,
věnuje 25 halíčků psáček k drbnutí „Micka“.
Továrna STOCK Božkov,
věnuje 6 reklam. láhviček Stock-Brandy.
Rychlikova peřinářská mlékárna
věnuje láhev amctany
Firma HANA, továrna mýdla,
věnuje 7/2 kg terpenin. mýdla „Zárah“.

Píseňské akciové pivovary
Píseňská 10°, pivo širokých vrstev
Gambrinus - Světovar
a 12° tmavý ležák **Senator**
Do soutěže věnují 25 litrů tmav. ležáku Senator.

Samožitný chléb od V. PLOCHYHO z Doubravky
k dostání u Pletáňů a Šašků u Seštoraru.

14. Pozvánka na maškarní ples, 5. únor 1938.

15. Fotografie z alba DO Sokola v Bolevci, 1933.

